

Medicina

541

Mathis de Myechow: Conservatio sanitatis.

Imp. Praeovis per Hieron. Victorem. 1522.

4251
CIMELIA

CONSERVATIO SANITATIS.

SANCTVS
COSMAS.

SANCTVS
DAMIANVS.

CVM
Gratia

& Priui
legio.

BIBLIOTE. UNIV.

SACRILLONICA

Cim. Qu. 4251

Iosephi Czimmermanni Cracouiensis. Anno sue gratiæ decimo
quinto. Immatura editio, in immortalẽ candorem, illius
magni Medici doctoris Mathiæ de Myechow.

Vos ego qui sapitis, Medicis qui fiditis omnes
Quos fluere in morbos, effluereq; leue est.
Hunc moneo doctum & frugalem sumite librum,
Carius hic nihil sit, nil fuerit melius.
Scilicet ille bonus de Myechow, ille Machaon
Noster, habet solus consilia Hippocratis.

Nicolaus Hyacinthus Reopolienſis. bonarum
artiũ Magiſter. Senatus Cracouienſis. Secre-
tarius Sucũdiſſimo Rectori. Salutẽ.

PRinceps ille medicorũ Galienus Pergamenſis humaniſſime le-
ctor libro Heſeſeon, mortalibus ſanitate nihil fore utiliſſe aſſe-
rit, nec iniuria proſecto, ſiue etenim egregiũ aliqđ ignauia contẽpta
poſt ſe relinquere. Scientiarum virtutũue arduos colles aſcendere,
ſeu quod magis eſt, ſpretis mũdi huius illecebris, ad felicitatis glõ-
riam vereq; beatitudinis metam puenire uelimus, hac ipſa ſummo
opus eſt, ſublata etenim ſanitate, quis dubitat, uirtutũ, muſarumq;
fores, aut nõ tangi a nobis, aut certe fruſtra pulſari. Sed & felicitas
nra politica ſaltim eandẽ præſupponit. Etenim mentẽ ſanã, in corpe
ſano, in ſui perfectione habere uult. Quinimmo, ſupnaturalis illa,
quã nos iuſto, ueram beatitudinẽ appellamus, in adeptione ipſius
ſanitate indiget plurimũ, inexhauſtam etenim illam, a nobiſq; ſemp.
expectatã felicitatem cõſequi non poſſumus, niſi bene, uirtuoſeq;
uiuamus. Cum hæc uia ſemitaq; ipſius ſit. Sed bene uiuere non po-
teſt quis, niſi uiuat, & hoc uel per cõſeruatiõẽ ſanitatis habite, uel
reſtauratiõẽ deperdite. Sed quid plura, non multũ facile proſecto
nos apud deum homineſue mereri, niſi diu, ſane, ſobrieq; uiuamus
Merito itaq; homo ipſe, quod animal eſt (teſte philoſopho) prou-
idum, ſagax, memor, rationis plenum, ac cõſilij inhiare debet, il-
ludq; maxime curet, quod ſibi ſummo opus eſt, quodq; ad bene
uiuere cõducit. Sanitatẽ ipſam cõſeruet, contritã reſtaurãdo, acq;
ſitãq; cõſeruando. Sed quis me Hercle id aptius inueſtigare, illãq;
de qua mentio eſt ſanitatẽ magis docere poterit, niſi medicus ipſe.
Medicina etenim eſt ſciẽtia, ſanitatis qđẽ cõſeruatiua, egritudinũ v-
o liberatiua, quã Ipocras adiectionẽ & ablationẽ eſſe deſſinit. Adie-
ctio quidẽ eorũ quę deſunt ablatio, q̄ abundant in corporibus hu-
manis. Ex quò enim natura, vt Galienus primo de accidẽti & mor-
bo uult, non eſt ſibi in omnibus ſufficiens quo indiget in regimine
adiuuat ab extrinſecis, & ſecundũ hæc uiam uocauit Ipocras Me-
dicum miniſtrum naturę. Omnium perfectio diſciplinã Medicinã
ſumme utiliſ eſt, & in hac uita plurimũ neceſſaria, cũ ex ea uiuim⁹
diſciplina. Quis eni ignorat Medicum ad omnẽ ætatem, ſexum, ad
omneſq; mundi ordines pertinere, cum omnibus paſſim egrotare
cõtingat, omneſq; ex ea utilitatẽ petant. Sola Medicinã, ſoloq; me-
dico opus eſſe cunctis palam eſt. Medicinã vna eſt, quę fatiſ reſiſtit
quãdoq; etiã ſara propugnat, quę proſtratiſ, uitã prolongat, ſa-
nitatem reſtituit. Huc adde quod huic arti tantũ honoris tribuere
maiores, quod inuẽtores ſuos deos uocitabant, eodẽ celo di-

cāres. Hippocras ille Couis medicorū maximus, ob depulſam arte
 medica peſtem, honores illos meruit a grecis, quos Herculi decreue
 rāt. Erecta etenī eidē ut hīſtoria teſtis eſt, dicata q̄ aurea ſtatua, quā
 nemo inflexis genibus inhonoratā tranſgredi audeat. Cum autem
 non omnibus datū ac conceſſum ſit, latos Appollinis campos di
 ſcurrere, ac varios eoſdēq; difficiles phiſicę ſcriptores relegere, ſuc
 cum quod ualitudini vniuſcuiuſq; conduceret decerpēdo vtiliorē
 Effecit uir clariffimus patrięq; unicus amator, dñs Mathias de Mie
 chow. Aritum & Medicinę doct̄or egregius, cui vel ſoli noſtra tem
 pora debent medico, ſummoq; ſtudio cōgeſſit haſce diuerſis in uo
 luminibus ſparſas, uageq; diſiectas præceptiones, quę ad corpora
 lem conducunt ualudinē, vt ex inde documenta ſummere uolent
 tibis, corpusq; ſuum in ſanitate præſeruare ſtudentibus, longe in
 quiſitionis labor abſit, quod ſanitati ſingulorum maxime cōpetat
 decerpant. Non ommiſit pius ille pater, quod conſeruatiōnē ſani
 tatis magis attinebat, effecit prout antea ſemper conſueuit omnīū
 pro cōmodo huiuſce utiles eaſdemq; iucundas lucubratiōes edēdo.
 Obſistere haud voluit diuitias ingenij ſui, quibus ipſe affluen
 tiſſime ad inuidiam uſq; abundat. Verū illas pro ſingulari pruden
 tia in ora virum paſſim volitari permiſit. Tu iucunde Lect̄or
 grato huius tanti viri munus excipe, lege, auideq; tra
 ctes, fruſtū ſenties haud modicū. Vale. Ex ædibus
 pretorij Cracouiē; ad. i. mēſis Auguſti, 1522.

Ad Lectorem Octostichon.

Artis Apollinæ summis, est iste libellus

Lectus, quem uocites nomine *δραγματίον*

Quod tanquam paſſim, pratis ridentibus agmen

Melliparæ gentis, dulcia mella parat

Sic nimis ex amplo medicorum colligit aruo

Lilia, uir genio magnus, & arte potens.

Ergo ualetudoq; Galeni, & Nestoris ætas

τῶν χεῖρας δὲ θεῶν. Si tibi, summe, placent,

M . P . F .

Edictio venerabilis domini Mathie de Wyechow
Artii & Medicinę doctoris, Canonici Cracouien. Ad confer
uandā sanitatē, Pro amicis & sodalibus suis collecta.

Quoniam genus hominū arte & ratiōe
viuit. Inquit Aristoteles primo Methaphisice suę. Ex
pediū habere noticiam et artem bene viuendi ac sa
nitatem conseruandi, in rebus corpus nostrum alte
rantribus. quales sunt: aer /cibus /potus /aqua /uinū
ceruisia et cętere res nō naturales corpora nostra per
mutantes. Pro vtilitate itaq; et cōseruatione sanitatis amicorū me
orū: tam maiorū q̄ minorū magistrorū & scolariū ponam
aliqua documenta bono regimini inseruientia, vt vnusquisq; ali
quippiam more apis mellifere decerpat, & p̄ usu suo carpat. Aut
theoriam discendi, aut usum practicandi, uel quod suo ordini com
petit oblectandi & disputandi. Et quia amicus est alter ego. Sic uo
lo loqui & equidem breuiter vt amico sit vtile, vt sit ei sicut mihi
metipsi cōmune, & vt sit carum & delectabile. Quę enim amicorū
sunt communia /vtilia /& amabilia sunt. Primum aut saluem ser
uans aut corrumpens est Aer, sine cuius inspiratione non viuimus.
Ideo primum de aere in nomine domini incipio.

De Aere.

Tractatus primus de Aere. Cap. Primū.

De habitati
ore eligēda.

Dixit Eraclitus philosophus. In subtiliori aere homo sanior
& prudentior degit, quia si aer siccior anima sit prudentior
& melior. Pro possibilitate ergo sua vnusquisq; eligat sibi prouin
ciam /ciuitatem & habitationem aeris purioris & melioris. Et hoc
ut sufficit proposito nostro in tribus. In latitudine seu climate, in
orientalitate, & perfilatione ventorum. Clima melius ad habitan
dum /ingeniū & sanitatem vigorans, est quartum clima uel ei pro
pinquum, quod expressit Halirodham in secundo quadripartiti
cap. ij̄ inquitens. Omnes sapientes fuerunt de tercio uel quarto aut
quinto climate, & exemplificat de Prolomeo, Aristotele, Platone,
Hippocrate, & Galieno. Ratio q̄a illic est aer purior siccior & subri
lior, quod studiosi cognoscūt, & in seipsis experiunt. Nam moran
tes in quarto & quinto climate, fiunt memores: & acute intelligen
tes. Venientes autem ad septentrionalia, clauduntur sensus eorū,
& ingrossantur spiritus intantum, ut pigre & diminute, quę olim
didicerunt ratio cinant & recolunt. Conciliator autē addit, q̄ viri
ingeniosi bene viuentes & sapientes reperiuntur usq; ad 50. gradus
elevationis poli nostri. Posteriores vero & in septentrione degentes
sensuales sunt & syluestres moribus /sapientia & intellectu nō preci
ati neq; vigentes. Et hoc refert Prolomeus in sc̄do quadripartiti, &
omnes philosophi & historici, q̄ de sub septem stellis & prope cō

morantes, sicut & ex opposito Ethiope & circa æquinoctiū habi-
tantes; ppter prauas habitatiōes / prauorū sunt morum, syluestriū
ingeniorum corpore vigentes; & discretione deficientes. Vnde Hip-
pocrates in Perinoxomaton; id est de regionibus aere & aquis / di-
xit. Regio sub polo misera est; misera ex frigiditate et grossicie aeris
misera in victualibus, & multo miserior in capacitate sapientia &
intellectu. Quod ut melius accipias docent philosophantes & ma-
thematici, terram esse habitabilē in longitudine, hoc est, ab occasu
solis usq; ad ortū 180 gradibus. In latitudine uero, hoc est, ab æqui-
noxiali usq; ad polum articum, seu a meridie in septentrionem 90
gradibus, ita q; longitudo continet medietatem celi, latitudo ue-
ro quartam partem. Nam terra discooperta aquis; & habitabilis est
solum quarta pars. Quamuis moderna experientia Portugalsiū
in Indiam per Oceanum meridionalem nauigantiū inuenerit quos-
dam habitantes post æquinoxialē ad meridiē usq; ad polum antar-
ticum, quem nobis atra stix manescq; profundi semper occultant.
Ab oriēte autem in occidentem habitantur de terra 180 gradus, &
diuersitas que prouenit in aere non est tanta, nec tam manifesta rati-
one longitudinis; sicut ratione latitudinis, quemadmodum Medici
asserunt, q; si Indus mutaret regionem & aeris sue latitudinis ex
meridionali plaga in septentrionem transiens; puta in Germaniam
aut Slauoniam, moreretur, aut grauius infirmaretur, propter ma-
gnam & subitam aeris mutationem, ut uult Hippoc. & Galienus
tercia particula affo. & Auicēna prima primi canonis capitulo de
cōplexione, Et hoc ideo, quia latitudo multum permutat aerē au-
ferens sanitatem & deiciens in egritudinem. Non est autē tanta mu-
tatio aeris ab oriente in occasum progrediendo in eodem climate
& parallelo, quia fere est eadem dispositio aeris. Secundo dico, ma-
gis eligenda est habitatio regionis orientalis q̄ occidentalis, ex eo
q; omnia meliora & uigorosiora sunt in oriēte q̄ in occidente, que
admodum Aristoteles exemplificat in ij. de celo & mundo / de auro
& leone orientali, que sunt fortiora coloratiora & meliora occiden-
tali auro & leone. Exinde idem Aristoteles protulit in 8 phisicorū.
Deum habitare in oriente & non in occidente, quia omnes effectus
& omnia creata nobiliora & meliora sunt in oriente q̄ in occidente,
Et Hali in scda parte q̄dripartiti ait. Contentiones philosophorum
in oriente respectu habitantium in occidente sunt ueluti contentio-
nes uirorū respectu contentionum mulierum, & sic philosophātes
hoc tēpore in regionibus occidentalibus habitantes, sunt sicut mu-
lieres respectu philosophantium quondam in oriente, quod patet
ex frequenti mutatione opinionum / positionum / & librorum. Sed
& in moribus & uestibus sunt mutabiliores, & sunt natura timidiores.
Aer enim occidentalis peioris & mollioris est dispositionis.
Tercio dico, saniores sunt regiones & intellectu capaciores oriēta-

Habitatio
orientalis oc-
cidentalī me-
lior.

Ventus oriē
talis semper
occidentali
melior

les q̄ occidentales; ratione ventorum ab oriente flantiū. Quia uetus
orientalis semp̄ melior est q̄ occidentalis. Q̄ si tibi placet accipe sub
distinctione. Vēti orientales flantes de mane sunt meliores, quia ue
niūt per aerē depuratum & a sole desicatum, & flantes uespere sunt
peiores. Ex opposito uenti occidentales sunt meliores flantes uespe
re, quia inueniūt aerem puriorem q̄ flantes de mane, quia sunt gros
siores & peiores. Generaliter autē uentus orientalis melior est occi
dentali, etiam uespertinus, quia ibi est perfectior influentia celi, &
terra minus impedita lacubus & maribus, & est magis sicca. Sic &
de stellis dicatur in oriente & occidentē dominantibus.

Ex prædictis per modū Correlarij sequitur primo /Discordia inter
Galienū & Aueroim sic tollitur, quoniā Gallienus dixit terras gre
corum esse salubriores. Auerois uero terras Hispanorū, Cōsidera
ta lōgitudine & climate sunt equales, quia ambe regiones sunt par
tim in quinto & partim in quarto climate. Sed cōsiderata orientali
tate & occidentalitate /ventorumq; flatu, meliores & saniores sunt
regiones grecorū, & plures sapientes inde prodierunt. Hispanorū
uero regna sunt in hoc debiliora & occidentalia. Blandiendo autē
Auerroī poterit dici, regiones Hispanorum sunt mulcebriores &
molliores & humidiores ratione occidentalitatis & ex eo laudauit
eas Auerrois cum sua corduba. In situ autē uirilitate & ingenio,
grecorum regiones præcellunt & sunt laudabiliores.

Secundū Correlarium. Qui habitant Septentrionalia lōge semoti
a medio terrę corrigant & præparent sua loca & habitationes cale
facientibus & exsiccantibus. In eis enim radij solis sunt incidentes &
obliqui. In regionibus uero uersus æquinoctialem sunt perpendi
culares & reflexi, qui sunt fortiores & calidiores. Itaq; loco solis
calefacientis igne præparent & calefaciant septentrionales suas ha
bitationes, aut aromaticis calefacientibus, aut suffumigijs odori
bus & stubis bene depuratis. Aromaticorum enī usus ad multa est
utilis, dūmodo capitis dolorem non generet, prout dixit Hippo, s
parti affor. Et ibidem calidū est amicum & placitum nature.

¶ Correlarij sequitur Tercio. Commorantes in septentrione miserī
sunt scdm. Hippo. In de regionibus aere & aqua, quia frigore præ
muntur, & semine eorum abortum paciuntur, ut stualibus & fru
ctibus carent, pecora & pecudes paucificantur; & frigore constri
gente, parua in statura & mutila, ac sine cornibus producunt, hoc
uerum est, si absq; stubis & locis calidis tenent. Vnde septentriona
les necessitate coacti, & experientia edocti, omnia sua in hyeme &
estate in stubis & focis conseruāt, & seipos, sublimatis & distillatis
pipere /allio /foderaturis & pellibus /ac alijs calefacientibus reficiūt
& uerba Hippocratis simpliciter loquentis deludunt.

De Fenestis

¶ Correlarie sequit̄ Quarto. Fenestre ad Septentrionem & Orien
tem laudantur a philosophis & medicis. Ratio, quia inde flant uen

ti salubres. Et e contra ad occasum solis facte vituperantur ex opposita ratione. In Septentrione tamen habitantibus utile est obmittere fenestras ad septentrionem, & fecare fenestras ad orientem & meridiem, propter caliditatem exinde prouenientem, qua plurimum indigent.

Capitulum Secundum.

Volens conseruare sanitatem, prouideat & eligat aerem transparentem/purum/sincerum/suauem/& redolentem. Nam aer est ex rebus que citius imprimunt in cor & cerebrum iuuamentum uel nocumentum. Calor siquidem uiuificus & conseruans est instar celestis, non ad instar elementalís, quia talis est corrupens, & ideo celestis caloris seu aeris consideratio est dignior & necessaria, an sit conueniens uel disconueniens sanitati, & hoc est illud celeste in quo medicum prouidere oportet, cuius si tanta fuerit prouidentia, admirabilis erit atque stupenda, ut asserit Hipp. in primo pronos. & magis Galienus commentator ipsius ibidem. & in secundo de Crisi. Non est ergo bonum tertium alium cuius ciuitatis uel habitatiois secundare malis arboribus & herbis uenosis atque fetidis, sicut nucibus/sicubus/pineis/sambucis/& taxis. Non elleboro/iusquiamo/eruca/caulibus/& urticis. Sed melius est quod secundetur, uitis/vineis/falicibus/& bonis herbis odoriferis suauemque odorem habentibus. Non est etiam bonum quod in terra mansuosis sint multi bosci/sylue multe, & arbores dense, ex hoc. n. aer efficit grossior/humidior/& impurius nocens sanitati, magis autem intellectui & speculationi. Amplius non sint in terra habitatio nis aque flantes/fetide/scenose uel piscine aerem indisponetes, quia talis fetor sicut & rerum uenenosarum in aere exprimit, & earum nocumentum immediate ad principia uitae fertur. Ex rebus siquidem pestiferentibus uirtutem, sunt fetor & dolor. Preterea non sit habitatio in basso de concluso aere, & distemperato in calido & humido/talis namque discrasia uituperabilis & fugienda est. secundum doctrinam medicorum, & specialiter Galienus primo de complexionibus, & Hippocritus in libro epidemiarum. Est enim maxime disposita ad putredinem & contagionem pestilentialem. Et sicut in talibus locis pestis sepe uiget, sic & illius complexionis homines calide & humide distemperate, uelocius infirmantur, pestemque tanguntur & moriuntur. Correlarie sequitur primo, ex hoc notabili. Meliores sunt medicine aque distillate, coleria oculorum, & confectiones in sole exposite clarificate & figorate quam in stuba, uel ab igne exsiccate & confecte. Ratio correlarij. Quia secundum Aristoteliem. viij. physicorum. celum & sol in clarificando confortando & exsicando dant spiritum uiuificum, quem ignis elementalís non potest dare, sed solum qualitatem calefaciendi & exicandi. Correlarium secundum. Monstrauit Prometheus in Caucaaso more speculando, maiorem esse uirtutem & subtilitatem aeris in motibus ad discem

Arbores non
ciuem fugien
de.

Habitatioes
bonae quales

Locus discē
di melior.

dum & speculandū usq; ad accēsiōnē serūlę. i. usq; ad illuminatiōnē intellectus capax, q̄ in basso in heremo & syluis densis. Ratio Correlarij. Quia illic est aer subtilior, celū p̄pinquius, et p̄turbatio rara. In basso aut̄ oīa cōtraria, aer spissus; nebulosus; & humidus, intellectuōis impeditiuus. Item q̄a montes altissimi excedūt mediā regionē aeris & nubes & turbationē aeris ex uentis, & approximāt etheri & celestibus, qui sui subtilitate & celestibus influxibus capacitatem intellectuōis promouent & adiuuant. ergo et̄.

Capitulum Tercium.

De peste &
signis eius.

Accidit quandoq; aeri infectio & corruptio faciens pestem in hominibus, aut alijs uiuentibus. Et illa aliquādo fit ex celestibus cōstellationibus. Et signa eius sc̄dm Auicē. 1. fen. 4. de febre pestilētiāli sunt A sub / uoragines celi, frequēs casus stellarū, & m̄lte exhalatiōes cū coruscationibus. Aliquādo aut̄ fit ex corruptiōe terre & uaporibus ex uoraginibus terre egredientibus, & signa ipsius sunt multitudo ranarū, multitudo murū & uermiū ex putrefactiōe generatorū. Aliquādo fit ex corruptiōe aquarū, occidens pisces & uiuētia in aquis, & hoīes in talibus aquis cōmorātes, & pisces infectos comedētes. Fit etiā pestis ex cōragione aīaliū infectōrum, & ex delatione uaporū corruptorum, ex cadaueribus putrefactis: qualis fuit pestis ex ethiopia usq; in grēciā grassans, & ea quę fuit tēpore Hippocratis ex Illiria & terris Slauorū in grēciam pertransiens. Et ad omnes species morbi pestilētiālis utilis cura est fuga & transitus in longinquā regionem non infectā, & tardus reditus post omnimodam expirationē & cessationem pestis. Q. si quispiam cōtaminatus est, & imbibit alicuius loci contagionē pestilētiālis aeris, melius est ei in eodē loco perseuerare in habitationibus bene p̄paratis, cauendo cōuersationes hoīm p̄cipue infectōrū & aduenarū, & tenere ignē ardentē de lignis bonis / iuniperi / abietis / pini & similibus in camino uel foco habitaculi in quo morat̄, & bonis odoribus suis fumigijs floribus & sertis redolentibus habitationē cōpetens absq; fumo & excessiuo odore capitis dolorē generante, reficere et suffumigare. Profunt in eo casu troscisci de ligno aloes / de belzuin / de laudamo, prodest odorare pomū ambre / zedoariā / tormentillam diptamū / angelicā &c. & hęc eadem comedere aut in ore tenere, p̄sertim tēporibus frigidis aut humidis. Etiā si placuerit addito musco, aut ambra. In estate uero & diebus calidis sub peste utant̄ paupeperes aceto aut agresta in cibo & olfactione. Aqua limonū, sirupo acetositat̄is citri. Et aliqui addunt ualerianā aut scabiosam. Ceruaria aut̄ semp̄ ualet, & est ceruaria quasi spongia ex terra eruta, in nouitate odorifera & suauis; & cū exicat nō adeo, quia tūc induratur. Et oues in pascuis cū sentiunt eā concurrunt, & super genua procident̄es; in tantū terrā conculcant & fodiunt, donec ceruariā inuēram

Regimē tpe
pestis

de Ceruaria.

rapiant & deuorent, et per hoc curantur a languoribus suis, et ma-
 xime ab omnibus opilationibus et torsionibus ventris. Pastores autē
 periti cū viderint oues sic currere & terram conculcare, repulsi ouī
 bus effodiunt Ceruariam & asportant. Quod autē aliqui asserunt,
 ex mictu ceruorum eam generari, opinio est & non veritas. Quia in
 multis locis cerui non cōparent & Ceruaria in eis inuenitur. Sed re-
 deamus ad propositum timēs aerem infectum & pestilentiū tene-
 at bonū regimē absq; repletionē cibi & potus / absq; piscibus / fru-
 ctibus & lacte / absq; frequenti et superfluo coitu / & absq; balneis
 saltem frequentibus & longe more: seu longe balneationis. Si quis
 autē fuerit catochimus uel repletus. Primū aut minuat sanguinē / si
 sanguis peccat aut purgetur / si alij humores excedunt / & p̄mitta-
 tur purgatio sc̄dm̄ experientiam Gentilis fulginatis per pillulas de
 agarico / aut aggregatiuas vel turbitatas. Postea hincinde pillulis
 pestilentialibus cōmunibus confectiōis Almanforis ex aloe mirra
 & croco poterit uti. Tiriaca autē sc̄dm̄ experientiā Galieni compe-
 tener sumptapost euacuationem vniuersalem in dosi conuenientē
 sc̄dm̄ etatem & cōplexionem prodest & p̄seruat. Confectio mor-
 sellorum aut rotularum qua utor. ℞. tormentillę diptami ꝯꝯ zuc-
 cari candi. sandal' al. et ru. zeduarie añ ʒi. ossis de corde cerui ꝯi.
 zucca. ꝯ. sufficit, dissol. zucca. in aqua scabios aut mellisse / fiat cō-
 fectio in morsellis uel rotul'. In estate poteris parū apponere cam-
 phore uel boliar. in hyeme ambre uel musci, pro diuitibus appo-
 ne fragmenta lapidū preciosarū. Alia confectio maior. ℞. puluer.
 saluificantis. ꝯs. specierū diarod' ab. ʒi. corticū citri macis croci
 oss' de corde cerui añ. ꝯs. diptami tormentille zedoarie genciane
 angelicę añ. ꝯi. folia auri ij zucci sc̄dm̄ exigentiā, fiat confectio in
 formā qua placet & quotidie vtatur.

Caput Quartum.

Queramus deinceps an aer sit humidior aqua. Et dicimus q̄
 aer est humidior aqua essentialiter & in actu primo, tamen
 aqua est humidior in effectu, vnde Galienus simplici ter-
 vult q̄ nihil est humidius aqua, quia licet infrigidatio auferatur ab
 aqua, humectatio ab ea in effectu auferri non potest, humectatio
 autē in effectu ab aere potest auferri, licet humiditas essentialiter ab
 aere auferri non potest. Caliditas autē sc̄dm̄ sensum ab aere auferri
 potest cū dicimus aerem frigidum actu caliditate priuātū, sed cali-
 ditas in effectu quo ad operationē non potest auferri. Nunq̄ enī p̄-
 uenit aer ad tantā frigiditatem quin aliquid resoluat a corporibus
 teste Auicē. p̄rio canone sen terciā. Resolutio autē est effectus calidi-
 tatis. Caliditas autē & siccitas in effectu sc̄dm̄ sensum ab igne auferri
 non possūt, sed siccitas in effectu sc̄dm̄ operationē ab igne auferri
 potest respectu quorūdam corporū. Multa enī corpora igni ex-

Aer an sit
 humidior
 aqua.

posita efficiuntur humidiora q̄ prius erant vt patet in cera in glacie
 et alijs liquabilibus. A terra aut̄ potest auferri infrigatio in effe-
 ctu sicut ab aqua, sed siccitas in effectu ab ea auferri nō potest. Sem-
 per enī terra ad sensum percipitur sicca et in corporibus quibus oc-
 currit generat siccitatē. ¶ Dices. Videt̄ q̄ aqua esset nobilior ae-
 re cum sibi appropriet nobiliorē qualitātē. Ad hoc potest dici q̄ li-
 cet frigiditas sit nobilior qualitas; quia actiua: q̄ humiditas, tamē
 respectu mixtorū ad quę elemēta sunt naturalit̄ ordinata, humidi-
 tas est nobilior, vnde mixtū nobilius puta homo est humidū a do-
 minio; ideo credendū est q̄ ad mixta perfecta; perfectius operatur
 q̄ frigiditas. Vel aliter potest dici, q̄ licet frigiditas sit nobilior hu-
 miditate, tamen cōbinatio humidi cum caliditate quę est in aere, est
 nobilior multa cōbinatione frigidi cū humido quę est in aqua. Qu-
 ergo aer est nobilior / nō est in ratione hūiditatis sola, sed in ratione
 cōbinationis calidi cū humiditate, hæc enī cōbinatio est nobilior
 q̄ cōbinatio frigidi cū humido. Cōbinatio autē calidi cū sicco est
 nobilissima & maxie actiui ratis et minime passibilitatis.

**Tract. Secundus de Pane et Panificis et quibus-
 dam cōmestibilibus. Caput Primū.**

INquit Galienus prio alimentorū, merito studuerunt plurimī
 Medicorū diligenter considerare eas, quę in alimento virtutes,
 quoniam alijs adiutorijs non in omni tempore viuere, nec sanos,
 aut̄ semper. Nam sine alimento non est possibile viuere, nec sanos,
 nec egros. Inter alimētā aut̄ primū et frequentissimū est panis. Iccir-
 co de pane prius dicendū. Panis et eius preparatio uariatur secūdū
 materiā, secūdū artificii, secūdū uetustatem et nouitatē, secūdū
 quantitātē, purā magnitudinē et paruitatē, et alijs modis. Secun-
 dū materiā uariatur, quia frumentū uariatur secūdū aliam & a-
 liā terrā in longitudine et latitudine, secūdū dispositionē et cribra-
 tionē / & pinguedinem et macredinē, secūdū q̄ ex meliori messe
 collectū, secūdū diuersitatē aquarū, secūdū diuersitatē naturę
 fermenti et naturę salis et ignis proporcionati. Itaq̄ panis in quo
 est multū fermētī et salis: est pauci nutrimentī: et est exicatiuus ualde.
 Et ille in quo est parū fermētī et salis: multū nutrit et tarde digerit̄.
 Panis aut̄ in quo est mediocriter fermenti et salis, est boni nutrimentī
 facilis digestionis et descensus. Panis aut̄ azimū nulli etati nulliue
 cōplexioni est congruus, nisi interdū multū laborantibus: aratori-
 bus pinguibus et iuuenibus. Item panis magnus est nutritibilior et
 plus habet de medulla, et est magis laxatiuus. Et paruus panis est
 contrariū, est enī cōmuniter exicatiuus. Mediocris uero medio mo-
 do se habet. Et panis de farina depurata a fursure est nutritibilior et
 melioris nutrimentī et tardioris descensus. Et ecōuerso panis in quo
 est magna quantitas fursuris, uentrē lenit et mundificat; abstergit et

Depane &

parū nutrit & male digeritur & cito descendit. Panis in quo est mul-
tum de medulla, quę similia uocatur & parum de furfure parumq;
salis & fermenti, multum nutrit / tarde digeritur, venas opilat & la-
pidem in renibus generat. Sic & azimus panis grossos humores ge-
nerat & uiscosos; male digeritur; venas opilat: & lapidem in reni-
bus generat & vesica, & quęadmodū dixi, nullis hominibus com-
petit, nisi fortibus ualde, & iuuenibus habentibus venas latissimas
velut messoribus / pugilibus / & fortissimis exercitijs insudantibus.
Dicit autē Galie. in primo alimentorū, q̄ tales utentes grossa diēta
egritudinibus grauissimis posterius referuantur: & ante senectutem
moriuntur. Panis autē ex subtili parte farine factus sine furfure cum
fermento competenti, est facillime digestionis, & competit conua-
lescentibus & debilibus, nam bene nutrit & cito digeritur, & non cō-
petit sanis & fortibus, q̄ sani indigent fortioribus alimentis. Opti-
mus ergo panis sanis / est panis ex optimo grano mediocriter fermē-
tatus & salitus: parum furfuris habens, in clibano de igne cōmen-
surato & proporcionato coctus. Optimū granū uocāt medici gra-
num frumentū seu tritici ponderosum / frangibile / interius album,
& corticem habens subtilem / coloris subrubei / bene maturum / nō
uētustate corruptum; nec valde nouum / ex bona messe collectum.
Tale autē granum non crescit in terra sicca. i. macra, sed in terra satis
pingui, nec in terra valde umbrosa; nec ualde profunda, sed in ter-
ra eleuata soli & ventis bonis discooperta. Huiusmodi autē frumen-
tum melius est scđm terrę latitudinem ad plagam septentrionalem
q̄ meridionalem, plus enim habet medulle, & minus corticis, & est
ponderosius ceteris partibus. Secundū autē longitudinem terrę fru-
mentum orientale est melius occidentali & nutritibilius; & accedens
ad temperamentum. Quod si ex eo facta fuerint cibaria, ex medul-
la in aqua decocta; ad humiditatem declinabunt; & forte ad aliquā
frigiditatem; sicut sunt pulres sorbiles facte ex farina frumentū. Et
similiter ferculum factum ex arido cum aqua simplici. Cibaria
vero depastata si fricantur in oleo declinabūt ad caliditatem; & sic-
citatem, horum omnium rationes facile assignabis per consideratio-
nem & respectum ad eorum complexionem ad artificium / fermentū;
sal / oleum et cetera talia. Reliqua grana panifica recesserūt a tempe-
ramento frumentū. Et ideo debiliora & posteriora sunt eō.
Ordeū enī subtile & abstersiuū est respectu frumentū. Et scđm Galie.
de alimētis, nullatenus calefacit corpus, scđm vllū modum ppara-
tionis eius. Humeat autē & exicat diuersimode preparatū. Est q̄q;
fragilius, non solū frumentaceis cibis, sed & multo magis speltinis
& orizeis, & adhuc siliginis. Alsica autē aut Siligo; put dixit Gal.
septimo de simplicibus est multū ipso ordeo sicciior. Et i primo de
alimentis dixit. Non improbabiliū utiq; q̄ nominabit paruū fru-
mentū Alsicam, i. siliginē, et colore et spissitudine, & caliditate vir-

Ordeum

Siligo.

Risum.
Milium.
Panicum.
Avena.

tutis assimilata[m] ipsi frumēto. Vnde & habitatores scđm Aſiam
minorem scđm Pontum & Bitiniam. Sed & in Europa omnes ad
ſeptentrionem declinantes utuntur ea, & panibus ex ipſa piſtis. Gra
na aut̄ oriſe. i. riſi & panici & milij declinant ad ſiccitatem & conſtri
ctiōnē, verū melius eſt milij panico ad omnia: etem delectabilius
ad eſū & idigeſtibile mius, & mius ſtringit uentrē: & magis nutrit.
C Auenā aut̄ cibus ſubiugaliū eſt non hominū, niſi forte alicubi
fameſcentes extreme cogantur ex hoc ſemine facere panem: qui nō
eſt retentiuus uentris: aut prouocatiuus, ſed in medio ſcđm hoc or
dinatus eſt. Hęc ſunt uerba Galieni: & ſimilia ſunt apđ Auicē: cano.
ſcđo cap. Dreuſer. Exinde medici inuehūt cōtra practicos germa
nos. Qui more ſubiugaliū iubent ſuis egris. Auenā uti & ipſius pti
ſana. Cum regulariter ordeo & aqua ipſius deberēt eos reſicere.

Capit. ij. In Afforismis eſculentorū.

Afforismus
primus.
Calidus pa
nis.

Generalit̄ obſeruandū eſt qđ non comedat̄ panis die qua fuerit
coctus, niſi pri^o caliditas ignea a pane reſceſſerit. Nā huiusmo
di caliditas corrūpit calorem naturalem, & extinguit, propter qđ
impedit̄ digeſtio. Panis etiam vltra ſcđm diē decoctiōnis non eſt
bonus. Nam alteratiōem recipit, & ab eo reſceſſit complexiōis eq̄
litas ſecundū reſceſſum a ſcđo die. hęc eſt intentio Auenzoar in tra
ctatu ſuo de regimine ſanctatis.

Aff. 2
Pingues ho
mines.

C Homines pingues & q̄rentes ſui corporis macredinē & extenu
ationem, & hñtes debilem digeſtiuā, indigent pane ſubtili & exica
tiuo: & parū nutrienti, & huiusmodi eſt panis ex ſubtiliori farina:
cū furfure bene fermentatus & ſalitus, cū multa aqua bene coctus.
Homines aut̄ querētes ſui corporis impiguatiōem, econtrario in
digent pane multi nutrimenti. Vnde eorū panis debet eſſe ex farina
groſſiori & pauco fermēto & pauco ſale, & ſine furfure. Et hñ bis
in die comedat̄. Illi vero ſemel. Rasiſ q̄rto almanſoris. Et Auicē:
tertia ſen primi.

Aff. 3

C Panis ſubcinericius denominatus ab eo qđ coquit̄ ſepultus in ci
neribus, ſimilit̄ panis cū carbonibus vel arena commixtus, addit
prauitatem & periclitatiōem comedētibus. Omnium etenim panum
peſſimi exiſtunt Galienus pri^o alimentorū.

Aff. 4

Depane &
carne.

C Non eſt comedendum ad repletiōnē, ſed relinquendū aliquid ap
petitui. Repletiō aut̄ panis nauſeatiua deterior eſt repletiōe carniū.
Ideo qa ceteris paribus eſt indigeſtibilior carne, ratione ſuę duricie
& ſiccitatis. Maior ſiquidē eſt proportio inter carnē & corpus no
ſtrū q̄ inter panem & corpus noſtrum. Et no cumentū panis cū non
digeritur eſt maius q̄ no cumentū carniſ indigeſte. Ex Auicēna ſcij
ſen primi de eo qđ comeditur & bibitur.

Mota

Aff. 5

C Si aliquis ſit valde famelicus non debet comedere ſubtilē cibum
vt oua ſorbilia & carnes volatiliū minorum, Nam huiusmodi

cibaria in stomacho eius corrumpuntur & faciunt quādam reple-
tionem fantastica & falsam. Sed in tali casu cibus grossior est con-
uenientior in principio cōmestionis q̄ subtilis. Quāuis cibaria sub-
tilia & facilis digestiōis regulariter in alijs hominibus prius sunt su-
menda: ut uult Galien. ij. regiminis acutorū in cōmento illius. Post
ptisanam si aqua mellis bibitur. Item Galien. ij. regiminis acutorū cō-
mēto 14. dicit q̄ hora sumendi ptisanam & aquam eius est una, sed
differentia est in re una, & est q̄ aqua sumenda est & postea ptisana,
modo constat q̄ aqua est subtilior ptisana. Amplius eadē est inten-
tio Auicē. 3. fen primi canonis. Et Rasis 4. Almāforis. Et Hali ab-
batis primo practice. ec̄.

¶ Subtilia & lubrica & ventrem lenientia: sicut pruna uuepasse fi-
cus: Cassia fistula / Cerasa persica / melones / & similes fructus ho-
rarij & precoces. Inartificiale est omnino q̄ sumant in eadē mensa
cū alijs cibus: nec ante nec post cito, q̄a talia sic sumpta sunt causa de-
scensionis cibi ante perfectam digestionem, & post cibū statim sum-
pta sunt causa generatiōis malichimi & corruptionis cibi. Si ergo
taliam lubrica propter aliquā causam debent recipi, sumēda sunt per
unam horam aut duas ante sumptionem aliorum cibariorum. Hęc
est intētio rasis 4 almanforis. Et Galien. tercio alimentorū capitulo de
prunis. Et Auicē. tertia fen primi.

¶ Nihil deterius est q̄ diuersa nutrientia simul iungere, & post in co-
medendo tempus prolongare, & maxime quando nutrientia in sui
receptione ordinem non habent. Falsē ergo ritmisauit: qui dixit, Fe-
lix qui misces inter tua fercula pisces. Ex Auicē. tercij fen primi de
regimine eius, q̄ comeditur & bibitur.

¶ Pisces sunt frigidi & humidi flegma generantes. Ex eis autē eligi
biliōres & meliores sunt miōres nō valde magni boni saporis q̄ mo-
rant in aq̄s petrosi v̄ arenosi: in aq̄s dulcib⁹ & curretib⁹, nō in
fordidis / scenosis nō in stagnalib⁹: nec in q̄s sordes ciuitatis defluūt
Ex Auicē. canone sc̄do de piscibus. Et ex Galien. ec̄cio alimen. Addit
Rasis in q̄rto secretorū. Boni pisces sunt colore splendentes & clari:
substantia teneri. Qui autē habent maculas liuidas: vel puncta nigra
vel sunt coloris pauonis liuidi & nigri, aut habentes viscositates in
cute vel brancis pessimi sunt. Rasis ubi supra.

¶ Pisces nō coquātur, nec comedant cū lacte neq̄ cū butiro, q̄niā
disponūt ad leprā: ad scabiem: & malas egritudines. Auicē. tertia
fen primi de eo q̄d comeditur & bibitur. In hoc peccant septētriona-
les habitantes iuxta mare Germanicū & Balteū, Sarraceni vero &
Hispani phibent vinū bibere supra pisces, quia vinū trahitur pro-
pter ipsius delectationē in venas pariter cū cruditate piscium, & ge-
neratur putrefactio cum febribus & malis egritudinibus. Exinde
elicias q̄ nō rationabiliter faciunt qui pisces in vino coquūt, & qui
cōstituant vinum digerere & concoquere viscositates piscium. Non

Aff. 6

De fructib⁹
lenitiuis.

Aff. 7
Plura ferc̄a.

Aff. 8
Pisces.

Aff. 9

- considerant exinde subsequi raptum & penetrationem cruditatū in venas & generare opilationes & febres.
- De Carnib⁹
Aff. 10 **C** Carnes gallinarum iuniorū pinguium & pullorum earum sunt bone. deinde carnes capreti, postea vituli & mutonis. Ratio quia laudabilem sanguinem generant. Reliquę carnes sunt melancolice, veluti sunt ceruorum/bisontū/bouum/sonagrorū/anserū/anatū/magnarum auium/gruis/pauonis/& leporis. Auerrois in quinto colliget, & concordant alij medici.
- Carnes meliores que
- Aff. 11 **C** Carnis naturaliter multū sicce elixate plus nutriunt q̄ non elixate, huiusmodi sunt carnes naturaliter melancolice & macilente, vt auium montanarū/sed carnes humide grosse & viscosę econtrario elixate min⁹ nutriūt, sicut carnes porcorū & castratorū. Exinde accipe q̄ carnes assate sunt hūdiōres naturali & intrinseca hūditate: coctę vero sunt hūdiōres hūditate acquisita & extrinseca.
- Aff. 12
et ultimus **C** Licet sanorū laborantiū cōmestio matutina debet esse minor q̄ vespertina. Ratio patet. In infirmis tamē totū est oppositū. Nam cōmestio vespertina sicut & sanorum ocioforū debet esse minor: & precipue si sit morbus nocturnalī. Nam naturaliter magis laborat natura in digerendo materiam morbi de nocte, & ideo uersus noctem natura est minus cibo sarcinanda. Q² si egritudo sit paroxysmalis & paroxysmus sit de mane, & declinatio paroxysmi sit uersus noctem: tunc cōmestio vespertina debet esse maior: & matutina minor, quia in paroxysmis cibum subtrahere oportet, apponere enim in talibus est ledere.

Capit. iij. de Leguminibus & oleribus.

De Faba

Faba inflatiuū edulium est, quamuis ad plurimū decoquatur & qualitercūq; preparatur, non deponit inflationē tēpore decoctiōis. Inde studentibus & intellectu laborantibus & maxime hoc cibo inasuetis: similiter colicam & crepaturā habentibus: & corpora ad ventositates preparata habentibus prohibet. Per totū em corpus ex ea sensus fit tensiōis cuiusdam a spiritu inflatiuo: & somnia grauiā generatiuo. Qui aut in tabernis morantur ex ea lauant pedes hominū & alleuant. Et mulieres quotidie utuntur fabarū farina/pisana et aqua eius abluentes faciē: sicut alij nitro & affronitro & inueniūt absterisionē & clarificationē vultus earū. Gal. 1. alim.

De Pifa.
Aff. 2

Pifa non est inflatiua sicut faba, sed virtutē absteriuam non habet: & propter hoc tardioris egestiōis est secundū ventrē ipsi fabis Gal. 1. alimen. vide Auicē 2. can. capi. Meyste.

Robile
Aff. 3

Robelis grana sunt in uagina sicut orobi, & habet colorem uiridem: & habet oculus in medio sicut faseoli: & eius herba est sicut faseoli: & est in uagina sicut faseoli: & apud Serapionem et Auicē, & Rasim uocatur mes. Rasis enī de faseolis & mes facit diuersa capitula, similē Serapio, Pifa aut sunt multū similia robelis, nisi q̄

pisa sunt albiora & rotundiora, & habent corticem subtiliorē. Isaac de pisa nullum facit capitulum, nisi sub hoc nomine robelia. Serapio autē & Auicē, nō faciunt mentionē de pisa, nisi sub hoc nomine mes. Quicquid autē sit/robelię et pisa satis videtur esse propinqua in natura et operationibus, sicut propinqua sunt in figura sapore. Credimus tamen q̄ pisa est melior robelijs via nutrimenti. Succus autem robeliarum & pisarum confert habentibus tussim & catarrum atq; infrigidacionem pectoralium.

C Faseoli medium eduliu sunt euchimorū & cacochimorū / bene digestibilem & indigestibilem, tarde egestionis et celeris egestionis: non inflatiuorum & inflatiuorū, & eorum quę sunt pauci nutrimenti et multi nutrimenti Galienus primo alimentorum

C Cicer est edulium non minus fabis inflatiuum, fortius autem & plus illis nutriens. Excitat autē impetus ad libidinem simul cū hoc et spermatis generationē. In habentibus autē spiritualia sicca et consumpta, & qui sunt parati ad pituitam, et quorū natura est pituita propinqua, ferculum ex ciceribus factum est valde conueniens; plusq; ferculum aliorum leguminū, non obstante; quia ferculum medullę fabarum et robeliarum; et forte lentium; et faseolorum; et pisarum satis sint conuenientes. Inest autē eis et abstersiuua virtus amplius q̄ fabis, quare aliqui ex ipsis et consistentes in renibus lapides euidenter cominuunt. Galienus primo alimentorum.

C Rape sunt bone, et bonum chimū generant, et oculos mirabiliter clarificant; quāuis ventositates generant. Auerrois in 5. colliget & Rasis in 4. secreto. Et versificator. RaPa radix bona comedi danti dat tria dona, visum clarificat; ventrem replet; et bene bombat. Intellige de rapis dulcibus oblongis, quales fuerūt in Corduba in patria Auerois, et talis etiā sunt in patria mea. Et non intellige de rapis rotundis et aquosis, in sapore maguderis et caulis, quę sunt quedam species napi malum humorem generantibus.

C Canape sunt intemperate, et valde multū edulium indigestibile et malum stomacho; et illatiuū doloris capitis et; mali chimū. Galienus primo alimentorum.

C Frigidus cibus: lentes miliū et cucurbite. Hipp. epid. 5. p̄tūcula.

C Omnia olera et caules sunt melancolica, melancolicum humorem generantia, preter lactucam et buglossam. Auerrois q̄nto colliget. Rasis idem dicit q̄nto suorum secretorū, sed addit preter endiuia acetosam rapistrum / olus famenum / et lactucam, quę bonū sanguinem generant, infrigidant tamē et visum caligant. hęc Rasis

C Omnia legumina uiridia et nondum matura ventrem mollescant et subducunt, cito enim descendunt. Gal. primo alimentorum.

C Natura leguminū et seminū terre nascētū est terrestris et melancolica. Serapio in aggregatiōibus suis capto de robellis gñalifit em̄ de oibus leguminibus q̄ eorū substantia est terrestris et melancolica.

Pisa

Faseoli.
Aff. 4

Cicer.
Aff. 5

Rape
Aff. 6

Canape.

Lentes.
Miliū.
Caules.

Legumina.
Virida.
Legumina?

Aff. 12

Omnia legumina matura correfacta & affata, ventrem fistunt et constringunt. Galienus primo alimentorum.

Aff. 13

Omnia inartificialia est sumere fabas et alia legumina cum corticibus suis. Nam omnium leguminum cortex est stipticus & medulla lenitiua. Item medulla est absterfua & cortex non. Item quia natura multum laborat in digerendo illud quod est eterogeneum seu diuersae naturae. Non est ergo sumenda medulla leguminis cum cortice eius, ex Galieno primo alimentorum & alijs medicis.

Aff. 14

Acetum et oia cum aceto parata sunt melancolica Auer. s. colliget.

Capitulum Quartum de Dubijs.

De Pane frumentaceo & ordeaceo.

Dubitatur quod semen sit nutritibilis. Isaac enim dicit sub auctoritate Galieni, quod ordeum ceteris granis est nutritibilis. Ruius autem oppositum inquit Rasis, quod frumentum est nutritibilis ordeo. Ad hoc dicendum quod frumentum dicitur nutritibilis, quia eius nutrimentum tardius dissoluitur et tardius assimilatur. Sed ordeum dicitur nutritibilis, quia pauciores habet superfluitates quam frumentum, et citius conuertitur in membrum, & sic nulla est contradictio: vel potest dici et forte melius quod frumentum est nutritibilis per se plusquam ordeum, ceteris enim paribus frumentum est ponderosius et plus habet medullae quam ordeum, & sic est nutritibilis per se. Et si ordeum dicitur nutritibilis: hoc est per accidens, quia citius nutritur quam frumentum. Sed rei veritas est, quod panis de ordeo post panem de frumento est melior sanior & nutritibilior, Et forsitan in acutis morbis ille panis est melior simpliciter. In corporibus autem sanis, panis ex frumento est simpliciter melior. Deinde panis ex siligine est minus bonus. Deinde panis auena & spelta et milio et huiusmodi panes qui deficiunt in bonitate ab optimo. **C** Secundum dubium videtur Galienus intendere quod panis optimus ex optimo frumento sit calidus et siccus circa secundum gradum. Nam ipse ponit quod frumentum est calidum in primo gradu panis autem calidior. Nam acquirit caliditatem ab igne: et a fermento et sale. Farina autem quandam caliditatem acquirit ratione molitionis. Et sic videtur intelligere, quod panis est calidus et siccus in gradu secundo Auerrois autem 3. colliget, ponit panem cibum temperatum. Unde experientia docet, quod panis optimus solum patitur a corpore nostro et non agit in corpus nostrum actionem notabilem. Sed illa quae sunt calida in secundo gradu faciunt actionem notabilem in corporibus nostris. Amplius quod est calidum et siccum in secundo, non potest generare optimum sanguinem et temperatum. Nam quod generat optimum & temperatum sanguinem non est multum lapsum. Nunc autem optimum sanguis generatur ex optimo pane, ut asserit Galienus primo de alimentis. Et sic panis optimus est cibus temperatus. Amplius si panis esset calidus & siccus in secundo, non appetet a corpore nostro temperato. Nam corpus temperatum appetit sibi similia, panis autem non esset sibi similis. Et

Quis panis sit simpliciter melior.

Cuius compositionis sit panis.

similis. Et sic melius est dicere, quod panis de complexione actuali & essentiali, & per se est frigida & sicca complexio, quia est terreus a dominio. Et omnia talia sunt frigida & sicca, de complexione actuali & essentiali data ab elementis, licet de complexione formali data ab agente, forsitan sit calida complexio, sicut alia mixta. Et de isto dicitur intra. Sed panis de complexione potentiali, in quantum cibus, est spiritus. Dicitur ergo Galenus exponit de complexione actuali data ab agente, quae complexio sequitur formam, & satis cito corrumpitur. Sed in pane est quaedam proportio precedens formam, ratione cuius habet aptitudinem & rationem cibi & nutrimenti. Et secundum illam proportionem miscibilium, postquam patitur a corporis nostri calore, eidem efficitur similis similitudine perfecta propinqua. Et deinde efficitur valde similis, quando nutritio perficitur, & fit assimilatio. Complexio autem panis ordei declinat ad frigiditatem, similiter de milio & panico intelligitur. Sed complexio auene & risi declinat ad caliditatem. Solus ergo panis de frumento est temperatus cibus. Ad maiorem noticiam predictorum & sequentium. Sciendum quod loquendo de complexione actuali & essentiali materiali data ab elementis. Omnia legumina & semina sunt frigida & sicca a dominio terrea. Sed loquendo de complexione actuali data ab agente, huiusmodi legumina et grana sunt calida a dominio. Sed de complexione aggregata huiusmodi semina & legumina, sunt frigida & sicca a dominio, Nam in huiusmodi leguminibus materialis complexio vincit & superat formalem, & sic totalis est frigida & sicca. Sed de huiusmodi non considerat medicus determinando & referendo ad nutrimenta, sed solum de potentiali. Et haec potentialis complexio in aliquibus leguminibus, postquam reducitur de potentia ad actum est frigida, & in quibusdam est calida humida aut sicca. Haec est ergo complexio de qua considerat medicus: loquens de nutrimentis. Et est quaedam proportio & aptitudo in materia nutrimenti ante actum nutritionis modo imperfectiori: & in actu nutritionis & post nutritionem modo perfectiori. Si enim perfectio corrumpere, sequeretur quod motus alimenti ad membrum esset contra naturam & violentus. Nihil enim naturaliter & per se mouetur ad locum suae corruptionis, unde graue naturaliter deorsum mouetur ut ibi saluet. Locus enim conseruat locatum. Si igitur illa proportio corrumpere in membro, ille motus esset violentus illi proportioni, huius autem oppositum omnes dicunt. Nam cibus mouetur ad membrum sicut ferrum ad adamantem motus autem ferri non est violentus sed naturalis, ut asserit Commentator 7. phisicorum commento 10. Motus enim ferri ad magnetem & alimentum ad membrum est sicut ad locum in quo quiescit. Et similiter dicit Galienus in fine primi acutorum: & in secundo de virtutibus naturalibus & idem innuit de simplicibus, etc. Sic igitur imaginandum est, quod proprietates passiuas, qua cibus mouetur ad membrum: & conuertitur in membrum non corrumpit: sed persistit. Proprietas tamen passiuas qua ferrum attrahitur a magnete, est proprietates consequens formam substantiale ferri, Sed proprietates passiuas qua cibus mouetur ad membrum

et conuertitur in mēbrum: est precedens formā alimenti, quę corrūp-
pitur in actu nutritiōis & remanet materia alimenti cū illa propor-
tione sub forma mēbri quę non est pars formalis: cū sine ipsa potest
esse forma mēbri, sed est pars materialis, pprietas autē q̄ est p modū
actiui, q̄ est in mēbro, seq̄ forma mēbri. Et huiusmōi pprietas pro-
prie loquēdo, nō est in pte materialī. Nā ps materialis nullā opati-
onē facit, nisi ratiōe partis formalis, vnde illud q̄ nutrit est pars for-
malis, & nō materialis, pars tñ formalis nutrit per generationē no-
ue partis materialis. A parte em̄ formali fit resolutio per resolutio-
nē partis materialis, & sic pprie in nutritiōe non generatur forma
mēbri, nec etiā per resolutiōnē corrumpitur forma mēbri, sed solū
pars materialis resoluitur & regeneratur. Proprietas autē passiuā an-
tecedens determinatā proportionem miscibilium: per quam erat ci-
bus futurus, remanet in cibo actu cibante & in actu nutriente, sed
modo perfectiori est in cibo actu cibante & actu nutriente: & post
instans nutritiōis q̄ in cibo futuro: & in cibo qui est cibus futurus.
Nam post actualē nutritiōnē, huiusmōi pporcio & pprietas cōse-
quens pportionē miscibilium: stat sub forma nobiliori, scz sub for-
ma rei nutritę, in illa autē pte materialī generata p nutritiōnē, est, p-
prietas consequens formā membri inquantū illa pars materialis est
aliud partis formalis: & ut sic ei inest pprietas per modū actiui sci-
licet virtus attractiua & conuersiua. In huiusmodi etiā parte est p-
prietas precedens formā mēbri quę etiā erat in cibo ante actualē
conuersiōnē. Et sic in eodem est pprietas actiua cōsequēs formam
mēbri, & passiuā precedens formā respectu tamē diuersorū.

Dubium.

¶ Circa predicta sunt dubia fortia. Nam in nutritiōe corrūpitur ci-
bus: verbī gratia, corrūpitur faba & generatur caro, sed subiectum
generationis & corruptionis est materia prima, ut habet videri de
generatiōe primō, vnde in tali generatiōe fit resolutio usq̄ ad ma-
teriā primā. Nam generatiō est trāsmutatio totius in hoc totū nul-
lo sensibili remanente, & sic videtur q̄ hęc pportio eadem non re-
manet nec etiā pprietas. Amplius dicit in predicamētis, q̄ corru-
ptis primis substātijs impossibile est aliquid aliorū remanere, & sic
non remanebit materię pprietas: nec eius corruptio. Amplius in q̄
est pprietas actiua, nō potest habere pprietatē passiuā, sed postq̄
cibus est conuersus habet proprietatem actiuā & sic non remanebit
pprietas passiuā. Ad dubitationes dicimus. Ad primā, quod in
nutritiōe fit resolutio usq̄ ad primā materiā: sic q̄ nulla forma
substantialis dans esse distinctū scdm specię & esse suppositale re-
manet in materia, omnes huiusmōi formę corrūpuntur in actu ge-
nerationis & nutritiōis. Sed qualique pportiones existētes in mate-
ria: non remaneāt in materia ante generatiōnē & nutritiōnē & post.
Non intellexit Aristoteles. Et hoc modo intelligendū est q̄ genera-
tiō est trāsmutatio huius totius, in hoc totū, i. q̄ materia prima

est subiectū generationis & nutritionis. Huiusmodi eni proportio est in materijs elementorū. Et sic remanet elementorū materia eadem ante gñationē & post. Et sic potest eadē proportio remanere. Licet sit perfectiori modo in generato q̄ in corrupto, vel esse possit. Nā carnes generate ex fabis habēt huiusmodi proprietatem passiuam perfectiori modo quā habuerūt fabe, licet eadē sit in fabis & in carne materia. Et quando dicit q̄ corruptis primis substantijs &c. verum est aliquod eorū consequentium formam, Sed de cōsequentijs materia non erit impossibile.

Tract. iij. de Vino & potibus. Cap. primū.

De Comple
xione vini.

Vinum de complexiōe materiali & elemētari data ab elemētis est frigidū & humidū a dominio. Omē siquidem cursibile male terminabile termino pprio. Et bene terminabile termino alieno, quod aque supnatat est aqueū a dominio. Oleū autē q̄ est cursibile termino pprio. aque tamē supernatat: forsan est aereum a dominio respectu aque. Et forsan est aqueū respectu aeris. Vnde in aq̄ oleū est leue, & in aere est graue. Sed vinū de cōplexione formali & potenciali, data ab agente, est mixtum, quod est calide cōplexionis, Sed de aggregata complexione ex materiali & formali (& hoc teneo p̄ vero) vinū est frigide & humide cōplexionis, quia ad tactum derelictū pprię nature, ex eo apparet frigiditas & humiditas manifeste. Sensus autē tactus est vere iudex calidi frigidi humidi &c. De his cōplexionibus parum curat artifex medicinę. Nam scdm̄ hanc complexiōē parū operat vinū in corporibus nostris. Preter has autē complexiones est ponere in vino, & in alijs que corpori nostro approximant, complexiōē unā que dicit̄ potentialis: Talis cōplexio debetur his solum que habent quandā p̄portionē cū corporibus nostris in ratione cibi uel medicinę, sicut adamas & ferrum habent proportionē & similitudinē adinuicē ut supra dixi: Nunc autē est experientia, q̄ vinū postq̄ est passum a corpore, calefacit & desicat per se & naturaliter, & si infrigidet & humectet: hoc est per accidens. Q̄ autē vinum calefacit, exprimit Galienus tertio cōplexionū, vnde asserit q̄ vinū calefacit via medicinę & via cibi. Nam via nutrimenti: sanguinē: & spiritum multiplicat, & omne tale calefacit, & anteq̄ etiā ipsum in sanguinē & spiritū conuertit, calefacit. Videmus etiā q̄ vinū exicat & consolidat vulnere, et sic vinū est siccum. Sed si vinū non reduceretur de potentia ad actū a calore nostri corporis, tūc infrigidaret & humectaret. Et ex hoc puenit q̄ vinū sumptū in quātitate magna, reduci non potest de potentia ad actum a calore nostro, & infrigidat & humectat. Nam tunc cōplexio actualis vincit potentialē atq; superat, & sic causat egritudines frigidas & humiditas, uti spasmodū / paralysim / tremorē / epilepsia & similes. Et ppter hoc asserunt sapiētes, q̄ licet uinū sit calidū

& siccū, generat tamē egritudines valde frigidas, quādo scz trāsit ad nervos & cerebrum cū sua actuali & essentiali frigiditate: & non reduci ad actū. Sicut videmus q̄ lignū suffocat ignē & extinguit, quādo non reduci de potentia ad actū. Si vero vinū perfecte reduci & in humorem converti naturalem & bonū, poterit multiplicare sanguinē & coleram, quę si fuerint circa temperamētum, causabunt sanitatē. Si cū excessu facient egritudines calidas. Istud trahitur ex Galieno iij. cōplexionū. Amplius uinū calefacit corpora dupliciter. Primo quidem in quantū in sanguinē & spiritum cōuertitur, & tunc calefacit in quātum cibus medicinalis conueniens: sanguinē & spiritum multiplicādo. Secundo calefacit in quantū medicina, & illa calefactio est q̄litiua. Sed prima calefactio quātitatiua et substantifica. Et sic prio mō calefaciendo, omnia corpus nutrientia calefaciunt, etiā si sint frigida. Vnde lactuca corpus hoc modo calefacit: scilicet primo modo, licet lactuca in quantū medicina corpus infrigidet. Omnis em̄ cibus in ratione cibi, corpus calefacit, sanguinē generando & spiritum & calorem. Sed nō omnis cibus in ratione medicine calefacit. Immo quēdā calefaciunt, ut vinū quēdā infrigidant ut lactuca. Et similiter dicas de sicco et humido. Nam omnis cibus in ratione cibi humectat, ut vinū in ratione cibi humectat humidū augendo quātitatiue & substantifice & quo ad corpulentiam. Sed in ratione medicine, quēdā desiccant & quēdā humectant. Vnde in ratione medicine uinū desicat & nō humectat: supposito q̄ perfecte reducatur de potentia ad actum. Sed lactuca in ratione medicine humectat. Quā uinū in ratione medicine desiccat, patet, quia uidemus q̄ ulcera desicat & uulnera cōsolidat & omnia alia sunt desicatiua. Pro exemplo accipe. Quidam miles nostras habuit aperturam ulceratam sub māma sinistra, & minime potuit curari tam per phisicos theoreticos q̄ chirurgicos, etiā nec p̄ inunctores, ungentes litargirio mercurio, & similibus. Missus est in Hungariā in quadam legatione & non habens alium potum, bibit vina fortia & calcinosa, quę subsidentiā calcis reponunt, & curatus plenarie redijt. Non aliūde nisi ex uino forri & desicatiuo, q̄ ulcus eius exicauit & consolidauit.

Capitulum Secundum.

Vinū ex quatuor substantiis integrat.

SECUNDUM Galienū 4. simpliciu. In uino sunt quatuor substantie, sicut in massa sanguinaria. Quarū vna est similis melacolie & est lex. Alia similis est colere, & hoc est spuma. Tercia similis est flegmati, & est aquositas. Quarta est substantia uini pura similis sanguini. Quapropter uinū depuratur a fece per partem inferiorem & a spuma per partem superiorem, et ab aquositate nō depuratur. Nam sicut flegma remanet in sanguine: et tempore necessitatis conuertitur in bonum sanguinē, quia est sanguis semicoctus: sic & aquo-

fitas. Postea per ebullitiōem uini maturat et in bonum uinū conuer-
 titur. Et hoc est q̄ Galienus dicit q̄rto simplicium medicinarum. In
 uino nouo remanet de caliditate solis simile scintille ignis, et per
 hanc caliditatem maturatur pars aquea perfecte, quę iā secundū me-
 ditū erat matura; et propter hoc uina bulliunt, et quando maturatio
 est cōpleta resoluitur caliditas, quę erat causa ebullitiōis. Ex istis di-
 ctis Galieni bene patet q̄ uinū nouū ante ebullitiōem, et in actu ebu-
 litionis est calidius solari caliditate et coelesti q̄ uinū antiquū, Sed
 caliditate propria et naturali, mustum est minus calidū, quoniā in
 musto et uino nouo sunt plures partes aqueę et minus maturę dige-
 ste quā in uino antiquo. Et propter hoc Auicē, sentire uidetur q̄ ui-
 na noua sunt calidiora. Cuius contrariū asserunt omnes alij. Et li-
 cet uideat contrarietas, tamen non est scđm ueritatem, ut manifestū
 est ex distinctione supradicta. Et quia uinū per ebullitiōem purificat̄
 per superius & inferius. Ideo uinū circa medium est melius et magis
 purū magisq̄ sapidum, & magis a superfluitatibus depuratū. Cu-
 ius oppositū contingit de melle & oleo. Nam mel solū depuratur
 per superius, & oleum per inferius. Ideo mel melius est in fundo &
 oleum in supremo, uinum autē in medio. Preterea forsan erit uinū
 aliquod q̄ non erit nouum nisi per quattuor menses, nam infra tale
 tempus erit perfectū depuratum & defecatū, Et aliud uinū erit q̄ in
 fra annū non erit perfecte depuratum, vnde quanto uina sunt potē-
 tiora et grossiora, tanto tardius depurantur. Et quanto sunt debili-
 ora & magis aquea citius depurantur. Constat ergo uina illa in q̄-
 bus est plus de substantia aquea, esse debiliora; & e conuerso, illa vi-
 na in quibus est minus de aqueitate & minus de sece, & plus de par-
 tibus uinosis, talia esse uina potentiora. Et prima uina citius con-
 uertuntur in acetū q̄ secunda. Causa autem p̄pter quā uina aquo-
 sa debilia citius cōuertuntur in acetū, est scđm Galienū quarto sim-
 pliciū. Acetum fit quādo p̄tes uinose infrigidant̄ & p̄tes aqueę pu-
 trescunt. Et p̄pter hoc acetū ponitur frigidum propter priuationē
 caliditatis uini & ponitur calidum caliditate putredinali. Et p̄pter
 hoc in aceto est duplex sapor / acutus & acetosus; Nā acutus sapor
 est in aceto ratiōe caliditatis putredinalis. Et acetosus est in eo ratiōe
 frigiditatis p̄tū uinosarū. Et exide dubitauerūt antiq̄ de cōplexiōe
 aceti. Quidam enī posuerūt acetū frigidū / et alij calidū. Vnde uide-
 mus q̄ acetū interdū infrigidat & interdū calefacit. Nā ratiōe cali-
 ditatis putredinalis calefacit; & ratiōe in frigidatiōis p̄tū uinosarū
 infrigidat. Forte ergo in fieri acetū plus calefacit q̄ infrigidat. Ace-
 tum etiā in facto esse; forsan per accidēs calefacit, sed p̄ se infrigidat
 Et ad hanc intentionē dicit Galienū in q̄rto simpliciū. Acetū calefa-
 cit licet nō sit calidū. Aut quia habet duas substātiās. Aut quia ag-
 gregat sua frigiditate et poros claudit. Aut quia mordicat et dolo-
 rem facit & dolor attrahit materiā calidam ad locū sed acetū scđm

Acetū q̄mō
frat.

In aceto hu-
plex sapor.
De cōplexi-
one aceti.

suā naturā et per se est frigidū valde / plus enī declinat ad frigidum
 quam mel ad calidum. Mel autē est calidū in scđo acetū ergo erit fri-
 gidū in tercio. Vnde Galienus q̄rto simplicū vult q̄ parua quan-
 titas aceti cum multa mellis cōstituit tempamentū & ex hoc cōclu-
 dit q̄ acetum est magis declinans ad frigiditatē q̄ ad caliditatē. Et
 quia in uīno debili partes uīnose citius infrigidātur, & earum calor
 citius exalat, & partes aqueę citius ebulliunt & putredinē suscipiūt.
 Ideo uīna debilia & aquea citius in acetū conuertuntur. Et ex hoc
 sequitur q̄ acetū ex uīno debili citius deuenit ad suam perfectiōnē
 q̄ acetū ex uīno forti & potenti. Amplius sequit̄ q̄ acetum ex uīno
 debili est calidius caliditate putredinali: q̄ acetū ex uīno potenti, &
 frigidius est frigiditate opposita caliditati naturali, & hoc est uerū
 in fieri, forte enī in facto esse acetum ex uīno potenti est frigidius q̄
 acetū ex uīno debili, nam in aceto ex uīno potenti sunt plures par-
 tes frigide, q̄ in aceto ex uīno debili. Nam sicut in uīno potētī erāt
 plures partes uīnose q̄ in uīno debili: sic post conuersionem eius in
 acetū, sunt in aceto uīni potētis plures ptes frigide, & sic concludit̄
 q̄ acetū uīni potentis in facto esse, frigidius est aceto uīni debilis in
 facto esse, licet in fieri per oppositum contingat.

Capitulum Tertium.

Electio uini.

Dubium 1.

Laudant mei sodales & consocij uīnū ex tribus, que litterali-
 ter in hac dictiōe Cos continentur, scilicet ex colore / odore / &
 sapore. Galienus autē diuersificat uīna ex pluribus / ex colore / odo-
 re / sapore / ex substantia / etate / uirtute / & tempore, quę in tercio re-
 giminis acutorū cōmento priō lege, cōmentū illud dimitto, & ad
 dubia descendo. ¶ Dubitat̄ circa colorem & substantiam uīni, quę
 uīna sunt nutritiora / nigra an rubea, Galien. enī interdū uidetur
 sentire, vt scđo afforismorū / uīna nigra esse nutritiora, & interdū
 uidet̄ cōsentire q̄ uīna rubea sunt nutritiora, scz tercio de alimē-
 tis. Ad hoc respondendo dicendū quod qn̄ galien: asserit uīna ni-
 gra fore nutritiora in scđo affor: illo afforismo (Eorū quę sunt
 nutritiora) intelligit ea fore nutritiora per accidens / quia eorū
 nutrimentū tardius dissoluit̄. Sed nutrimentū uīni rubei citius resol-
 uitur & minus durat. Quando autē galien: asserit uīna rubea esse
 nutritiora, intelligit q̄ plus de eis in sanguinem conuertit̄ & mi-
 nus sunt supflua. Vel potest dici q̄ cōpar uīna nigra ad uīna rubea
 subtilia. Plus enī nutriūt uīna nigra q̄ uīna rubea subtilia, sed uīna
 rubea grossa plus nutriūt q̄ uīna nigra grossa / sunt enī magis apta
 vt in sanguinē conuertant̄. Vel potest dici q̄ intelligebat p uīna ni-
 gra uīna rubea grossa. Rubedo siquidē in substantia grossa ē nigriū
 Et p rubea itellexit rubea subtilia, & sic uīna nigra sūt nutritiora
 q̄ rubea, sed rubea grossa plus nutriūt q̄ nigra grossa, sic patet so-
 lutio cōtrarietatis. Preterea circa uirtutē sapore & odore q̄rit̄ quę

Dubium 2.

uina sunt potentiora et magis odorifera: Dicendū est q̄ quāto terra est calidior / tanto uina sunt potentiora, & magis odorifera, & minus aquosa. Vnde uina septimi climatis, sunt aquosa & debilia, & propinqua nature aque, respectu uinorum quarti & quinti climatis. Et similiter uina orientalia eiusdem climatis, communiter ceteris paribus sunt meliora q̄ occidentalīa uina. Amplius uina crescentia in terra alta montuosa lapidea discooperta a meridie, & cooperta a septentrione & occidente, sunt meliora & potentiora & maioris nutritiōis q̄ crescentia in terra plana cooperta a meridie & oriente. præterea dico et teneo q̄ uinee meliores ad bonū uinū p̄creandū sunt ille in quibus blada minie seminant. Vnde cōmuniter terre bonæ ad frumentū et bladū seminandum, non sunt bonæ ad uites & uinū. Similiter terre in quibus creuerūt quercus nō sunt bonæ ad uites, & orti atq; terre in quibus sunt caules, non sunt apte ad uites & uina, propter cōtrarias qualitates, quercus & caulis, quæ sunt frigide sicce, & uini qd̄ est calidū humidū. Plinius libro 17. Amplius dico q̄ uina ex uineis & uitibus multū eleuatis a terra non sunt ita bona sicut uina ex uitibus minus eleuatis a terra. Nam uice uitis p̄pinquis terre, p̄fectius digerūtur & maturant. quia ī loco p̄pinquo terre p̄fectior sit radiōrū solarīū refractio. Verū sūt quedam excellentia loca in quib⁹ oportet q̄ uites sint multū eleuate a terra, nā si essent p̄pinque p̄pter magnā caliditatē puenientē ex magna & immēsa radiōrū refractiōe / adurerent uice. Et similiter in terra multū pingui et humida, bonū est esse uites eleuatas, ut alimētū ueniens ad racemū ex quo uinū debet generari, sit magis purū & magis digestū. In septio climate q̄a ibi uinee sūt in terra argilosa & lapidea sicca nō p̄guit et in terra satis frigida, uites sūt p̄pinq; terre. In terris autē calidiorib⁹ parū, & in Lombardia ubi sunt uinee ī terra p̄guit & humidiori, uites magis eleuantur a terra, & precipue q̄n in terra uinearū bladū seminatur. Supposito etiā q̄ in huiusmodi terra non seminatur frumentū, dūmodo terra illa esset p̄guis & humida, bonū esset uites esse altiōres a terra p̄pter causam dictam.

Capitulum Quartum in Afforismis. Vini & Algreste fecis & Alceci.

Habito respectu ad caliditatē solis derelictā in musto q̄ similis est scintille per quā caliditatē fit ebullitio ipsius. Mustū est calidius de caliditate accidentali & essentiali q̄ antiquum & medium uinū. Vnde etiā mustū ad tactū calid⁹ inuenit q̄ uinū antiquū & mediocre. Habito tñ respectu ad ptes uinosas & aqueas, ex quibus uinū cōponitur, uinū antiquū est calidius, nā in uino depurato ptes aquose & immature, p ebullitiōē sunt maturate, & ptes uinosæ sunt puriores & a supfluitatibus mūde. Illa autē caliditas solis similis scintille post ebullitiōem exalat. Hanc puto esse intentionem,

Afforismus primus.

Auerrois. 5. colliget. & Galien: 4. simplicium.

Aff. 2.
De potu per
mixtuo &
delatiuo.

¶ Si forsan Auicē: alicubi potū phibeat simul cū cibo. Nō loq̄
bat de cibo pmixtuo, sed de potu delatiuo. Nō loq̄bat de potu in
quantitate pauca, sed de potu mltō. Nō loquebat etiā de potu uir
tutis confortatiuo, & malitie ciborū correctiuo. Nam talis cōpetit
simul cum cibo, Et quanto cibaria sunt grossiora et sicciora: tanto
plus potus permixtius debet esse maior. Potum autē delatiuum
phibuit Auicē. cū cibis, & etiā p^o cibaria malā, & specialit̄ cū me
lonibus: et post melones et fructus. Sed quādo cū cibis malis et cū
consimilibus ut melonibus & fructibus bibitur uinū digestionis cō
fortatiuū & malicie correctiuū, nec precipit Auicē. nec prohibuit
uinū, Vnde dixit super batecā et pepones potest homo bibere cia
tū uini uel duos. De hoc lege Anicennā: Serapionē: et Conciliatorē
in differentia, An super fructus bibendum sit uinum.

Aff. 3.
Vinū ualet
cōtra oīa ue
nena.

¶ Vinum ratione suę proportionalitatis cū corpore nostro, ualet
contra omnia uenena, tam calida q̄ frigida: sicut tiriaca, Vnde anti
qui assimilauerunt uinum tiriacę magnę, Sed ratione suę cōplexi
onis potentialis: ualet contra uenena frigida solum.

Aff. 4.

¶ In cura ethice senectutis uinū mediocre q̄ est calidū in secundo
est cōueniens, Nō antiquū nec nouū, Non amarū/acutum/citrinū
uel rubeum, non multum aqueum, sed ad aliqualem dulcedinē ad
albedinē et paucam grossitiam tendens.

Aff. 5.

¶ Vinum in febris dandum est in sua hora/aquosum/substantię
subtilis/non ponticum/nec stupicum/non acutum/non dulce etc.
Galienus scio regiminis acutorū cōmento nono et decio, Sed uinū
aqua mixtū, Galī. octauo de ingenio. Et Auicē. q̄rio capto in cu
ra terciane. In febre autē pestilēiali da uinū albū cum q̄ntuplo aque
to Almanforis. Et sit uinum bene cōmixtum et hoc uia potus, Sed
ppter cordis confortationē da uinū pauce cōmixtionis et in quā
titate pauca: et sit uinum forte.

Aff. 6.

¶ Ante digestionē materię, Vinū plurime cōmixtionis propter ci
borum cōmixtionem & corporis infrigidationē/humectationem/
& sitis sedationem debet dari. Sed materia digesta detur uinū mino
ris cōmixtionis: propter materię faciliorem expulsionem.

Aff. 7.

¶ Sicut propter uirtutis debilitatem & dissolutionem cogimur da
re uinū in principio morborum ante materię digestionem. Nam ac
cidentibus uirtutem prosternentibus & dissoluentibus, illico cibus
est dandus. Galienus. 4. afforismorum. Sic ante materię digestionē
damus aquam frigidam propter febris magnū acumen & sitis an
gustiam. Galienus nono de ingenio.

Aff. 8.

¶ In omni sincopi competit uinum. In sincopi ex humore colerico
amaro competit uinum album ponticum mixtum cum aqua frigi
da. In sincopi ex humorum cruditate & indigestione cōpetunt uina
uinosa subtilia & penetratiua. In sincopi ex humorū multitudine
competunt

competunt uina mediocria / non multum nutritiua.

C In doloribus capitis: in sanis & infirmis: uina uinosa cōsueuerūt inducere grauedinē & dolorem capitis. Galienus scio regimīs acut. Vinū non percutit mentem nisi propter suā caliditatē & uelocitatē effumationis ad caput. Vinum enī est uaporosum & ducēs humorem ad caput. Idem est de reumate: in quo non est bibendum uinum nisi in declinatione. Aff. 9.

C In suffocatione non ualet uinū, quia facit euaporare materias & ledit cerebrum & neruos. Matrix autē est membrum neruosum, sed ppter cōfortationē cordis cōpetit uia medicīe in quātitate pauca. Aff. 10.

C Uinum sece uini adusta & nō adusta. Fex uini adusta calefacit & desicat multum / & abstergit ulcera & aufert ab eis carnē malam / et cum hoc est stiptica / & sic prohibet ulceris augmentū. Virtus autē eius post adustionē cito resoluatur, & ideo est administranda nouiter adusta, & conseruetur in uase stricti orificij bene obturato. Fex autē non adusta est stiptica: & prohibet fluxū humorū ad locum, & si sit at emplastrū de fece uini cū oleo mirtino & masticino super uentrē stringit uentrem. Et super matricem stringit mēstrua. Fex etiā adusta cum oleo aufert albaras unguium illinita. Aff. 11.

De natura Aceti.

A cetum est compositum ex contrarijs vltima cōtrarietate. Est em calidū caliditate putredinali / & frigidū frigiditate opposita caliditati naturali uini. Vnde etiā in aceto sunt saporēs cōtrarij acut⁹ & acetosus. Acetū ergo de cōplexiōe potēciali ē frigidū et sic cū & de actuali et eēntiali, ē frigidū et hūidū / cū sit aqū a dominio. Aff. 12.

C Acetum non nocet habentibus humores grossos, quia est grosso rum humorum attenuatiū. Galī. 12, de ingenio. Acetū etiā in duro apostemate splenis & lacertorū sine timore concedimus. Galīe. ibidem. Acetum est cōmune digestiū materijs calidis & frigidis. Auicē. scio canone de cura doloris capitis. Acetū & alia que partī cipant stipticitate aut sunt acetosa: si recipiant in stomacho mūdo sunt stiptica & uentrem stringunt. Sic etiā stiptica & pontica stringunt. Sed si sapor acetosus inueniat stomachum humoribus occupatum / laxabit uentrem humores preparando ad expulsiōnē, & ratione suę acuitatis materiam incidendo. Hęc est mens Rasis scio Almansoris, & Serapionis in aggregationibus. Aff. 13.

C Acetum multū lapsū est a cōplexione corporis humani & corporis sani, et cū conseruatio fit per similia: acetum autē non est simile imo magis medicinale / igitur non multū cōpetit in corporibus sanis temperatis & temperamento propinquis. Nam conseruator sanitatis non debet uti aliquo medicinali. Aff. 14.

C Acetum permixtum aque magis infrigidat & humectat & sitim extinguit q̄ aqua cum uino. Generaliter autē acetū est bonum cole. Aff. 15.

ricis & melancolicis, sed nociuū est mulieribus / ledit enī earū matri-
ces. Acetū autē est bonum stomacho quia prouocat appetitū.

Aff. 16.

¶ Sani homines habentes neruos debiles & iuncturas & cerebrum
debile, & oculos debiles, nō debēt uti aceto / nec rebus acetosis. Si-
militer homines frigidi uel ex etate uel ex cōplexione. Homīes etiā
habentes viscera debilia apta ad fluxum propter contentiue & di-
gestiue debilitatem, uident acetum, quia acetū est pungitiuū & ledit
intestina & incitat expulsiuā & debilitat contentiuam.

Aff. 17.

¶ In tinnitu aurium & surditate fumus aceti receptus in aure p mo-
dum suffumigiū est ualde bonus ad curam, & precipue si sit acetum
infusiois rute. Amplius iniectio aceti calidi in aurem / interficit ver-
mes aurium. Amplius lotio oris ex aceto tepido & mediocriter ca-
lido remouet dolorem dentium. Nam si doloris causa sit materia
calida / tunc in ratione coplexionis ualet alterando discrasiam. Si
autē dolor sit ex materia frigida grossa & viscosa / tunc ualet exicā-
do materiā & subtiliando & incidendo & gingiuas confortando /
inspissando & stipticando ne materiā recipiant. Et per hunc mo-
dum in omni dolore dentium acetum ualet.

De Agresta.

Aff. 18.

¶ Acetum est subtilius & frigidius succo agreste. In succo enim
agreste non est aliquid caliditatis omnino. Sapor ergo agre-
ste est acetosus tendens ad ponticitatem uel stipticitatem. Nam uua
acerba primū habet saporem stipticum / deinde ponticū / & cū plus
subtiliatur humor: efficitur sapor acetosus, & tunc fit agresta. Et iterū
per ulteriorem digestionē & calidi solaris decoctionē (si fieri pote-
rit) efficitur sapor dulcis. Exemplū sūme in uuis & quibusdam po-
mis. In aliquibus enī fructibus peruenitur de stiptico & pontico ad
dulcedinē & non ad saporem acetosum / sicut patet in mespilis for-
bis et amigdalīs. etc.

Aff. 19.

¶ Agresta est conueniēs pregnantibus & confortat earū stomachū
& multum resistit corruptioni appetitus earum / & prohibet vomī-
tum & sincopim & animi defectiones, quę pregnantibus euenire cō-
sueuerunt. Amplius agresta ualet in fluxibus uentris colericis & in
vomitu colerico & multū confert stomacho relaxato / & est conue-
niens his qui steruus euomunt.

Cap. Quintū de Vinis artificialibus.

¶ Ina artificialia cōponuntur ex uino & quibusdam radicibus
herbis uel floribus. Vnde tempore vindemiarū sit uinum sal-
uiatū & enulatum etc. Herbe autē huiusmodi uel flores uel radices
ponuntur in musto anteq̄ buliat, & post ebullitionem & clarificati-
onem / huiusmodi uinū habet mirabiles operatiōes / primas / sc̄das
& tercias, impositorū in eo ante ebullitionē. Et si añ ebullitionē bu-
liant predicta ad ignem in parte musti / deinde ponantur in uase cū

alio multo / non erit diffonū rationi. Hoc enī modo fit uinū saluatiū ad cerebri & neruorum & mēbrorum neruorum confortationem. Vnde huiusmodi uinum saluatiū ualet in paralisi tremore spāsmo epilentia & suffocatiōe matricis. Hoc etiā mō fit uinū exlatum ad pectoris mundificatiōē & uisus clarificatiōē. Amplius uinum saluatiū & enulatiū ualet in dolore dentium & in remolliōne gingiuarū. Huiusmōi uina & ab extra & ab intra ualet in egritudinibus neruorum & membrorum neruorum. In paraliticis ergo uinum saluatum cōpetit bibitum & epichimatum.

De uino quod cōpetit cordiacis & tristibus.

Cordiacis & melancolicis & tristibus colera adusta laborantibus; quartanarijs et spleneticis fit uinū artificiale; et facit bonū sanguinē possidere, & facit hominem cōporem suę rationis, & omnes humores incineratos rectificat. Fit autē huiusmodi uinum cum buglossa cū radice et folijs senes & rosis et floribus utriusq; buglosse. Et accipiat de buglossa plusq; de sene & rosis et floribus. Et aliqui sunt qui de omnibus sumūt equas partiōes: & p una lb vini albi accipiūt 3 1. predictarum specierū. Et homo utatur eo post ebullitiōē & clarificatiōē. Si autē hoc uinū sit pro sanis nō apponat sene.

De uino Boraginis & Buglosse.

DE Boragine & Buglossa fit uinū cordiale secundū eundē modū, & ualet in tremore cordis melācolia, & lepra et scabie & similibus passiōibus. Et huiusmōi uinū cōfortat uirtutē corpis restituiā, et sanguinē clarificat & gaudiū causat. Uinū buglosse adustos humores educit per urinā, et cerebrum infectum humore melācolico rectificat, dementes & fatuos sanat, & ad experientjā homines ex parua causa infatuati sanantur.

De uino laxatiuo.

Vinum potest fieri laxatiuū in hunc modum, Vitis scindatur per longum & medulla extrahatur, & intus ponatur colloquintida uel scamonea; aut aliud laxatiuū, et optime ligetur; et sic uua efficitur laxatiua. Cuius causa est, quia nutrimentū ueniens ad uuam per uirtutem illam habebit laxatiuam potestātē. Et per hūc modū in cerasis / prunis / persicis / et pomis / deposita medulla et partibus arbusi bene ligatis, crescunt uue / cerasa / pruna / persica et poma sine nucleis. Si autē addideris farmacū; aut aliquod laxatiuum etiā laxabit. Et per hunc modū possunt fieri rose; garioisili et diuersorū colorum, ponendo in stipitibus rosarum uel aliarū frondium diuersos colores / rubeos / albos / citrinos / uel qui plauerint. Amplius per hunc modum sunt olera / melones / et cetera terrę nascētia / suauia / alba / ampla / & lata, irrorando ad radicem serum / lac / medonem / zuccharū; uel aquam simplicē uel cōmixtam aliquorum

terre nascentium ad radicem rorū. Verum de tercio in tertium an-
num / uel ad magis in quartum annū oportet renouare infusionem.
Reliqua plurima uide in libris uegetabilium et plantarum, Alber-
tum Magnum de plantatione arborum.

De Uino Citoniorum.

EX Citonijs maturatis fit uinum per extractionem succi per se
uel cum additione aque, uel appositione uini. Hoc enim uinū
post ebullitionē et clarificationem in multis casibus est ualde utile.
Est eni stipticum et dissolutionis mēbrorum et sudoris diaforetici
prohibitiuū. Omnia mēbra principalia confortat / fastidium remo-
uet et abhominatōnem, & omnē fluxum uentris amputat, ualeq;
epati supercalefacto, sitim sedat et bonum facit colorem, & multū
ualet in debilitate renū, uale etia in epidimia, sed eius usus super-
fluus stipticitatem et constrictionem uentris inducit.

De Uino Rotismarini.

Potest etiam fieri uinum modo supradicto de Roremario, cu-
ius uirtutes et operationes in multis casibus sunt notabiles, &
specialiter in egritudinibus cerebri et neruorū frigidis; sua ergo aro-
maticitate uirtutem animalē confortat et fortificat, & sua caliditate
et siccitate discrasia frigidā et humidā remouet. Et sua subtilitate in
substantia et actione humores grossos subtiliat. Sic ergo ab intus et
ab extra cerebrum et neruos confortat et fortificat. Et si ex eo lauet
facies / ipsam clarificat. Et si ex eo lauetur caput, capillos retinet et
multiplicat. Et uniuersaliter eius usus a putredine corpus pseruat,
& non solum ante mortem, sed etia post mortem. Eius usus cōfor-
tat cor et iuuentutem prolongat et senectutem retardat. Et si ex eo
lauetur os / cōseruat dentes et gingiuas. Et si ex huiusmodi uino la-
uetur fistule et cancer: et uniuersaliter ulcera / multū ualet. Amplius
tale uinum ualet in quartana et quottidiana et passione cordiaca.
Et reetificat matrices mulierū humidās et frigidās, et prodest ad cō-
ceptum, et ualet in paralisi et tremore et similibus passionibus. Bal-
neū autem ex aqua roris marini est senibus cōuenientissimū, et facit
hominē renouari ut aquilam. Amplius si ex uino remolitionis uel
infusionis roris marini fiat aqua uitę: ex illa aqua curabitur flegma
salsum: et fistula scabies et cancer: quę aliter curari nō possunt. Hu-
iusmodi aut aqua ualet multū in paralisi, si ex ea mēbrum lauetur
et epithimetur. Et ualet etia in maculis et telis et lachrymis oculorū
Nota q̄ ex floribus roris marini potest fieri ros quasi similis balsa-
mo. Impleatur ergo uas aliquod stricti orificij ex floribus roris ma-
rini et ponatur in arena ad solem et sepeliatur vsq; ad mediu: et in-
fra dies 40 flores conuertentur in aquam: et illa aqua recipiat et po-
natur in ampullā uitrea bene obturata per dies 40. et inspissabit
et digereť ad modū balsami, et multū ualet ad supradicta: et speci-

aliter ad maculas oculorum et paralifim. In regionibus autē frigidis potius artifex et alchimista operaretur sublimationē ad ignem quā sepeliret in terra. Frigida enī regio retardat sublimatiōes et distillationes aquę: si non ad ignem sublimabunt.

De Vino deopilationis splenis & epatis.

FIt etiā uinum contra ictericiam ex scolopendria / endiuia / cicorea et absinthio, remolliantur ergo & infundantur in albo uino / et deinde clarificetur cum zuccaro, & coletur sicut colat clarum, & si reseruetur in uase tamarisci uel fraxini, erit melius & ad deopilandum aptius.

De Vino curante plagas.

AD curandum plagas penetrantes solo potu. Fit uinum ex radicibus rubę maioris: caulibus rubeis & uiticis. Hec ergo omnia conquassata in sacculo posita bulliant in uino, & illud uinū detur potui in die bis: & super vulnus folium caulis ponatur: & curabitur si deus uoluerit. Aliqui autē in hunc potū ponunt gariofilatū pipinellam / lanceolā / uerbenam / plantaginē / zanker: & alia consolidatiua, uel concolidā maiore & minore & cōsequit ppositū.

De Vino Alkekengi.

FIt uinum mirabile ex granis rubeis solatri montani modo supra dicto, & uocatur uinum Alkekengi, & hoc uinum est mirabile in retentione urinq. Nam prouocat urinam retentā per quatuor dies: & est res experta. Hoc etiā uinum mundificat renes & uescicam a materia arenosa

De Vino Eufragie.

PRO clarificatione uisus fit uinum de Eufragia, q̄ bibendo interius & exterius colirifando & lauando, & ad opilationes renum & eos mūdificandū ab arenosa materia, & ad dolores iuncturarū mitigandū / diuertendo materiam ad uias urinq: bene prodest. Per eandem autē uisam fit uinum de gramine: & est uinum graminatum. Item fit uinum de Isopo, q̄ ualeat senibus flegma mundificando a partibus spiritalibus, & ualet in tussi & asmate & hidropisi & epilentia. **C** Pręterea fit uinum extinctionis auri, ita q̄ uinum in quo extinguitur aurum ignitum multū confert, & si repetatur eius extinctio magis / fortificabit. Multū enī confortat cor & stomachū & oīa uiscera / plusq̄ aqua in qua extinguit ferrum ignitū. Et sic huiusmodi uinū ualet i cordiaca et i fluxu uētris et lepra et melācolia.

De Vino Absynthij.

Vinum artificiale de Absinthio etiā paratur, & huiusmodi uinum est ualde utile ad multa. Primo enī ualet contra lumbricos. Valet etiā in opilationibus laterū & in ictericia. Et ualet in defecatione et destructione appetitus. Valet in epilentia. In amissione lo-

De Vino extinctionis auri

quele: & in tumore vuule & lingue. Amplius ualet prurituū ex fle-
gmate falso. Et si ex eo lauabitur vulnus: nō fistulabit: nec excrescet
mala caro. Amplius huiusmodi vinum prouocat menstrua. Am-
plius ualet contra venena fungorū / iusquiami: cicute / et opij. Et hu-
iusmodi vinum clarificat visum, & ualet tēpore epidimie & in ae-
ris corruptione & infirmorū visitatione, Valet in podagra et ad in-
tra & ad extra.

**De Vino cō-
tra tussim.**

**De vino stri-
gente uentrē**

**De vino prę-
gnantium.**

Item fit vinum contra tussim & asma, ex liquiriā & aniso & fenfo-
eulo, ex scabiosa isopo etc & liquoricię sit duplum aliorum.

Item fit vinum quod stringit ventrē ex vino cironiorū depurato cū
vino rubeo süptico & aqua rosę vel plantaginis.

Item fit vinum mulieribus pregnantibus quod consumit ventosita-
tem. Prohibetq; abortum: & cōseruat fetū in matrice vsq; ad tēpus
part^o. Re: se. apij / mente sicce / ameos ani. añ. 3 ij. masticeis / gariosilo-
nū / macis cardamomi / ros ru. añ. 3 i. cinamomi aurū. i. zedoarie /
ireos ciperi añ 3 ij zuccari q̄tū sufficit / siat claretū ex predictis: Vel
fiat electuariū, Vtatur eo mulier pregnans, & fetus cōseruabitur in
matrice & non abhorciat.

**De vino ani-
sorum.**

Preterea fit vinum anisi, & hoc uinū ventositatem consumit & opti-
lationes aperit & digestionem confortat / & acetosam eructationē
collit. Et est multū conueniens mulieribus lactantibus. Nam aperi-
endo / subtiliando / sanguinem generādo / & digestionē procurando
& ventositatem consumendo, lac multiplicat & rectificat, & est fe-
stinū remediū in dolore ventoso et arenoso, & in dolore colice. Et
ad idem ualet anisum conditum.

**De Nectare
senum.**

Amplius fit nectar pro senibus flegmaticis & melancholicis qđ re-
nes & totū corpus calefacit, & emorroidarū humorem collit: cibū
digerit, & bonū colorem facit, canos retardat: uisum acuit: mentem
confortat / opilatōes aperit. Re. cinamomi aur i. spice xilobalsami
carpobalsami / masticeis / macis / añ 3 i. ligricię passulaz añ 3 ij. zuc-
cari & mellis añ. q̄tū sufficit / siat nectar. Posset etiā fieri hoc vinum
tempore vindemiarū cum musto bono.

De modo diluendi & simpliciandi uinū.

IN regionibus calidioribus admisceat aqua uino in bibendo. Cō-
ueniens autē modus miscendi uinū cum aqua secundū medicos
est talis, qđ aqua sumatur feruens & buliens: & qđ huiusmodi aqua
ponatur ad uinū bibendum & qđ dimittatur infrigidari. Nam per
hūc modū fit perfectior commixtio uini cū aqua, Vnde satis est in
artificiale bibere uinum mixtione facta, Nam mixtio non est per-
fecta nisi post tēpus longū, Vnde bonū esset qđ huiusmodi p̄mixtio
fieret p̄ modū predictū per unā horam ante cōmestionem & bibiti-
onem. Nam natura tūc minus laborabit in digerendo illud uinū: et
malicia aque perfectius remitteretur per uinum / & contra, hoc ergo

valde ratonabile in sanis & egris.

Capitulum Sextum de Ceruisia.

Dixit Galienus libro sexto de simplicibus. Ceruisia est potus quem facimus sicut facimus foca, & generat malos humores & dolorem capitis & nocet neruis. Idem Galienus dixit in afforif. cōmento 20. picule scđę, qđ foca est potus egyptiorū ex ordeo factus. Dixerūt alię qđ ceruisia ex ordeo & frumento facta est insuauis & indigestibilis, malos fumos et malos humores generans, cōstipat & opilat epar & splenē, & in renibus lapidem generat. Itē dixerūt, ceruisia si est ex ordeo auena uel riso: minus opilat / minus nutrit & minus generat ventositates. Quę autē est ex frumento / magis nutrit & magis opilat. Et quanto ceruisia est grossior aut turbulentiōr aut noua / tanto deterior est. Et quanto subtilior & clarior, tāto melior. Item dixerunt qđ ceruisia assumēs / mentam / apium / feniculum: uel alia aromata: aut diūretica, omnibus alijs melior iuducāt, sed talis diebus calidis non competit. Dixerunt etiā qđ omnis ceruisia de quocunq; grano facta sit, grossior est qđ uinum & difficilissimum ad digerendū / & opilationes in uisceribus facit, ventositates generat, dolorem capitis inducit & appetitū cibi deijcit. Item dixerūt qđ ceruisia mala est in se, quia viscosa & ex granis in aqua humefactis & viscosis facta. Et iterū malo artificio fit, quia per mortū agitationē & putrefactionem, quę omnia indisponūt eā. Et ad huc quia ut sepe res malas in sui cōpositione & confectiōe assumit, ut herbas malas / succos malos / & vermes etē. ergo in se mala est. Hęc illi dixerunt. Nos autē dicimus, qđ ceruisia de frumento seu tritico regulariter & magistraliter facta est bonus potus, ut quę est de braseo, secundū exigentiā additiōis aquę bone, & scđm exigentiā ignis & coctiōnis sufficientis, cum instrumentis et uasis requisitis cocta, in substantia mediocris uel tenuis cum additiōe lupuli bullita: de purata clarificata, et in etate ac tempore competenti oblata atq; potata, censetur bonus potus omni tempore, magis autē in etate. In febribus, in frenesi, et egritudinibus calidis. Primū itaq; dicimus ceruisiam esse bonam de tritico, quia inter omnia grana: granum tritici melius est hominibus nutritibilis et temperatius, ut supra de pane dictū est. Et debet esse preparatū granum frumenti. Puta prius in braseum redactū. Per humefactionem et exicationem cōpercentem, sine putrefactione factum. Hęc autē preparatio est magistralis et necessaria, quoniā nisi coriandrū aut feniculus aut zinziber / uel aliqđ aroma prepararet: non bene conficeretur. Infusum autē et remollitū acquirit nouā formam et saporem: bonitatēq; delectabiliōrē et confectiōnē magistrale. Sicut et in metallis, quę nisi remollirentur et adurerentur / unū ab alio non seperaretur, scilicet argentū et aurum a cupro / neq; in se cōpleretur. Non enī frumentum humefactum &

Nota bene.

postea exsicatum recipit corruptionē aut putrefactionem, quod aduersarij opponunt, quinimo acquirit nouā formam ex tali preparatiōe. Per quā perficitur et melius redditur, quod experimēto cōprobatur, quia sic confectū est /delectabilius in sapore odore similitudine et farina, et quod frumentū in se non habuit: ex artificio et preparatiōe acquisiuit. Veluti coriandrū ex infusione in aceto acquirit meliorem saporē et odorem, ut tandem confectiōnē delectabiliorem susciperet. Non ergo putrescit, sed dispositionē et formā ex artificio acquirit perfectiorem abiliorem et delectabiliorem. Debent etiam Brazeatores et coquentes assumi periti, qui noscūt quātitatē aque /tollerantiam ignis, appositionē lupuli in coquendo tēporibus suis addere, sufficientē coquere /ebullire /delecare, et in vasa mūda transuafare, aliter non acgreret perfectiōnē ceruisiē. Et propter imperfectiōnē generaret dolorem capitis et torsionē ventris. Laudamus insup ceruisiam mediocris substātiē aut ad tenuitatem declinantē. Nam ceruisiē spisse et ordeaceę turbide et nouę male sunt, caput perturbantes et ventrē, et generantes calculum, quales sunt ceruisiē in alemania bassa et circa mare germanicū ex ordeo facte, et cū butyro et piscibus bibbite: malos corruptibiles humores et calculū generantes. Ceruisiē etiā septentrionalī Lithuanorū Ljuoniensī Prutenorū Rutenorum et Tartarorum, accipientes in sui cōpositione milium siliginē auenam, acetū et succos acetosos herbarum, non sunt laudabiles, quia carent magisterio coctōis depurationis: et intrant in eas mala cōponentia. Acetositas siquidē et succi fructuū et herbarum et si exopilant, malū tamen humorē et putrescentiā generant. Similiter quedā ceruisiē germanorū per lapides calefactos coctē, et aliorum hominū per additiōnē absinthij conditę: insuaves et illaudabiles sunt, impuratiōnē ventris et colerā prassinam et eruginosam generantes: aduomitūq; prouocantes. Appositionē autē lupuli et eius cōpetentē coctiōnē atq; infusionem, non solum laudamus, sed omnino necessariā declaramus: sic enī additus lupulus opilatiōes prohibet, sanguinē et coleram depurat, vias vrinę et excretionis aperit. Quēadmodū dixit Mesue, qđ lupulus est laudabilis, sanguinē mundificans et colerā: et sedat inflāmatiōnē: et aperit opilationes: et ictericiam remouet. Et o qđ parum vtuntur eo medici nostri tēporis et spernūt administratiōnē ei⁹ / cū sit medicina bona. Et qui bibendo vinū constipantur, bibitiōne ceruisiē regulariter et artificiose facte /beneficiū ventris et assellatiōis consequunt, et eadem suauiter et sine aliquo nocumento. Similiter calculosi ex malo potu et ex uino Renensi uel ei simili, cereuisiā bibentes de frumento tenuem et diureticā liberantur, prout in experimēto clarissime cōprobatur. Ad instantias ergo et primo Galieno et antiquis medicis respondemus, qđ locuti sunt de foca et cereuisia sui temporis, quę fiebat ex ordeo sine preparatiōe et magisterio coctiōis: quales

& nunc

et nūc reperunt in Corinthia circa Villacē, & in Moravia, et eo
 quit in ollis cū ignitis lapidibus / qđ nihit valet. In Russia autē et
 Lithuania et Tartaria fit braha ex quibuscūq; granis et succis & a-
 cetositatibus identidē male coctis / et idcirco inualidis & malos hu-
 mores generantib⁹. Alijs instantijs similiter respondeat ex predictis.
 veras admittendo et falsas confutando. Ad illud qđ ceruisia de q̄
 cumq; grano sit, grossior est et difficilioris digestionis q̄ vinum.
 Dicimus qđ aliqua uina peiora reperiuntur q̄ ceruisia lupullata / cla-
 ra / magistraliter cocta atq; conseruata. Veluti uina grossa / fetida /
 nigra / turbida / displicibilia in sapore / et in colore palmea: et uina
 recocta. Sic & uina in locis calcinosis & perosis crescentia. Vina
 multū fortia et uina Renensia, quę stomachum ledunt, caput pertur-
 bant, mētem tollunt & infatuant: ad pessimasq; egritudines perdu-
 cūt: & calculum generant, talia uina non sunt meliora ceruisia ma-
 gistrali, ergo et c. Ad experimentū autē tales egrotantes de predictis
 uinis malis, venientes ad ceruisias lupulatas et tenues / liberantur &
 sanantur: sola bibitione frumentaceę ceruisię regulariter coctę. Pro-
 pter quod noster magister Franciscus grec⁹ medicus & chirurgicus
 peritus, cum sit Italię natus & in Constantinopoli nutritus et vxo-
 ratus, asserit se non posse in Italia & grecia permanere, quia illic
 ceruisia artificiose facta non inuenitur. Valde enī vtile est inestate &
 febribus arsiuis: obmissio uino bibere ceruisiā tenuē regularit̄ factā,
 & i hyeme et egritudinib⁹ de causa frigida: extēdere manū ad uinū.
 In sexto autē climate homines docti & medici periti, dicūt mun⁹ dei
 & abundantia, habere in prompto binos potus uel plures, & non
 solum uinum, & ad delectabiliorem eorū secundū exigentiam &
 presignationē medicorū aut uiuorum peritorum declinare.

Capitulum Septimum.

Queritur vbi ponitur in eadem mensa, ceruisia et vinum, qđ
 prius bibendū est: ceruisia an uinum. Respondet Arnoldus de
 Noua villa super regimen Salernitanū, qđ prius bibenda
 est ceruisia. Ratio, quia ceruisia mollificat / lubricat / & egestionem
 expellit. Vinū autē perfectum & clarum desiccatur & nō subducit uen-
 trem, Prius itaq; ceruisia sumatur, postea vinū. Altera ratio, quia
 natura ualde delectatur & concupiscit vinum: ipsumq; trahit et per
 se & cum cibis sumptis ante digestionē. Ne ergo indigesta trahātur
 ad epar, prius ceruisia bibenda est, quā natura non tantū appetit,
 sed demittit. Postea autē vinū bibendū, tunc enī mora eius retarda-
 bitur ne ad epar subito rapiatur. Et bonū esset vt in sine mensa simi-
 liter biberetur haustus ceruisię uel aque, sicut faciunt uiri magni in-
 genij & principes prudētes, ut ex potu, repercuciente sumi & uapo-
 res non perant nec ledant caput, presertim in hominibus habenti-
 bus oculos debiles, et caput & dentes dolentes.

Quid prius
 bibendum.

Queritur ubi offertur vinum /ceruisia/ & medo, quod eorum prius bibendum sit. Ad hoc dicendum q̄ in principio bibat ceruisia aut medo. Ideo quia vterq̄ porus predictus, secedit & cito defluit, venter trem purgando, & squibala deſciendo. Ceruisia per mollificationem seu ablutionem, & medo per linitionē, Lubricat enim & lenit & abstergit medo intestina. Postea vinum sumatur, & p se & cum medone, quia vinū & medo ppinq̄ sunt in calefactiōe & delectatiōe.

¶ Queritur tertio de succis fructuum, scz /cerasorū /prunorū /pomorum. Dicimus q̄ succi fructuū etiam depurati & maturati: puta in estate corū perfecta /non in toto laudantur, minus enī competūt q̄ aliq̄ por⁹: nisi ī diebus calidis et estate feruida. Sic et in febrib⁹ et egritudinibus de causa calida /tūc laudant et medicinalit̄ ppinant.

Capitulum Octauum.

de aqua mellis.

Aqua mellis quę hidromel dicitur, et est medo aquose et tenuiter coctus, valet ad egritudines frigidas, & proprie quę sunt in cerebro & in nervis et in iūcturis, in hominibus senibus et flegmaticis; De qua Ioan. Mesue in suo grabadin sic dixit, q̄ cōfert ad tussim humidam, & mundificat pectus a sanie & humore grosso: et cōfert vijs vring: et non permittit in eis lapidem generari: & mundificat per vrinam; confert colice & lauat & abstergit viscera: & soluit & mundificat ventrem a fecibus; bibitur loco vini in egritudinibus uerorū et doloribus iūcturarum. (Et ego in morbo gallico ad sedandū dolorem iūcturarū ex humore grosso flegmatico & melā colico adusto prouenientē, administrabam aquā mellis: et facile quiescebat et cessabat dolor iūcturarū, et absq̄ dolore dormiebāt: feruat̄ regimine bone in alijs rebus non naturalibus. Verū adolescentibus colericis de feruido humore laborantibus; strictas venas habentibus, addit dolorem et sitim, Ideo illis non exhibeatur) Inquit Mesue. Scito q̄ ars cocture acquirit ei proprietates aliquas, et illud est quia parū cocta facit inflationē et minus nutrit & magis laxat. Multa aut̄ coctio inflationē resoluit et digerit, & magis facit eā nutritibilem; et laxare minus. Hęc Mesue.

de succis fructuum.

¶ Succī de fructibus prunorū /cerasorū /persicorum & pomorum depurati et clarificati: extinguūt sitim in estate bibiti calida. Verum ubi inuenitur copia vini, aut bona ceruisia: melius est obmittere succos fructuum, et bibere vinum aut ceruisiā. Succus tamē de pomis dulcibus et acetosis añ. et equaliter sumptis: ad consumptionē mediocriter coctus /clarificatus /et zuccaro dulcoratus, confortat cor debile, et sanat sincopim: et tremorem cordis. Sed succi de piris /decitonjs et malis granatis musis et acetosis: confortant stomachū & fringunt naturam eius et quo ad uomitum: et quo ad fluxū ventris. Precipue in fluxu proueniente post crapulam et repletionem.

De Iulep.

¶ Iulep violatum et iulep rosatū eodem mō operant et conficiunt.

Recipi aque rosarū aut uiosarū libras 5. et zuccari libras 4. et coque
do cum facilitate/administrētur cum aqua frigida. Prodest iulep vi
olarum ad febres et inflāmationes et asperitatē pectoris, ad sitim et
tussim siccam et pleuresim. Iulep aut rosatum valet ad hęc eadem,
dit aliquam stipticitatem

Vinum Hippocratis quod preparatur ex muscatella vel alio vi
no bono et dulci: ex zuccaro cinamomo et speciebus delectabilib⁹
et saporosis. Per coctionem clarificationē et infrigidationem. Valet
hominibus delicatis: pprie mulieribus: alti status: delicatis, Et gal
lici libenter utuntur eo. Nos aut facimus salsamentū suauē ex eisde
scz ex vino delectabili et ex tragea minuta bene confecta cū dulci
cinamomo et zuccaro. Aut si talis tragea defuerit: reciperet zucca
rū et cinamomū puluerisatū: uel alie species delectabiles: et commi
scendo cū vino delectabili, utimur cum rostitis et assatis pro salsa
mento delectabili.

Tractatus de Aqua. Ca. Primum.

Aqua est corpus omogeneum: ex materia et forma composi
tum, elementū nostrorum corporū. et aliorum mixtorū, qđ
in partes diuersarū rationū minime diuidi potest, ex qua si proprie
naturę derelinquatur, apparent frigiditas & humiditas sensu perce
pte, cuius naturalis locus est inter superficiem concauā aeris & su
perficiē conuexam terrę. Imaginandū est ergo qđ sicut terra & aqua
secundū rationem in mixtis perfectius dominant quantū ad graui
tatem respectu ignis & aeris, sic etiā dominant quo ad frigiditatem
Et sic omne mixtum ex elementis perfectū: erit terreum uel aqueum
a dominio, & per consequens frigidū frigiditate elementari. Si aut
aliqua mixta dicantur calida, et ad tactum calida sentiantur: proprie
naturę derelicta, hoc non est caliditate elementari, sed caliditate cę
lesti & data ab agente: & quo ad complexionem formalem, sed de
complexione formali data ab elementis: omnia elementarā sunt fri
gida a dominio. Frigida quidē & sicca si sint terrea a dominio. Etiā
si aliqua mixta puta uiuentia sanguinea ad tactum inueniantur ca
lida, sicut cor/epar/sanguis/& colera, quę ad tactū calida inueniun
tur. Dico qđ huiusmodi caliditas non est elementaris, nec consequēs
cōplexionem materialē, sed erit cęlestis ab agente & secundum cō
plexionē formalem. Cor ergo de cōplexione materiali data ab ele
mentis est frigidū & siccum a dominio. Licet de cōplexiōe formali
data ab agente & celo sit calidū a dominio. Sanguis aut de com
plexione materiali est frigidus & humidus a dominio, sed de cōple
xione formali & cęlesti data ab agente est calidus & humidus. In
mixtis aut aniatas sanguineis cōplexio formalis data ab agēte vin
cit materialē: & sic totalis cōplexio eorū declinat ad calidū: & hoc
in mixtis animatis. In mixtis aut ianiatis carētib⁹ uita cōplexio

E n

de vino Hip
pocratico.

data ab agente vincit a complexione materiali, & sic eorū totalis complexio declinat ad frigidum. Torus ergo homo de complexione materiali est frigide complexiois, & de complexione formali est calide complexiois, & de totali complexione aggregata declinat ad calidum. Similiter intelligit de corde et epate. Lapis autē & mineralia de materiali complexione sunt frigida, sed de caliditate celesti sunt calida, & de complexione totali sunt frigida. In eis enī materialis complexio vincit formalem, & sic secundū totalem complexionē sunt frigida a dominio. Secundū quā autē proportione in mixtis elementa se excedunt, soli deo & nature est manifestū nobis autē ignotum. Et nota quod quāuis dicatur in medicina de multis inanimatis quod sunt calida, sicut piper/euforbium: sunt calida de sua complexione, hoc tamē nō est de complexione actuali, sed de complexione potenciali. Sicut ligna sicca licet sint frigida essentialiter & secundū actum: cū tamen patiuntur ab igne efficiuntur calida & calefaciunt. Sic etiā piper, licet essentialiter & in actu sit frigidum a dominio, tamen cū patitur a calore naturali: multum calefit & calefacit corpus nostrum. Omnia ergo mixta proprie nature derelicta de actuali essentiali & totali complexione frigida sunt. Ad quorum intelligentiam maiorem ponuntur iste conclusiones.

(Prima Omnia mixta sunt frigida a dominio frigiditate elementari et de materiali complexione.

Secunda. Omnia mixta sunt calida, caliditate celesti et data ab agente et de complexione formali.

Tercia Quedam mixta de complexione totali aggregata et materiali data ab elementis, et formali celesti data ab

Conclu- } agente sunt calida et quedam frigida a dominio.
sio. }

Quarta, De potenciali complexione aliqua sunt mixta calida et aliqua frigida.

Quinta, Stat quod aliquod mixtū sit frigidum a dominio de complexione totali actuali, est tamen calidum de complexione potenciali a dominio.

Pro prima conclusione scias quod frigiditas est qualitas formalior multo et perfectior in terra et aqua: quā gravitas, et perfectius operatur ad esse mixti: ut habet uideri quarto metheteorū. Si ergo terreū a dominio uel aqueū est graue a dominio: multo magis erit frigidū a dominio. Pro eadē primā conclusione uidetur esse intentio Auerrois scilicet colligeret, ubi dicit. In nullis compositis ex quattuor elementis est calor essentialis, et loquitur de cibis et medicinis que administrant corpori nostro. In elementis autē est calor in actu et frigiditas in actu, etc.

Pro secunda conclusione est Auer. 2. coeli. comen. 42. Coelum nō infrigidat sed generat caliditatem proportionatam cuilibet elemento.

Pro alijs conclusionibus, scito quod medicinę que sunt instrumenta nature siue calide siue frigide, non agunt ad determinatū gradum rari-

Uone instrumenti, nisi prius alterentur a calore nostri corporis. Et licet medicina frigida primo occurſu inſrigidet corpus noſtrū, abſq; hoc q̄ alteretur a corporis noſtri calore, ſed non ad gradū effectus determinati intenti a natura, niſi prius reducatur de potentia ad actum, et niſi prius informaret a calore innato. Cum ergo dicit Galienus de medicina frigida q̄ non patitur neq; parum, et q̄ ad hoc q̄ inſrigidet nō indiget niſi diuiſione ad minima. Loquebat de inſrigidatione ipſius primo occurſu, qui non eſt ad determinatū effectum ab anima intentum. Ad hoc enī q̄ agat ad determinatum et effectum intentum, oportet q̄ reducatur de potentia ad actum a calore noſtri corporis, Sed medicinę calide prio occurſu non poſſunt calefacere corpus noſtrū, ſed oportet q̄ reducant de potentia ad actum per quā reductionē calefaciunt ad determinatū gradum. Vnde ſi piper pulueriſet ſuper manum nō calefaciet, niſi prius caleſcat a calore innato. Huiuſmodi aut diuiſio ad minima: non ſufficit ad hoc q̄ medicina calefaciat. Sed ſi ſemen iuſquiami pulueriſet ſuper manum, primo occurſu inſrigidat ante reductionē ad actū, ſed huiuſmodi reductionē non erit regulata a natura: niſi prius actuetur. Et hec fuit intentio Galieni, quoniā medicina frigida non indiget: niſi diuiſione ad minima ad hoc ut poſt inſrigidet primo occurſu. Hoc tamen ſufficit Galieno ad habendā differentiam inter actionē medicinę calide & frigide. Per dictum aut Auer. non apparet aliq̄ differentia inter modū actionis calide et frigide medicinę: ſed per dictū Galieni huiuſmodi differentia eſt manifeſta. Circa hoc dubitat. Si medicina calida reducatur a corpore noſtro, quomō ergo poterit eſſe calidior eo, cū effectus non poſſit eſſe perfectior ſua cauſa. Ad hoc poteſt dici q̄ hoc prouenit ex parte paſſi. Vnde videmus q̄ lapis calefactus eſt calidior flamma ipſum calefaciente, ſic etiā poſſibile eſt per reductionē, medicinam eſſe calidiorē. Aliomō poteſt dici q̄ licet piper ſit calidius membro. Nō tamē eſt calidius calore innato, & calore cœleſti, qui concurrūt ad reductionem piperis de potentia ad actū. Et quia diuerſe medicinę, diuerſam habent proportionem ad corpus noſtrū. Diuerſimode reducūtur ad actū: ut in primo gradu: in ſcdo gradu: & in t̄cio gradu et̄. Dubitat de medicina frigida, ſi reducit ad actū a corpore noſtro, quomō ergo poterit eſſe frigida, ſiquidē corpus noſtrū calidum eſt & agit p̄ calorem innatū: calidum aut innatum non poteſt facere de potentia frigida actu frigidū. Ad hoc dicendū q̄ dubitatio procedit ex falſo fundamento. Nam calor innatus non reducit medicinā frigidam de potentia ad actū frigiditatis, quia non eſt in potentia ad frigiditatem, ſed reducit ipſam ad determinatū modū inſrigidatiōis. Nam medicina frigida a calore innato acquirit quandā proportionē nouam ſine qua non poteſt agere ad determinatū gradū & ad effectū determinatum & principaliter intentū a natura. Ex hoc patet quia calidū aliter dicitur.

de medicina calida, aliter frigidū de medicina frigida. Non obstantē q̄ utreque dicantur calide secundū potentiam, conueniunt autē in hoc q̄ ambe accipiunt principii pmutatiōis a corpore nostro ad determinatū gradum et effectum determinatū: principaliter intentū a natura, Sed differunt in modo accipiendi. Nam medicina calida interiorius recepta: primo diuidit in partes paruas, nam diuisio ad parua prebet calide faciliem actionē, deinde calor innatus eidem obuiādo accurrit & cū ea permisceat inflāmando. Medicina autē frigida per calorem nostri corporis, non fit actu frigida, imo, ex se est actu frigida, sed q̄ infrigidat ad determinatū gradū & operet̄ determinatū effectū intentū principalit̄ a natura, hoc utiq; habet a calore n̄ri corpis.

Capitulum Secundum.

Aqua non infrigidat nec humectat mēbra corporis nostri substantialit̄, sed solū humectat irrorando. Ad hanc intentionē dicit Galienus 4. affo. Aqua frigida si quis in ea balneet; uel eam bibat, nō humectat substantialia mēbra. Et hoc pro tāto, quia in substantiam membrorum non conuertit̄, non enī nutrit. Illa enī quę nutritiūt, humectare possunt mēbra corporis substantialiter. Aqua autē nō nutrit igit̄ et̄, sed humectat irrorando & qualitatiue & nō substantialiter nec nutritiue intrinsece. Et nota q̄ aqua dicit̄ aliter infrigidare & humectare corpora nostra q̄ alia mixta, quę dicunt̄ frigida & humida respectu nostrorum corporū. Nam ad hoc q̄ aqua infrigidet & humectet, nō oportet q̄ reducatur de potentia ad actum a corpore nostro. Vnde aqua non dicit̄ in potentia essentiali frigida, quia nō infrigidat ad gradū determinatū. Alia autē mixta quę ponunt̄ frigida respectu nostri corpis, infrigidant ad gradū determinatū, sed non nisi prius reducantur de potentia ad actū, ut est sup̄ius dictum. Vnde talia nō agunt in corpus nostrū per q̄litate[m] potentialem, sed per qualitate[m] actuale[m]. Et hęc est sententia Auerrois quinto colliget̄ circa principium.

Operationes aque pure sunt he. Prima est infrigidare & humectare per se. Per accidens tamē possēt nostra corpora calefacere. Ut dicit Galienus 3. de cōplexionum. Et in afforismis illo afforismo. Ventres hyeme & vere sunt calidissimi. Inter sc̄das autē operationes, principaliter conuenit ei sitim sedare. Nā sitis est appetitus frigidū / humidū / quē cito faciat, ratione sue subtilitatis & cursibilitatis cito ad profunda ingrediendo, ad quę ingredi alia frigida humida a domino tam cito non possunt. Item aqua ratione subtilitatis & subtilitatis / habet vnā operationē quę est subtiliare cibū & ipsum subtiliando facere penetrare. Ad hanc intentionem est Galienus 3. de regiminis acutorum Rasis 3. de Almanforis. & Auicenna primo canone, sen secunda.

De operationibus aque pure.

Est primo inflatiua propter resolutionē materię in ventositatē, cū illa materia cōsumi nō pōt, sed trālit ī ventositatē. Secundo lauatiua. Nam ratiōe humiditatis remollit materiā & ipsam remollitā secū trahit & educit, & hoc est lauare qđ nō facit glutinosum. Vt gumiarabicū dragantū mel. Tercio lubricatiua. Omē enī qđ lauat lubricat, sed m̄tra lubrica non sunt lauatiua, viola enī est lubrica: sed nō lauatiua. Nam materiā remollit, sed eā secū non ducit. Quarto. Applanare res asperas, & hoc cū eidem aliquod viscosum admisceatur adherēs, vt gumiarabicū dragaganrū, humiditas enī sola cursibilis nō applanat.

Prima. Cōfortare inspissando substātiā mēbroꝝ qđ inspissata calor naturalis nō resoluit, sed uigorat. Hęc est intentio Auicē. n̄ cañ. Et non confortat / sanguinē et spiritū generādo, quēadmodum uinum & aqua carniū & vitelli ouoꝝ. Nec confortat uiuificādo & illuminādo, quēadmodum aromatica / vt muscus / crocus. Et spiritum clarificantia, vt margarite. Nec etiā confortat complexionem membrorū cōseruādo, uelut medicinę temperate.

Secūda Repercutere. Priō, qđ membrū stringit, & minorē locū occupat, & illud quod est in mēbro expellit. Scđo repercutit, quia tēperat mēbri caliditatē attrahentē. Ideo calido remisso minor fit attractio. Tercio repercutit, calidū fugiēdo p̄ contrariū, & calidū fugatū secū ducit humores. Quarto repercutit, materiā in grossando, quare nō potest penetrare in membrū. Quinto repercutit, calorē innatū confortādo in mēbro, quo confortato minus recipit materiā nociuā, & materiam iam fluxā a se repellit.

Tertia. Ingrossare materias cōgelando & in spissando.

Quarta. Incrudare et digestionem impedire, cum digestio uigear per calidum.

Stupefacere & dolorē mitigare. Vnomō spiritū ingrossando & immobilitādo. Scđo mēbri cōplexionē malā cōponēdo aut corrūpendo. Mitūgat etiā dolorē quādo malā cōplexionē calidā, quę ut plurimū est causa doloris.

Aqua ratione qua aqua p̄seruat ab ethica, & hos qui patiuntur febrem calidissimā. Galienus 10. de ingenio sanitatis.

Aqua ratione qua frigida fluxū oēm phibet. Auicē. 2. canone. Et Galienus quinto de ingenio sanitatis.

Aqua ratione qua frigida, neruos debilitat, & nocet vlceribus / dentibus / & ossibus. Frigidū enī inimicū est neruis. Hippo. in affo.

Aqua calida ad ignem cōcta, nō est simplex, sed ex parte cōposita. Accipiēs de substātia ignis partē & qlitatē eius. Gal. 1. simplicū.

Aqua
rōe qđ
hūida
est.

Aqua
rōe fri
gidita
tis, ha
bet qđ
p̄p̄a
uōes.

Aqua calefacta primo decursu calefacit & humectat, sed postea in-
frigidat. Galienus primo simplicium.

Aqua tepida que non delectat, ventrem inflat, sitim non minuit, appe-
titum deiecit, & corpus dissoluit. Rasis tertio Almansoris.

Aqua ratione qua calida & humida est remollitua, & ratione qua
calida est subtiliaria/absterfua/aperitiua.

Aqua calida humida cutem mollificat/applanat, & maculas sub-
cutaneas resoluit, corpus inpinguat, & bonum colorem efficit. Fi-
at tamen moderate.

Aqua ferrea/cuprea/aluminosa/sulfurea. etc fluxus stringit & dese-
datiões cutis planat balneado & embrocado, vide eas in Auicē.

Cap. Tertium de bonitate aque

Hippocras Aff. 26. quate particule. Aqua que cito calefit & ci-
to infrigidatur, leuissima est. Ex hoc accipe primo, quod subri-
litas aque cognoscit ex eo, quia cito clarescit & residet, sicut appa-
ret in aqua Tyberis/Danubij/& Rudawka. Secundo bona est aqua que
cito calefit & cito infrigidatur. Tertio aqua subtilis est si moueatur
pluries, & minores habet inundationes in suo motu. Quarto aqua
subtilis est, que perfectius representat qualitatem rei posite in ea, quam que
minus representat. Quinto in aqua subtiliori, res clarius videtur quam in
grossiori. Sexto res ponderosa in aquis subtilibus, ceteris paribus
ciculus descendit, & tardius in grossis.

Amplius aqua que gustu est peior, quantumcumque sit clarior et lu-
minosior, & subtilior quam alia/erit deterior, et econuerso. Non est ergo
confidendum in subtilitate substantie/claritate/& dyafaneitate. Im-
mo confidendum est in gustu/odore/& tactu. Ex inde sequitur quod plus
facit leuitas ad aque bonitatem, quam illuminatio & perspicacitas. Ga-
lienus in commento 26. quinte particule afforismorum. Leuissimam
aquam intellige que stomachum non grauatur, & que cito transit digesta, etc.

Ad cognoscendum id quod admiscetur aque si sit male qualitatis.
Quamuis forte non multum appareat gustui, sciri potest per admixtio-
nem lixiuij cum aqua. Illa enim substantia que primo apparebit transpa-
rens & luminosa, efficit turbida, & alba non transparens, etc.

Ex Rasi tertio Almansoris. quattuor sunt conditiones bonae aque:
scilicet quod sit pondere leuior, sapore retinens meliorem ad dulcedinem
parum declinantem, que cito calefit & cito infrigidatur, & ex qua
vinum parum sustinet quantitatis, omnibus aquis est melior.

Aqua per decoctionem calefit & subtilior efficitur, quia partes terre que
primo descendere non poterant; per decoctionem descendunt. Vinum
autem & alia liquida per decoctionem inspissantur, eo quod subtile
resoluitur, & residuum manet grossum.

Inter modos rectificandi aquas malas, sublimatio est perfectior,
deinde distillatio, deinde decoctio, postea colatio.

Capitulum Quartum. de Dubijs.

Querit si sitis sit ex estuatiōe cibi comesti declināris ad aliquā
siccitatē & grossiciem qd bibendū sit. Et dicimus qd tūc vinū
mixtū melius erit huiusmodi sitis extinctiuū q̄ aqua, ex
eo qd aqua huiusmodi digestiōē impedit et ventositatem generat:
nec ita perfecte cibo admisceat. Si autē sitis sit mendosa ratiōe ebrie-
tatis, tunc aqua frigida pauca pura simplex paulatim transglutita
est melior & conuenientior ad huiusmodi sitis sedationē, & valde
nociuum est bibere vinum.

Dubitarur si sitis est appetitus frigidi, quare est qd homines sitientes
plus vinū appetunt q̄ aquā. Vnde est hoc qd vinū sedat sitim cū sit
calidū & siccum scdm intentionē auctorū medicinē. Ad hoc di-
cūt qd licet vinum sit calidum & siccū de potenciali cōplexione, tñ
de materiali et actuali data ab elemētis; vinū est a dominio aqueū,
& ratiōe huius complexiōis, vinum potest sedare sitim, & est obie-
ctū satis conueniens appetitus sitis, nam potest mēbra infrigidare.
Q̄ autē homines sitientes plus appetunt vinū quam aquā, hoc est
propter amicitiam ipsius ad naturam humanā, Non quia sit
magis conueniens ad sitim sedandā, sed quia natura nostri corporis
plus delectatur ī vino q̄ in aqua, cum enī patitur a nostro corpore,
spiritum confortat & multiplicat, & sanguinem auget / & propter
rea sitientes plus appetūt vinum q̄ aquam.

Dubitarur, supposito qd aqua non nutriat. An homo citius more-
retur bibendo aquā & penitus nihil comedendo, vel aquā non bi-
bendo. Primo nanq; uidetur qd aqua vitam abreuiat debilitando
calorē & spiritū, qbus contrariat. Huius autē oppositū sentit Galie-
nus scio regiminis auctorū inquiens. Quando quis bibit aquā hu-
meatatur corpus desiccatur, & roborat & manet longo tēpore per
potum aque frigidē, quod nō faceret nisi eam biberet. Plus ergo fa-
cit ad vitam prolongandā humectando / & actionem calidi retar-
dando q̄ impediāt calidum innatum debilitando.

Amplius dubitarur si aliquis multū siciat post cenam vel prandīū
cum digestio est in fieri: quid est peius, vel potare aquā uel vinum.
Videtur qd aquā bibere est deterius: quia magis impedit digestiōē
cū digestio uigeat per calidū & aqua est frigida. Vnde uidemus qd
aqua posita in liquore uel lebe buliente magis impedit bullitiōē
q̄ vinum si poneretur. In contrariū uidet esse Auicē. primo cañ. fen
3. Nam reprobatur potū uini ante digestiōis cōplementū, quia facit
cibum penetrare indigestū & a stomacho exire ante digestiōem,
Nō autē sic aqua. Nam vinum est magis subtile in actione penetra-
tiōis q̄ aqua, que cū cibo poterit manere usq; ad complementū di-
gestiōis. Et sic potus uini est minus conueniens q̄ aque. Amplius
alia ratio ad idem, vinum est nutrimentū & nō aqua. Nunc autē ni-

hil est deterius q̄ indigestū super mediū digestum sumere. Præterea
vinum est facilis digestiones & sic digeretur ante cibum assumptū.
& sic uel defert secū cibum indigestum, vel manet in stomacho ul-
tra cōplementū suę digestionis & corrūpitur: & aliū cibum corrū-
pit. Responsio. Non infestante siti non est bibenda aqua nec vinum;
quousq; digestio stomachi sit quasi completā, tunc bibendū est vi-
num uel aqua uel utrūq; simul. Et huiusmodi potus a sapientibus
vocat̄ delatiu⁹ vt dicit Rasis 4. Almanforis. Sed si sitis omnino in-
fester ante digestiōis cōplementum, credo q̄ potus aque est conue-
nientior q̄ potus vini. Non obstante q̄ cōmunis vsus sit ad contra-
rium, & quanto cibaria essent deteriora que comesta fuerint, tanto
potus vini esset deterior, & quanto vinū esset subtilius in substātia
& actione t̄to deterius. Et q̄a multi nō sunt assueti bibere aquā sed
uinū, tunc si bibat̄ vinū ad sedandā sitim: sit debile & aq̄sum.
CDubitat̄. Quis potus est conuenientior pro sitis extinctione & p̄
meliori ciborū pmixtione, An aqua simplex uel vinum. Homines
enī habent in consuetudine sumere cū cibo potum: & propter cibo-
rum bonam pmixtionem et propter sitis extinctionem. Sunt enim
multi qui comedendo sitiunt & sitiendo comedunt & bibunt. Vide-
tur q̄ potus aque esset conuenientior ad ciborū pmixtionem meli-
orem & ad sitis sedationē. Nam Auicē. 1. cañ. fen. 3. simpliciter prohibet
potum uini cū cibo & immediate post cibum, quicūq; sit ille: si-
ue bonus siue malus. Nam ex huiusmodi potu, cibus descendit de
stomacho ante p̄fectam digestiōē, & est causa opilationis & egri-
tudinū, quarum mater est opilatio. Ex potu aut̄ aque nō prouenit
huiusmodi nocumentū sicut ex vino / ex eo quia uinū cum sit faci-
lis digestiōis citius digeritur q̄ cibus cui permisceat̄, & sic enicit secū
cibum nondū digestum & erit causa opilatiōis. Aqua aut̄ simplex
& pura, non digeritur: quia nō nutrit: & retinet cibum in stomacho
vsq; ad p̄fectam digestiōē: & sic non est causa opilationis. Am-
plius aqua bibita cū cibo, ciborū bonam naturam nō mutat, sed ui-
num permutat & alterat. Amplius confirmat̄. Si fercula anteq̄ co-
medantur, pmisceantur cū uino, & coquant̄ in uino sicut in aqua.
Hoc erit irrationabile ualde, præcipue si cibaria sint bona in se, ergo
a simili bibere vinum cū cibo simul: & immediate post cibū pro ci-
borum cōmixtione & subtiliatiōe nō est rationabile. Vnde Auicē.
non prohibet expresse potū aque pure cū cibo & immediate post ci-
bum, sed prohibet potū uini. In contrariū huius est cōmunis vsus,
cōmuniter enī homines bibunt vinū cum cibo & immediate post cibū
& non aquā simplicem puram. Aqua enī non esset bona, nisi prop̄
ciborum cōmixtionē & sitis sedationē, sed uinū has easdem condi-
tiones habet, nam sitim sedat & cibum pmiscet, & ultra hoc nutrit
& virtutē cōfortat & digestiōē, & sua aromaticitate spiritū auget
& calorem innasū. Et quia natura delectat̄ in uino cibus permisceat̄.

tur perfectius, & ex ipsius permixtione perfectior fit digestio cibi in stomacho, & cibus sic digestus magis diligitur & attrahitur a membris alijs, & sic potus uini est conuenientior q̄ potus aque ceteris partibus, supposito q̄ homo non grauetur uino & sit consuetus bibere uinū, et q̄ quantitas uini sit equalis quantitati aque: ad cibi permixtionē sufficiens & ad sitis sedationē. Si etiā aliquis haberet stomachū valde colericū, & comederet cibaria valde calida, potare uinū pro sedatione sitis & permixtione non est rationi consonū. Et ecōtra si habeat quis stomachū valde frigidū: & comedat cibaria valde grossa frigida indigestibilia, bibere aquā cum cibo et imediate post cibum esset erroneū valde. Conuenientior igit̄ est potus uini cū cibo et post. Omnes homines tamē plus errant in potu uini q̄ aque. Vnde plures infirmant bibentes uinum cū cibo, q̄ aquā, quia plus inclinant ad uinū propter delectabilitatem. Ad hoc etiā facit multū diuersitas uinorum que sumuntur cū cibo, q̄ est multum contra rationē. Dīctum autē Auicē. prohibentis uinum cū cibo & post cibum, est verū in quantitate magna, in qua est magis potus delatiuus, & nō de uino in quantitate parua in qua est potus permixtius, & nostre nature confortatiuus. Et sic patet q̄ non est simile de huiusmodi potu permixtiuo in ferculis & ciborū decoctione. In ferculis enī & mixtionibus eorum: oportet esse magnā quantitātē uini et aque, & sic melius est q̄ decoquant in aqua & comedant cum cōmixtione uini & aque, vel prout ratio dīctat.

Quid bibendū super fructus.

Dubitarur, Quid rationabilius est bibere cum fructibus, utrū uinū vel aquā purā. Videť q̄ uinū nullomodo sit bibendū cū fructibus nec post. Nam Auicē. prio cāñ. fen scia, capitulo de regimīne uini & aque prohibet simpliciter dari uinū cum cibus mali chimi, & similiter post cibos mali chimi. Sic est de fructibus & specialiter de melonibus. Omnes enī fructus non effugiunt cacochimiā. Galien⁹ alimētorum n̄. Vnde de uuis & sicubus qui minus mali sunt inter fructibus dicit, q̄ nō effugit cacochimiā, & sic est intentio Auicē. q̄ cum fructibus & post non est bibendū uinum, sed nullibi potum aque prohibet, & sic irrationabilius uidetur bibere uinū q̄ aquam cum fructibus. In contrariū huius est cōmunis vsus. Nam cōmuniter homines cum melonibus & alijs fructibus multis, uinū bonum bibere consueuerunt, vt fructuū malicia corrigatur, secundū enī canones vniuersales medicine, si aliquis cibus malus accipiatur & nocuius, bonū est & rationi consonū post ipsum assumere, cibum uel potū illius malicie correctiuū, & hoc dicit Auicē. in caplo de eo q̄ bibitur & comedit. Nunc autē fructus cōmuniter maliciā habent, q̄ per assumptionem uini corrigatur, & nō per assumptionem aque. Amplius fructus plurimi sunt ventosi & difficilis digestiōis. Nunc autē uinum ventositatem corrigit & digestiōem confortat. Item fructuum plurimi sunt frigidi, q̄ malicia etiā uino corrigitur. Predicta

autem nocumēta per aquam nullatenus corriguntur, immo q̄ pe-
ius est augentur, & sic aquā bibere post fructus nō est consonū. Ad
hanc intentionem dicit Auicē. ij. canone de melonibus sub hoc no-
mine batheca. Post melones decet vinū bibere, & post pira decet ad-
ministrare hidromel cū spēbus. Et similit̄ Isaac in libro p̄ticularib⁹
Responsio. Fructus secundum possibilitatē sunt vitandi, quia ge-
nerant humores malos corruptibiles & putrescibiles, ex quibus p-
ueniunt febres /apostemata, & similes egritudines. Vnde narrat Ga-
lienus in libro euchimia et cacochimia q̄ comedit fructus cum suis
socijs & incidit in febres. Pater aut̄ ip̄sius hoc cognito redijt ex rure
& curauit eum, fructus q̄ inhibuit, quos cum Galienus obmisit, vi-
xit multis annis sine febre, hęc ibi. Verum homines auidi sunt ad co-
medendū fructus, quos si absq̄ febris aduētū comedere voluerint
non bibant vinum cū eis, nisi forsan in pauca quantitate propter cō-
mixtionem. Nostri autē homines pessime faciunt, plurimū vinum
delectabile, malmaticum dulce, aut muscatellā, uel vina fortia su-
pra fructus horarios precoces & facile putrescibiles, scilicet supra
cerasa /pruna /persica /melonēs & ceteros huiusmodi fundentes &
coleari comedentes, & secundū experientia in febres ut semp̄ exiit
de incidentes, q̄ si ceruisiam aut parum vini leuis & debilis superbi-
berent, non acciperet eos febris. Non bibant ergo multū vini cū fru-
ctibus nec vinū dulce aut forte, sed ceruisiæ parum: aut vini leuis
parum: propter permixtionē & descensum. Pro delatio aūt potu
hoc est post duas aut tres horas comestionis fructus (si sitierint) bi-
bant vinum fortius, sed in pauca quantitate, ad corrigendū mali-
ciam fructuum, & non ad corrupendū nec ad exacerbandū mali-
ciā eorum. Ad dictum ergo Auicēne dicamus, q̄ Auicēna loqueba-
tur de potu delatio, qui debet esse vinum in quantitate pauca. De
potu aūt correctiuo malicie & digestionis, permittit̄ ut sumatur ui-
num forte in pauca quantitate. Et sic patet quomōdō vinum cū fructi-
bus sumere conuenit & quomodo non. Ad meliorē aūt intelligen-
tiā nota q̄ quidam homines comedunt fructus propter feruorem
& calorem et sitis repressiōem. In partibus nutritiuis et spūalibus.
Ad hanc intentionem nullus ambigit: quin sit melius bibere aquā
q̄ vinum. Vnde in hominibus calidis & in regionibus feruidis & in
hominibus habentibus stomachum valde calidum & sitibundū,
Post cerasa & melones & similia q̄ comeduntur ad refrigerandum,
& ad sitis feruorem extinguendū, melius est forte aquā purā q̄ vi-
num bibere. Amplius fructus interdū assumuntur ppter vini pro-
uocationem & renū mundificationem, ut melones et semina frigi-
da diuretica. Ad hanc intentionē non est rationi consonum bibere
aquam, nam vini prouocationē aqua impedit, sed vinum subtile
aquosum ad hoc est magis cōueniens, uel ceruisia tenuis & diureti-
ca. Item interdū sumuntur fructus propter ventris retentionē & rez

frictionem. Ad hanc intentionem comeduntur pira, coctana, sorbe, nespilæ & fructus pontici imaturi. Ad hanc intentionem est vinum stipticum bibendum rubeum & grossum & non aqua, nisi esset aqua calibis uel ferri adusti aut plantaginis. Quidam autem homines comedunt fructus propter nutritionem, ut castaneas / ficus / uvas / & dactylos. Et si cum talibus fructibus aliqui auctores mandant bibere aquam, ne epas opilaretur, tamen quis ambigit quin melior fiat nutritio, si uinum superbibatur. Preterea quandoque fructus sumuntur propter ventris lenitionem, ut poma / ficus / uue mature / persica mollia / cerasa / pruna & similia, & ad hanc intentionem bibendum est cum eis uinum uel bona ceruisia & non aqua. Nam aqua impedit ventris lenitionem. Omnem enim cursum prohibet a quocumque membro, ut dicit Auicenna. in canone capitulo de aqua. Amplius huiusmodi fructus sic sumpti non leniunt uentrem, nisi prius digerantur, & de potentia ad actum reducunt, & quia per assumptum uinum citius digerunt, et de potentia ad actum perfectius reducunt. Ideo cum eis uinum uel ceruisia sumenda est, et debet esse uinum subtile declinans ad delectationem. Hęc est vera interpretatio de bibitione post fructus.

Capitulum Quintum.

GAlienus precepit aquam dare in febribus in magna quantitate subito uno haustu, primo regiminis acutorum. Interdum uero precepit ut quantitas eius non sit magna, octauo de ingenio. Hęc auctoritates non contradicunt. Nam auctoritas primo regiminis acutorum est in febribus sine putredine, & in putridis post signa decoctionis, semper suppositis supponendis ex parte corporis suscipientis. Sed auctoritas Galieni 8. de ingenio sanitatis, est in febre putrida ante signa decoctionis, in quibus est fortior sitis & angustia, et timor casus in ethicam. Nisi enim nos hęc cogant, melius est non dare aquam ante signa digestionis. Item cum Galienus prohibuit aquam ante coctionis signum 8. de ingenio sanitatis intendit de aqua in magna quantitate, & considerata materia morbi et opilatione & que datur ad rectam curationem. Quando autem precepit aquam frigidam ante digestionem materię dare, intellexit de aqua in parua quantitate, ad sitis & angustię remissionem & preservationem ab ethica. Preterea uidetur contradictio inter Auicennam & Galienum. Nam in 4. canone Auicenna fatetur per potum aque frigide, post materię digestionem, uel si materia morbi sit calida subtilis, meliorem fieri materię expulsionem. Nam dicit quod huiusmodi potus aque frigide iuuat ad expellendam materiam per secessum aut per sudorem etc. Et oppositum asserit Galienus 9. de ingenio ubi sic dicit. Aqua frigida non est danda quando natura preparat expellere materiam. Nam aqua frigida prohibet fluxum sanguinis per nares & sudorem. Amplius in II. de ingenio dicit, quod aqua frigida non ualet ad expurgandum putredinem cum urina, sudore & egestionem, sed magnam iuuamentum

prestat ad acumen, & sic non videtur quod iuuat ad expellendum &c.
Ad hanc dubitationem dicendum quod directe & per se aqua frigida im-
pedit omnem cursum ut dicit Aui. 2. canone capitulo de aq, quod
igitur aqua iuuat, non est nisi de per accidens, scilicet confortando virtu-
tatem expulsivam & materiam obedientem faciendo, angustiam & si-
timum remouendo & membra aliquantulum irrorando. Non quidem ma-
teriam mobiliorē faciendo nec vias aperiendo. Vnde postquam euacua-
tiones inchoate sunt, aqua frigida non prodest nec iuuat: sed potius
nocet, sed antequam euacuatio inchoetur, aqua frigida infrigidare po-
test materiam preparando si sit subtilis & indigesta, & discrasiam ma-
lam alterando, sitimum & angustiam remouendo. Si etiam materia sit gros-
sa indigesta, tamen in febribus chronicis in quibus materia non est sub-
tilis/nec est angustia nec sitis nec feruor naturam infestans, nullo
tempore competit aqua frigida pura. In alijs autem morbis non febrici-
tantibus non competit via potus, nisi forte in fluxu ventris colerico
sine opilatione aqua frigida esset conueniens. Aqua autem que admi-
nistratur ad curam ethice, non debet esse frigiditatis uehementis nec
longi temporis, quia innata caliditas est pauca, & virtus est debilis
& eorum membra sunt carne denudata, quare non sustinerent aquam fri-
gidam, nec longam moram in eadem, huiusmodi autem aqua admini-
strari non debet nisi precedente balneo humectatio temperate cali-
diratis. Si autem balneum fiat ad preseruandum ab ethica, tunc quia ad-
huc membra sunt carnosissima, & caliditas innata exuberans & virtus for-
tis, potest esse aqua frigidior & balneatio prolixior, verum non ex-
pectetur in eis sudor.

Cap. vi. de Aquis artificialibus in generali.

Aque non dicuntur artificiales, eo quod forma per quam opera-
tur detur per artem. Nam operantur per formas naturales eis
inexistentes. Nulla enim forma naturalis sit nec potest fieri ab arte. Di-
cunt ergo artificiales, quia fiunt ab arte regulate et quodammodo coadiuuante.

De Aqua temperata.

Aque temperate subtilis substantie sunt doloris mitigatiue,
sicut aqua aneti cum oleo oliuarum dulcium, vel cum pingue-
dine anseris uel galline, uel aqua camomille, et aqua decoctionis spa-
ragorum sunt satis conuenientes mitigatiue dolorum apostematum.
Vnguenta etiam facta ex predictis oleis et pinguedinibus cum cera alba
sunt satis conuenientia ad dolorum mitigationem.

De Aquis remollitiuis.

Aqua alteque est conueniens, et aqua radicis uiticelle. Et si in istis
aquis sit butirum vaccinum, vel pinguedo anseris uel galline,
erit conueniens remollitiuum. Et similiter si in predictis remolliantur
bdellium uel armoniacum erit facilius et melius remollitiuum aposte-

mātum melancolicorum.

De Aquis absterſiuis.

SVnt aquę absterſiue quę absterſunt & non extra. Alię sunt quę absterſunt intus & extra, & alię sunt quę absterſunt extra et nō intus, quę proprie non sunt absterſiue, quia carent bauracitate & amaritudine. Exemplum primi est absinthiū, quod est amarum cū quadam bauracitate, & extra applicatū nō absterſit, impediēte q̄ dā eius ſtipſicitate, ſed intus aſſumptū nō obſtat eius ſtipſicitas, qn absterſgat & aperiat. Exemplum ſcđi, ut radix ireos, hęc enī eſt absterſiua & aperitiua intus & extra & non habet ſtipſicitatem impediēte quin ab extra absterſgat. Exemplū terciū, ut aq̄ fabarum eſt absterſiua ab extra ſine aperiōne & amaritudine & bauracitate, ſed ab intra non proprie eſt absterſiua. Absterſiua enī ab extra ſine aperiōne & bauracitate & amaritudine, proprie vocatur mundificatiua, ſed absterſiua cum pororum aperiōne proprie vocat̄ aſterſiua. Omnis nāq̄ medicina absterſiua eſt mūdificatiua, ſed nō ecōuerſo. Omne enī quod absterſgit mundificat & aperit, ſed non omne qđ mundificat aperit. Medicina absterſiua eſt fortior mundificatiua. Et medicina mundificatiua eſt mediā inter lauiuiā & absterſiua. Omnis medicina absterſiua interius eſt aperitiua, ſed non conuertit̄, aliq̄ enī ſunt intus aperitiue quę non ſunt absterſiue. Etiā absterſiua exterius eſt aperitiua ſemper, & ſic aperire in plus ſe habet q̄ absterſere. Sunt aut̄ aliq̄ aperitiua multum ſubūlia, q̄ proprie loquendo non ſunt mūdificatiua. Sūt etiā aliq̄ aperitiua frigida, quę proprie non ſunt absterſiua ſicut endiuia eſt aperitiua, tamē non eſt absterſiua, ſimiliter aniſum eſt aperitiuū, tamē non eſt mundificatiuū. Subſtātia enī medicinę absterſiue, debet eſſe terrea & ſaporis amari cū qđam bauracitate. Medicina ergo mūdificatiua mouet humores a concauitatibus mēbrorum: ſiue ille humor ſit uiſcoſus ſiue non. Sed aperiōne ſine absterſione ſolum mouet humores a concauitatibus: qui non ſunt adherentes / nec uiſcoſi, & huiuſmodi medicinę aperitiue ſunt debilioris operationis q̄ mundificatiue, & ſunt aperitiue cum pauca absterſione & cum qđam ſtipſicitate. Aperiōne aut̄ ſine ſtipſicitate ſunt fortioris operationis, q̄ mundificatiue & absterſiue. Aq̄ ergo fabarum & ordeī & amigdalārū dulciū adminiſtrate, absterſunt abſq̄ aperiōne, & ſic ſunt mūdificatiue & non absterſiue. Aq̄ aut̄ lupinorū amarorū et aq̄ orobi et aqua radiciſ ireos & aq̄ ſparagorum ſunt mundificatiue & absterſiue, & cum hoc aperiōne. Aq̄ aut̄ aniſi & endiuie ſunt aperiōne, ſed non mundificatiue nec absterſiue. Aq̄ aut̄ cicerum forte eſt aperiōne, ſed non absterſiua & mundificatiua. Aq̄ uero ſumiterre eſt aperiōne, ſed nō absterſiua & mundificatiua proprie loquendo, vnde ſi humores eſſent adherentes et uiſcoſi & cōcatenati mēbris concauis, egerēt fortibus aperiōne.

De Aliquis resolutiuis.

Aqua Camomille, aqua alteę aqua sicce: aqua aneti, & isopi sunt resolutiue. Item aq̄ altee & isopi, & aqua aneti sunt resolutiue cum q̄dam maturatiōe, & similiter aqua bdelij. Aq̄ uero epithimi resoluūt cum q̄dam incisiōe. Aqua masticis resoluūt cum q̄dam stipicitate. Aqua aluminis est resolutiua etiā cum q̄dam stipicitate. Aqua sicce & zuccari resoluūt cū q̄dam absterfione.

De Aliquis incisiuis & subtiliatiuis.

Prima opatio calidi est calefacere. Secda est calefacta subtiliare. Tercia est iam subtiliata euaporare. Quarta est euaporatum atrahere. Quinta residuum incinerare. Et demū si necesse est, fortis calor adustionē in mēbro inducere, tandē corrodere & putrefacere. **I**ncisio aut̄ debetur humori uiscoso, scđm q̄ uiscosus et grossus. Absterfio aut̄ debetur humori adherenti, secundū q̄ mēbro adheret. Et subtiliatio debetur humori scđm q̄ grossus. Vnde absterfio pprie debetur sanici, & subtiliatio pprie debetur melancolię. Et incisio flegmati uiscoso nō multū grosso. Flegmati aut̄ grosso debet̄ incisio & subtiliatio. Aqua camomille/aq̄ isopi sicce/aq̄ sambuci aqua raffani, sunt subtiliatiue aque, & similiter aqua calamēti &c. Et si in huiusmodi aquis ponatur acerū albū: magis erunt incisiue. Amplius aqua decoctiōis cepe est incisiua, & aqua cicerū & aqua rute &c. Aqua incisiua in sui operatiōe est debilior q̄ absterfua & q̄ subtiliatiua. Et subtiliatiua facit operationem & diuersitatem in essentia humorū, & ipsos attrahit a mēbris partem post partem, quod non facit incisiua. Adustiua aut̄ & escarā faciens & corrosiua & putrefactiua sunt caliditatis maioris et in substantia grossiora q̄ sit resolutiua. Et corrosiua est maioris caliditatis q̄ adustiua & escaram faciens.

De Aliquis consumētibus ventositates.

Aqua rute, aqua aneti, aq̄ pulegij anisi, & aq̄ enule, & aqua epithimi, consumunt ventositates intus et extra. Ad idē ualēt aqua ameos et cimini.

De repercussiuis.

Aque repercussiue sunt: aqua rose, aqua alitis plantaginīs, aq̄ virge pastoris, aqua portulace, aqua semperuiue, et si cū predictis aquis addatur uinum citoniorū uel albumen ouiorū aut acetum, erit conuenientius repercussiuum.

De Corrosiuis & putrefactiuis.

Medicinę adustiue, attramētum et spuma maris et euforbiū. Corrosiue autē anacardū cepe alliu sinapis elleborus et flos aris. Putrefactiue sunt arsenicum cantarides et omne lacticiuū. Aq̄

mulzarum virtutū, quę apostemata aperit, carnem superfluā corro-
 dit, escaram inducit, poros & verucas delet. R̄ vitreoli romani, fa-
 lis nitri añ. ℞ s. cinobrij ʒ ij terant̄ simul in vrnali vitreo bene forti
 & spisso, & in alembico ponant̄, igne supposito lento. Ipsum q̄ lu-
 rabis cū farina, & albumine oui, & ponant̄ in olla plena cineribus
 Itaq; cinis olle sit superfundum vno digito, vt possit recipere ignē
 aliquantū magnum, et distillabit̄. Prima quidem aqua quę perfecte
 non habebit operationes prædictas, erit aqua satis clara. Forte enī
 hæc aqua prima nō erit corrosiua. Nec apostematum apiritiua. Nec
 verucarū & pororū deletiua. Sed secunda aq̄ erit mirabilis, & mul-
 zarum virtutum. Signū autē hanc aquā scđam cognoscendi, & si-
 gnum distinctiuum a prima est, q̄ si posueris scutellam sub stilla ca-
 dente, corrodet̄ ab ea, & denigrabitur & bulliet supra ferrum, ac si
 esset supra ignem. Aliud signū est q̄ ascendit quidam fumus ru-
 beus in caput alembici. Aliud signū q̄ si in eā ponat̄ gutta mercu-
 rij, statim deuorabit̄ et c. d̄ al. Et fit huiusmōi aq̄ ex vitreolo et sale
 armoniaco & cinobrio. Potius q̄ ex arsenico et euforbio, & simili-
 bus quę nō obstante q̄ sint magne caliditatis. Sūt tamē in substātia
 magis humida, vnde possunt distillationē melius suscipere. Ex aq̄
 ista si tanguntur pori & veruce & caro superflua, corroduñt & ca-
 dunt. Et si tanguntur apostemata /aperientur. Et si caro tangatur,
 denigrabitur.

De consolidatiuis.

Cutis noue regeneratio, vocatur sigillatio et cicatrificatio. Car-
 nis autem consolidatio sine cutis & carnis deperditione, vo-
 catur conglutinatio seu consolidatio.

Aqua balaustrarū / Corticū granatorū / Caude equine / ordeī to-
 facti / gumiarabici / plantaginīs ceruse / Nucis cipressi / Lactuce ace-
 rose. Huiusmodi aque sunt consolidatiue & stiptice, & specialiter si
 permisceant̄ cū albumine oui. Nota desiccatiua sine mordicatione,
 quis non sint stiptica; bene consolidant: Sicut mirrha, plumbū adu-
 stum / rasura cornu adusta etc. Per hūc etiā modū abstersiua consoli-
 dant: quia implent vlcera carne. Non enī caro potest generari in vl-
 ceribus nisi mundificent̄ a sanie & a superfluitatibus nutrimenti: q̄
 sit per medicinam mundificatiuā & exicatiuam. Opus ergo nature
 est carnē generare, sed opus artis est remouere prohibens. Nulla enī
 medicina proprie loquendo generat carnē nec cōsolidat, hoc enim
 est opus nature, sed per medicinā prohibens remouetur.

De frangentibus acuitatem colere.

Aque cōuenientes ad frangendū acuitatē colere sunt aqua ble-
 tis aqua portulacę, aqua cucumeris / aqua endiuie, aq̄ lenti-
 ginis aqua acetositaris citri, aqua acetose, et si in his ponat̄ pars ace-
 ti erit satis cōueniens; Huiusmōi aque sunt competetes in herispilla

flegmonide, & in vera terciana, & caufonē & in magna epatis ca-
lefactione.

De prohibentibus putrefactionē.

A Cetum putrefactionem prohibet, quia desiccatur & infrigidatur, & caliditatem extraneam alterat. Cinamomum autem & crocus et cassia lignea putrefactioni resistunt, calorem innatum & spiritum confortando. Sal autem & mirra superfluas humiditates consumunt, similiter aloë. Aqua ergo blitis & granatorum & citoniorum, putrefactioni resistunt, ubi est mala discrasia calida & materia colerica. Mirra autem & sal putrefactioni resistunt ubi est mala complexio frigida cum materia flegmatica. Cinamomum autem conuenit in omni casu aromatizando, & spiritum & calorem confortando. Vnde aromata & calorem innatum confortantia in omni euentu sunt putredinem prohibentia, propter quod quidam practici in febris febre putrida, propter calorem innatum, et spiritus confortationem et putredinis maioris prohibitionem, aromatizant aquas, & sirupos aliquantulo cinamomo.

De aquis attrahentibus.

A Quę attrahentes a proprietate & complexione, sunt aqua pullegij/calamenti, centinodie/costi/fermenti, quę attrahunt a caliditate. Ad attrahendum ex profundo corporis, pullegium ad hoc est magis expertum, extrahit enim sagittas corpori infixas. Item piretrum & eius aqua, valet ad idem, & specialiter in extrahendo flegma a corpore. Similiter possunt esse aquę attrahentes humores, ut de reubarbaro endiuia de turbit, aloë colloquintida etc. distillando in alembico, sicut si ponatur de endiuia quę inde extrahi possent 3 xiij, & de reubarbaro 3 ij, erunt doses quattuor. Similiter intelligatur in alijs. Secundum enim quod medicina attrahentia erit fortior, secundum hoc minus de ea erit apponendum in 3 xiij aquę.

Alque valentes pulmōni.

Medicinę facilitantes sputum, & mundificantes pectus & pulmonem. Sunt camomilla/ordeum/capilleueneris/granum pini/caulis/cicer nasturcium. Ilopus/crocus/semē alteę/semē iuube apium/amigdale dulces/petrosiliū/liquericia/enula. Ex his fiant aquę decoctionis uel sublimationis.

Alqua contra vermes.

Educencia & interficiencia vermes, sunt absinthium/abrothannum/semen caulis/lupini/centaurea/pullegium/semē attriplis nasturcium, folia persicorum/polium/lucados/ameos/prassium/cortex citrangelorum ex his fiat aqua.

Alque prouocantes vrinam & menstrua.

Prouocantia vrinam & menstrua, sunt anisum/absinthium/ab-

rotanū / accorus capilli ueneris / camomilla / rura nigella, valeriana
marubium / origanum / centaurea / costus / squinantum / maiorana /
pullegium / rubea maior.

Aque restringentes menstrua.

SVnt aceto faba / laustia / ipoquistidos / alumen / thus / olibanū /
terra sigillata / bolus armenus / cantabre, ex his fiant aque de
coctionis vel sublimationis.

Aque frangentes lapidem.

FRangentia lapidem sunt / polium / apium / ameos / abrotanū /
altea / cicer nigrū / feniculus / laurus / sanguis hirci / pentafilon:
faxifragia / grana pini / sparagus / raffanus / pipinella / capilli uene-
ris, ex his fient aque artificiales.

Aque splendida faciē reddentes.

AQue faciem abstergentes / mundificantes / applanantes & illu-
minantes, sunt aqua fabarū decoctarum ex corticarū, que
cutem totius corporis mundificat & abstergit. Item aqua distillata
per alembicum de floribus fabarum & sambuci & ebuli. Item aqua
fontis in qua gummi dragaganti sit remollitum, & ex ea lauetur fa-
cies, applanat / albificat / & illuminat. Item ad faciem rubeā excessi-
ue, vel habentem similes maculas faciunt talem aquā. Reci: sulfuris
viui ʒ s. thuris albillimi ʒ i. camphore ʒ iij. Hęc subtilissime pul-
ueris ata, permisceant cum **℞** i. aque rosarū, & distillet per alembi-
cum & vsui, reseruet, ruborem faciei & maculas tollit. Ego autē in
practica vidi magnum nocumentū in vsu eius. Et ideo potius ope-
rabar per aquas infrigidantes cum dentali lacte virginis, quod sit
de plumbo, & albumine ouorū, & hoc vel ei simile curabat rube-
dines. Sic & aqua frage cū aqua nenufaris. Item aq̄ mellis distillati
per se & cū appositione aque raffani. Item aqua albuginis ouorū,
& ipse albugines ouorū recentū, p̄sunt & totū corpus clarificāt,

Ad renascendū crines & multiplicandū.

Fiat decoctio ex radicibus vlmī & bletis, & fiat lixiuū cū illa
aqua, & adduntur cineres sarmentorum vitis, laudantq; q̄ in
aq̄ decoctionis ferrū ignitum extinguat. Et si in predicta decoctioe
addant folia salicis & malue, facilitant & pmouent crescentiā cri-
nium. Ad colorandū autē capillos pulchro & aureo colore, addun-
tur flores sticados, citrini / flores affodillorum / lignū edere / arbo-
ree / excorticatum a prima cortice.

Aque ad illuminandū oculos.

PRO colirijs oculorum fiunt aque de eufragia / de verbena / ruta
celidonia, rosas rubeis / bethonica / feniculo, ex his fit aqua que
lumiā reddit acuta. Et rape dulces oblonge, secundum Auer: in

quinto colliget. Habet mirabile proprietate ad illuminandum oculos.

Ad conseruationem auditus.

Valeat multum aqua distillationis pororū. Et si in ipsa ponet spica, melius erit. Valebit enim ad surditatem & putredinem aurium. Et specialiter si surditas fuerit de causa frigida, sicut sepius fit in surditate antiquorū. Ad idem valet aqua distillationis frondium lauri & absinthij. Item valet aqua pullegij, & aqua ciclamini seu panis porcini. Item valet aqua maiorane & amigdalorum amararum. Et eadem aquae valent ad caput purgium per nases. Succus tamen bleete depuratus, facilius purgat nases & caput.

Capitulum Septimum.

Ad intelligendum precedentia et sequentia. Notande sunt variae operationes medicinarum. Maturatio quoque & attractio earum. Et primo de operationibus dicendum.

Operationes & vniuersales sicut infrigidare / calefacere / humectare, & desiccare. Vocantur autem primae, quia a calido nulla operatio, nec natura; nec tempore prius praecedit, nisi calefacere. Similiter a frigido infrigidatio, et c. de alijs. Sunt etiam vniuersales, quia caliditas calefacit quicquid est ei propinquius. Et etiam quia omne calidum calefacit, sic & de alijs dicas.

Operationes vniuersales secundae & non primae, non differunt a primis nisi secundum quaedam compositionem. Verbi gratia, frigidum primo infrigidat, deinde congelat, & congelatio non differt ab infrigidatione. Est enim quaedam infrigidatio. Similiter caliditas calefacit, & calefaciendo subtiliat & rarificat.

Quae dae sunt operationes medicinae, & vna quaedam similes vniuersalibus. Et aliae operationes sunt particularia.

Amplius sunt aliae operationes secundae differentes a primis vniuersalibus. Verbi gratia, aperire / abstergere / et mundificare. Huiusmodi operationes videntur praecedere a caliditate, tamen non ita immediate sicut rarificare & subtiliare. Possunt tamen dici vniuersales, quia in qualibet parte corporis haec operationes fieri possunt. Similiter stupescere et repercutere, est operatio frigida, non prima nec secunda vniuersalis, quia tunc omne stupescit esset frigidum. Nec aperire est operatio vniuersalis immediate ipsius calidi; quia omne calidum sic esset apertum. Nam aliae calidae sunt operatio, & aliae frigidae a domo non aperitua. Igitur ille operationes non possunt dici vniuersales, nisi quia earum iuuamentum est in qualibet parte corporis cui applicantur. Possunt etiam dici vniuersales, quia realiter & ut plurimum huiusmodi operationes

ab eis procedunt. Regulariter enim medicina stiptica est frigida, & regulariter calida est aperitiua.

C Operatiões siles vniuersalib⁹, sūt opatiões medicinarū venosarū, & opatiões venenosarū, & opatio tiriace & medicinarū laxatiuarū, & puocantiū sudorē & vrinā. Huiusmodi operationes dicunt̃ vñibus similes, q̃a earū iuuamentū & nocumentū, est cōmune toti corpori. Sed nō sūt vniuersales nec primę. Nō enī medicina perniciosā semp necat. Sed medicina calida semper calefacit. Nec tiriaca semper liberat a veneno. Imo interdum est venenum. Nec medicina secessiua semper facit secessum, sed interdū vomitū. & sic de alijs.

C Operatiões particulares; sunt curare epilentiā, curare emoroides, cōfortare cor, prouocare vrinam & fluxum menstruorum, curare ietericiam & quartanam, &c.

C Propter operationes primas vniuersales, quę sunt calefacere, in/frigidare, desiccare &c. Nō est necessarium ponere in mixtis aliam virtutem differentē a complexione. Nec etiā propter operatiões secundas, ab eis parē differentes, sicut propter, subtiliare/congelare/adurare, quę sunt operationes soli calido aut frigido cōuenientes a complexione. Propter operationes autē vniuersales, quę dicuntur tercię, sicut abstergere/aperire/stipticare/stupefacere. Oportet ponere aliā virtutem a complexiōe. Nam ille effectus qui est abstergere & aperire, non habet calidum pro causa adequata, quia inuenit̃ in multis frigidis, sicut sunt lentis, ordeum, &c. Similiter dic de operatione quę est stipticare/& stupefacere, quę non habent caliditatem nec frigiditatem p̃ causa adequata. Imo inest eis per proprietatem, quę est causa predictorū. Nam quando aliquid inest pluribus, & nō inest vni p̃ alterū, inest eis p̃ causam, & hęc est pprietas. Propter operationes vero quę sunt similes vniuersalibus, vt ventrem lenire/vrinā prouocare &c. oportet ponere aliā causam a cōplexione. Non enim faciūt huiusmodi operatiões, quia calide aut frigide, sed quia tales & sic dorate virtutibus. Nam Napellus non est venenū ratione complexionis, sed ratione proprietatis. Multa enim sunt propinqua napello in complexione, quę tamen nō sunt venenosa. Propter operationes autē particulares, vt epilentiam curare/coleram euacuare &c. oportet ponere virtutē, a qua huiusmodi operatio procedit. Multa enim sunt in eodem gradu complexionis cū peonia, quę tamen epilentiā non curant.

C Pręterea nota/q̃ possibile est q̃ aliqua duo mixta sunt longinqua in qualitatū proportiōe, quę complexio nominatur, tamen sunt propinqua in p̃portiōe miscibiliū, quę est causa illius proprietatis cōmunis. Et similiter forte sunt ppinqua in complexiōe/& non sunt ppinqua in commixtiōe, ad quā sequit̃ cōmunis pprietas, quam sequitur forma dans esse specificum. Non obstante

igitur q̄ semē melonū, & aqua apij, differūt in complexiōe forma
 li, ipsa tamē conueniūt in cōmixtione materiali, ad quā sequit̄ p̄
 prietas. Et sic possibile est q̄ aliq̄ sunt propinquiora in cōplexione
 & tamē magis elongantur in cōmixtione, ad quā sequit̄ pprietas.
 Patet ergo quō eadem proprietates p̄est esse in pluribus differenti
 bus in complexione. Et tamen non erit in his quę sunt pp̄inqua in
 complexione. Patet etiā q̄ in eadem specie esse diuersas & opposi
 tas pprietas est impossibile. Patet insuper q̄ in mixtis sunt ppri
 etates non sensate differentes a cōplexione, & etiā proprietates sen
 sate, sicut color et sapor &c.

Consequenter dicamus de maturatione.

(Prima q̄ sit calida & humida temperate.
 Secūda q̄ sit liptomera & nō stiptica, vt ei⁹ virt⁹ p̄fun
 Mediciā dū ualeat penetrare. Nō debet etiā esse acuta ne adureret.
 matura. Tercia q̄ faciat aliquid in materia apostematis; scilicet vt
 tria et bo. sit facile maturatiuum, tollendo malam complexionem
 ne saniei materię, subtiliando humorē si sit grossus, vel ipsum in
 gnatiua sp̄ssando si sit subtilis.
 debet ha. Quarta q̄ sit putrefactionis prohibitiua, faciens cessare
 bere qui putredinē. Nam calor putredinalis est causa virus & sor
 q̄ condi. diciei, et non laudabilis saniei.
 tiones. Quinta q̄ debet esse aliquantulum viscosa & pororum
 opillatiua, vt calor in membro non ex halet, sed interi⁹
 confortet. Virtus enim vnita forcior est se ipsa dispersa.

Exemplum huius est aqua calida temperate decoctionis farinę
 frumenti, vel furfuris depurati cū oleo cōmuni oliuarum. Vel cum
 pinguedine porci vel vituli. Et si forte humor est grossior & frigidior.
 or. Possumus vti pinguedinibus calefaciētibus; cuiusmōi sunt pin
 guedo anatis / anseris / & gallinę.

Deinceps dicendū est de attractione.

(Primo a vacuo, i. vt vacuum euitetur. In omnibus enī cor
 poribus mobilibus, inducta est virtus a corporibus celestib⁹
 bus, per quā mouent̄ ad omnem differentiā positionis, vt
 vacuū euitet. De quo videat Aristōteles q̄rto phisicorū.
 Secundo. A calido, vt flāma inflāmans licmē attrahit vn
 Attr. ctuositatem oleaginosam ad sui fomētum. Hęc differt ab
 ctio sit | attractiōe quę sit a vacuo. Nam hęc quę sit a calido p̄cise
 attrahit quod est vnctuosius. Vnde si vinū & oleum perm
 sceantur simul, per formam licmi prius attrahitur oleum q̄
 vinū. Et tamen vinum est subtilius q̄ oleum. Sed in attra
 ctione quę est a vacuo, attrahitur quod est subtilius & propin
 quius. Medicinę autē calide & a proprietate, attrahūt a pro

fundo, quādo emplastrant super locū, & hoc faciunt ratione caliditatis, & adiuuat substantiæ subtilitas. Sunt autē quędam quę attrahunt a caliditate acquisita per viā putrefactiōis, vt fermentū & stercora. Alia sunt calida naturaliter, quę etiā per caliditatem innatam attrahūt, post quā de potentia ad actum sunt reducta.

C Tercio. Sunt etiā alia quę attrahunt a proprietate applicata ab extra & ab intra. Et illa quę sic attrahūt a proprietate, sunt triū generis. Quędam sunt quę attrahunt alimentū, vt mēbrum attrahit sibi humorem conuenientē p nutrimento. Alia sunt quę attrahunt venenum sicut adeps cocodrilli, attrahit propriū venenū. Et similiter caro tyri, vel venenum eius, attrahit venenū tyri. Et caro scorpiōis, attrahit venenum scorpionis. Alia sunt quę attrahūt humores, vt cartamum attrahit flegma, & reubar: coleram. Hęc ergo attrahunt a proprietate seu a totā specie. Quemadmodum dicimus quod adamas attrahit ferrū, non quia calidum nec quia frigidum, sed quia tale & sic virtutē cœlesti dōtatū. Hoc mō attrahit membrum alimentū, & medicina humorem, Et medicina liberās a veneno, attrahit venenum. Sunt tamē alięquę medicinę liberantes a veneno nō attrahendo, sed magis corrūpendo & alterando. Et hoc modo medicina calida, valet contra venena frigida. Et medicina lenitiua, valet contra venena mordicatiua. Alie sunt medicinę liberantes a veneno, venenum expellendo, vt tiriaca bene fermentata. Nam confortando omnia venena expellit.

Capitulū octauum de Dubijs.

Dubitatur vtrum sit ponere diuersas medicinas a proprietate expellentes diuersa venena, sicut est ponere diuersas medicinas, expellentes diuersos humores. Dicendum quod medicinę expellentes a proprietate diuersa venena, & similiter diuersos humores, non sunt in rerum natura. Et si sunt, non sunt nobis note. Sed forte diceret quod tales medicinę dantur, sicut & diuersa membra habent diuersas virtutes expulsiuas, diuersarū superfluitatum. Sicut intestina habent virtutem expulsiuam fecū, & renes vrinarum, & matris habet virtutē expulsiuā sanguinis ani, & pulmo sputi. Et hoc bene asserūt sapientes. Et patet in septimo phisicorū, vbi sit mentio de motu pulsus naturali, cum pellens est quiescens. Et hoc in membris corporis humani est verū, quia mēbra quiescentia, suas expellunt superfluitates naturaliter. Amplius Albertus magnus dicit: quod inuentus est lapis adamantis, qui vna parte sui ferrum expellebat, & alia attrahebat. Sic per conuenientiā et similitudinem diuerse medicinę, attrahent diuersos humores & diuersa venena, quia habēt diuersas similitudines & cōuenientias, & per diuersas cōtrarietates & dissimilitudines expellent diuersa venena & diuersos humores. Ad hanc dubitatiōem dicendum quod tales medicinas vt supra dixi.

Nō est possibile esse in rerū natura: qđ sic ostendo. Nam virtus expulsiua veneni & etiā humorum, nō posset esse in medicina, nisi de potentia ad actum reduceretur. Sed non est rationale, qđ post reductionem de potentia ad actum, habeant medicinę tales virtutem expulsiuam, quia ad hoc sufficit virtus expulsiua mēbri. Et sic nō oportet ponere hanc virtutem expulsiuā in medicina. Amplius p̄ reductionem de potentia ad actum, medicina nihil debet acquirere, qđ impediatur opus intentū a natura & ab arte. Sed si medicina acquirat virtutem expulsiuā humoris veneni. Hoc naturam impeditur, quia tunc reducta de potentia ad actū existens in stomacho, impeditur motum attractiuum humorū ad intestina, quem tamē natura intendit. Et similiter patet de medicina liberante a veneno applicata ab extra. Si enī administratur ab extra, totaliter est irrationabile qđ habeat virtutē expulsiuā, postq̄ est reducta de potentia ad actū: quia tunc impeditur opus nature, quoniam natura intendit expellere uenenum per viā breuiorem. Breuior autem viā morsibus uenens, est viā exterior. Ideo si medicina liberans a veneno, apponeretur ab extra, & habeat virtutem expulsiuam, pelleret uenenum a se, & sic pelleret interius. Si autē talis medicina expellens uenenum, recipiatur ad intra, pelleret uenenum per secessum de stomacho, sed non attrahit, ergo nec expellit. Mēbrorum enī corporis est expulsio. Supposito etiā qđ attraheret, ad mēbra exteriora perueniret, & virtus etiā eius perueniret ad mēbra principalia. Et sic plus noceret debilitando mēbra principalia. Et spiritū & calorem innatum qđ prodelle possit expellendo. Et quia uenenum leuius a corpore expellitur per medicinā attractiuam applicatam ad intra. Concludo qđ totaliter esset inutile ponere medicinā, a proprietate uel dissimilitudine determinata, expellentem uenenum determinatum, & humorem determinatū. Ad illud qđ dicitur de lapide adamantino, qui expellit ferrū pro una sui parte, potest dici qđ non est simile, quia huiusmodi lapis facit hoc per proprietatē accidentalē. Sed medicina liberans a ueneno & attractiua humorū, facit p̄ proprietatem potentialem, postq̄ reducta est de potentia ad actum. Huiusmodi autē reductio non potest esse ad actum expulsiōis, sed ad actū attractionis. Imo expulsiua uirtus quę est in medicina, forte impeditur non parū uirtutem expulsiuā nostri corporis. Ad illud qđ dicit de diuersis membris, quę habent diuersam uirtutem expulsiuā. Dico etiā qđ non est simile, quia operantur per uirtutem actualem, medicinę uero p̄ uirtutem potentialem. Modo non est possibile qđ medicinę reducant de potentia ad actum expulsiōis, sed bene ad actū attractionis. Ex dictis ergo patet qđ est ponere medicinas a tota specie attrahentes uenenum & humorem. Sed nō est ponere medicinas a tota specie & p̄ se expellentes. Licet enī tria ea expellat omnia uenena ratione forme

cōmunis. Hoc non est nisi per illam proprietatem & formā cōmu-
nem, quę confortat cor, quod confortatū expellit a se omne uene-
num, tam calidum q̄ frigidum, tam corrosiuum q̄ putrefactiuum
tam a proprietate q̄ a complexiōe.

¶ Dubitatur secundo, Vtrum tota species, per quā medicina attra-
hit determinatū uenenum & humorem determinatū, sit substantia
uel accidens. Auicē: enim manifesto sermōe uidetur uelle q̄ sit sub-
stantia & substantialis forma, Et sic uidet̄ q̄ est illud, p̄ quod res est
id q̄ est. Hoc aut̄ uidet̄ esse formā substantialis. Hoc tamē non fuit
demēte Auicē: nec Galienī. Nam Galien⁹ uult q̄ medicina attrahit
ratione similitudinis & conuenientię, quā habet cum humore, quia
medicina est sibi simillima. Et tamen constat q̄ medicina attrahens
& humor attractus differrunt specie. Et sic per totam speciem non
possumus nitelligere formā substantialem. Amplius alimentū mo-
uetur ad mēbrum a tota specie, ut eo nutriat̄. Sed alimentū nō nu-
trit mēbrum, nisi ratione materię. Et sic motus alimenti, p̄ quē mo-
uetur ad mēbrum, non est ratione forme alimenti, sed magis ratiōe
materię. Et sic tota species nō est forma substantialis. Item uidemus
q̄ diuerse medicinę attrahunt eundem humorem, & sic cōmunicāt
in pprietate illa per quā attrahunt, et tamē differūt scđm speciem.
Et sic attractio quę sit a tota specie, non sit a forma substantiali.
Pręterea medicina nō potest attrahere, nisi prius de potētia ad actū
reducatur. Et si attractio esset a forma substantiali, non reducerēt
de potētia ad actum. Nam postq̄ medicina reducta est de potētia
ad actum, nō acquirīt nouā formam substantialem, ut est manife-
stū. Amplius nulla formā substantialis est principiū immediatum
motus alicuius uel operatiōis. Vnde uidemus q̄ forme elemento-
rum, non sunt principiū motus localis uel alterationis. Nam mo-
tus localis elementorū est imēdiatē per grauitatem & leuitatem. Et
motus alterationis per caliditatem & frigiditatē. Et sic tenendū est
q̄ medicina attrahit humorem imēdiatē nō per formā substantia-
lem, & sic illa tota species: non est substantia, nec de genere substan-
tię, relinquitur igit̄ q̄ sit quoddā accidens sensitiuū. Ad contraria
inducta dicendū & priō ad Auicē. q̄ tota species est per quā res est
id quod est, non intellexit Auicēna de tota specie quę est principiū
imēdiatū. Et sic potest dici cōueniēter, q̄ hō ridet a tota specie, nō
quia forma substantialis sit principiū imēdiatū actus ridendi, sed
remotū. Principiū aut̄ imēdiatū est risibilitas. Hęc ergo est mēs Aui-
cēne de tota specie q̄ non sit forma substantialis, est tamē instrumē-
tū forme dantis esse scđm specię, uel specialissimā uel subalternam.
Homo enī ridet a tota specie: scđm speciem specialissimā, & p̄ hunc
modū non est impossibile, q̄ in eadem re essent diuerse tote species:
quia una esset subalterna & alia esset spēalissima. Est ergo imēdi-
atū principium actionis quędā proprietates consequens proportio-

nem miscibiliū in mixto, huiusmodi autē proprietates interdū sequi-
tur formam substantialem scđm q̄ est scđm speciē specialissimā &
interdū scđm q̄ precedit. Verbi gratia, Venenum aliquod, p̄ta na-
pellus, habet proprietatem per quā nutrit, & hęc p̄prietates precedit
formam, & habet p̄prietatem per quā corrūpit, & hęc sequit̄ for-
mam. Potest ergo corrūpi & destrui p̄prietates vna & permanebit
alia. Vna ergo operatio erit a tota speciē sp̄calissima, alia a tota spe-
cie subalterna, & scđm hanc uia potest dici, q̄ in humore est duplex
tota speciēs, vna scilicet per quā mouetur ad membrū & attrahit a
mēbro, & alia p̄ quam mouetur ad medicinā & attrahit a medicina
Et ita tota speciēs per quā mouet̄ ad membrū & nutrit membrū for-
te precedit formam dantē esse scđm speciē specialissimā, sed p̄prie-
tates & illa tota speciēs: p̄ quam mouetur ad medicinam & attrahit
a medicina, forte sequit̄ formam dantem esse scđm speciē specialis-
simā. Amplius per hanc uiam possumus dicere, q̄ in medicina at-
trahente humorem est duplex p̄prietates, vna scilicet p̄ quam corrū-
pit membrū & calorem innatū, & est venenosa, & alia per quā po-
test conuerti in humore & nutrire membrū, quarū prima sequit̄ for-
mam substantialem dantē esse specificum, & alia proprietates scilicet
scđa precedit illam formā, & prima est medicina per modum actiui
& perfecti, & alia est medicina per modum passiui & imperfecti.
Correlarie ex dictis sequit̄, q̄ eadem p̄prietates scđm speciē reperi-
tur uel reperire potest in diuersis sicut videmus, q̄ in diuersis elemē-
tis scđm speciē, reperitur una qualitas simbola secundū speciē. In di-
uersis etiā animalibus scđm speciē reperitur vna proprietates cō-
munis secundū speciē: sicut sentire & sensus tactus reperit̄ in homie
& in boue, & similiē reperit̄ in turbit & in cartamo: q̄ differunt secū-
dū speciē. Vna proprietates per quam utraq; earū attrahit flegma.
Etiā per hanc uiam possibile est q̄ in eadē medicina sunt diuersē me-
dicinę per quas attrahere potest diuersos humores, quarū vna seq-
tur formam, quę dat esse secundū speciē specialissimā, & alia prece-
dit dictam formam specialissimā. Licet sequatur formam dantē ef-
se scđm speciē subalternā. Et inter has p̄prietates erit ordo secundū
naturam formarū subalternarum & earum ordinem. Amplius per
hanc uiam potest dici q̄ vna medicina per vnam proprietates attra-
hit diuersos humores, licet non sit eque primo inquantū scilicet di-
uersi humores conueniunt in speciē subalterna. Sic ergo turbit per
proprietates conuenientem forme specificę, & eandem consequen-
tem attrahit diuersos humores, vt scilicet habeant conuenientiā cū
flegmate. Nā turbit p̄ illā p̄prietates: similitudinē habet cū flegmate
perfectam, & ex cōsequenti cū alijs humoribus & imperfectis, & hoc
nō est impossibile. Vnde scđm Galienū cartamū attrahit flegma qa
flegmaticū, q̄ autē secundū vnam medicinā sint diuersę p̄prietates
eque primo: hoc implicat contradictionē. Ex dictis manifeste con-

cluditur, q̄ similitudo per quā medicina attrahit humorem, nō est similitudo in substantia, sed est similitudo in quadam proprietate, q̄ est in vno per modū actus & perfecti, & in alio per modū potentie & imperfecti, q̄a imperfectū naturaliter mouetur ad perfectū. Sic alimentū mouetur ad membrū propter huiusmodi similitudinē in proprietate, quę est in hūore per modū imperfecti, & in mēbro per modū perfecti. Et similiter ferrū propter hanc causam mouetur ad adamantē, ppter similitudinē in proprietate; quę est in adamante per modū actus & perfecti, & in ferro per modū potentie & imperfecti. Imperfectū autē naturaliter mouetur ad suam perfectionē. Vnū quodq̄ enī desiderat suam perfectionē, sicut turpe bonū, & femina virū; philosophicorū. Vnde bene annūciauerunt antiqui dicentes. Omnia bonū appetunt. Quando ergo Galienus dicit, q̄ hoc esset ppter conuenientiā & similitudinē in substantia, non intellexit per substantiā formā substantialē de genere substantie, sed intellexit proprietatē consequentē formam & miscibiliū determinatā pportionē. Improbatio autē Auicēne cōtra Galienū; non est ad rem: sed ad nomen. Auicēne enī dictū de tota specie intelligitur de eo quod conuenitur specie specialissimā; vel subalternam, prout supra dixi.

C Dubitatur insuper, An humor mouet naturaliter ad mēbrū, sicut ferrū ad lapidē adamantinū, & sicut imperfectū desiderans naturaliter suam perfectionē. Et arguit q̄ non, quia nihil naturaliter mouetur ad locū suę corruptionis ut ibidē corrūpatur, quia entia diligunt permanere, mēbrū autē hūorem corrūpit: ut ex eo nutriatur: et ad hunc finē attrahitur ergo; etē. Dicendū q̄ hūor naturaliter mouetur ad membrū nō naturalitate forme dantis esse secundū speciem specialissimā; sed mouetur naturaliter ad mēbrū naturalitate cuiusdam proporcionis miscibiliū /ad quā sequitur quędam proprietas quę est in hūore per modū potentie & imperfecti, & in mēbro per modū actus & perfecti. Huiusmodi autē proportio non corrūpitur: sed perficitur. Forma autē specifica & proprietatis /sequens formā, utiq; corrūpitur, nec huiusmodi forma erit principiū illius morus. Illud autē principiū intrinsecū per quod alimentū mouetur ad membrū non corrūpitur sed perficitur. Nam in mēbro & in hūore non differunt; nisi secundū perfectū & imperfectum, & in eadē specie. Et similiter intelligitur de humore respectu medicine attrahentis. Nam humor mouetur ad medicinā: ratione cuiusdam proprietatis consequentis formā dantis esse specificū, nec ratione huius corrūpitur a medicina attrahente, imo saluatur apud eam. Sed proportio precedens formā ratione cuius poterit corpus nutrire & mouetur ad mēbrum corrūpitur et destruitur a medicina attrahente secundū q̄ attrahens sic enī opponitur hūori secundū q̄ nutriens, sed non corrūpit hūorem inquantū attrahēs & in quantū habens similitudinē cū hūore attracto. Nam similia ut sic se inuicē non corrūpunt. Medicina autē

atrahens corrūpit hūorem attractū propter dissimilitudinē & con-
trarietate inter medicinā rōe pprietatis cōsequētis formā, & hūorē
ratione pprietatis precedentis formā, & ipsum saluat ratione simi-
litudinis & conuenientiē inter proprietatem medicinę consequentē
formā, & inter pprietatē humoris consequentē formam eiusdē.

¶ Sed dicerēs, Quō possibile est q̄ pprietas qua lapis adamanti-
nus attrahit ferrū, & pprietas qua ferrū attrahit sunt idem secūdū
pprietatē, & huiusmodi pprietas non videtur suscipere magis &
minus. Ad hoc potest dici, q̄ sicut grauitas in elementis diuersis di-
fert secūdū magis & minus, ut in terra & aqua, quia terra grauior
est aqua, sic non est ipossibile q̄ eadē pprietas sit in attrahente & at-
tracto: & perfectior in attrahente q̄ in attracto. Et si quis dicat, du-
pletur ergo corpulentia attracti, vel tripletur respectu attrahentis,
sequitur q̄ attractum erit attrahens, & sequitur q̄ magna quanti-
tas ferri attrahet paruū lapidē adamanti. Ad hoc dicendū breuiē,
q̄ quantūcūq̄ dupletur ferrū, semper pprietas est in eo per mo-
dū potentie & passi & iperfecti, & ideo remanente ferro nunq̄ pprietas
est in eo per modū actiui. Et q̄ se habet per modū actus &
forme, respectu eius q̄ se habet per modū potentie et materie. Vide-
tur differre secūdū specie etē. Dico ergo ad illam ppositionē q̄ ni-
hil naturaliter mouetur ad locū sue corruptionis. Potest dici q̄ ille
motus non est naturalis naturalitate hūoris, sed quadam naturali-
tate cōmuni, nature mēbrī & virtuti totius regitiue, humor enī est
quid iperfectū & incōpletū quod naturaliter ordinatur ad aliquod
perfectū, & sic ordinatur & mouetur naturaliter ad locū suę cor-
ruptionis ppter maius bonū intentū a natura, ut totius corporis re-
gitiua, & sic intelligitur de humore respectu medicinę attrahentis.
Amplius humor in quantū ad membrū habet similitudinē in sub-
stantia tota cū mēbro, & sic membrū non corrūpit humorē: sed in-
quantū cōtrariatur eidem, sicut aer mouetur naturaliter ad cōcauū
ignis: & tamē ignis corrūpit aerē, non tamen mouetur ad locū inq̄-
tum ignis est corruptio aeris, sed in quantum in tali loco est virtus
conseruatiua locati.

Dicerēs, Inter mouens & motū nihil debet esse mediū, & sic videt̄
q̄ adamas non attrahit ferrū, quia non est simul cū ferro, nec simul
mouetur cū eo. Dicitō q̄ quis lapis sit separatus corporaliter & lo-
caliter a ferro, virtualiter tamē cōiunctus est. ¶ Preterea similitudo
inter motū ad magnetem & motū grauis deorsum / conueniunt, quia
sicut graue mouetur deorsum: ut ibi pfiat̄ & conseruetur / & nō
additur ut per se mouens & per se motū. Sic etiā ferrū mouetur ad
magnetē naturaliter ut ibi pfiat̄. Nec proprie mouetur in per se
mouēs & per se motū. Differunt autē in plurimis, quia in motu gra-
uiū nulla penitus uiolentia reperitur. In motu autē ferri ad magnetē
aliquid uiolentie reperit̄, ut moueri ad magnetē sursum est uiolētē.

Amplius ferrum non mouetur ad magnetē a qua cūq; distantia. Teē ferrū maioris quantitatis & corpulentie non citius & velocius mouetur. Ampli⁹ ad hoc q; graue moueat deorsum, nō oportet q; sit in aliqua dispositione, sed ferrum ad magnetē oportet q; disponat. Amplius in motu ferri ad magnetē requirit̄ quedam similitudo in substantia & proprietatibus, ut confitent̄ sapientes, & hoc in motu grauiū non est necessarium.

Differentia inter motū ferri ad magnetem, & motū tractus: de quo loquit̄ Aristoteles 7. phisicorū, est quia in motu tractus de quo Aristoteles ibidē, mouens & motū simul mouent̄, trahens prius & velocius mouet̄ q̄ tractū. In hoc aut̄ motu tractus, nō oportet q; mouens moueret̄, sed quiescit, tractū aut̄ solum mouetur. Item ille motus tractus de quo Aristoteles loquit̄, & a se & ab alio mouetur per vim, hic aut̄ est naturalis. Amplius in motu tractus de quo loquit̄ Aristoteles, trahens diuidit̄ in partem per se mouentē, & partē p se motā. Non sic aut̄ est de magnetē ferrum trahente. Et iterum in motu tractus de quo Arist. loquit̄, non oportet q; sit similitudo & p prietas in substantia & pprietatib⁹, q̄ tñ est necessaria ferri ad magnetem. Et amplius in motu tractus de quo Arist. loquit̄, nō oportet q; trahens & tractum differat secundū speciē & formā, cuius oppositū contingit in motu ferri ad magnetem.

Præterea ad hoc q; medicina attrahit humorem, non oportet q; corporaliter moueatur ad humorem, sed sufficit q; virtualit̄ & spiritalit̄, ut dicit̄ de adamante & ferro. Non est etiā a ratione semotū, q; medicina anteq̄ attrahat humorem: ipsum alteret & inficiat aliq̄ qualitate reali, ex qua alteratione & infectione reddit̄ odiosior nature, & sic virt⁹ expulsua mēbri iuuabit attractionē medicinē ex q̄ alteratione etiā uirtus contentiue membrorū debilitabit̄ & expulsua confortabitur. Huiusmodi aut̄ rationes non habent locum in adamante & ferro.

Dixit Auicēna in primo canone, sen 4. Verbū dicentis q; medicina attraēua si nō euacuet humorem propriū: cōuertit̄ in eūdem: nullum est i. nullius virtutis. Intellexit de medicinis fortibus & violentis, quę digestionem non suscipiunt. Quando aut̄ Galienus hui⁹ contrariū asseruit, intellexit de medicinis debilibus, quę digestionē suscipiūt, & corpus nutrire possunt, Verbi gratia. Cartamū est debilis medicina, quę si vincat̄ a natura conuertit̄ in flegma, & non in coleram. Et si quis dicat Cartamaum est calidum & sicum, & flegma est frigidum & humidum, si digeratur in coleram conuertitur & non in flegma. Ad hoc breuiter dicendū: q; licet cartamaum ratione cōplexionis & qualitatis, magis deberet conuerti in colerā q̄ in flegma, tamen ratione cōmixcionis naturalis: ratione cuius nutrit, magis est aptū ut conuertat̄ in flegma. Nam huiusmodi cōmixtio similior & propinquior est nature flegmatis q̄ colere, quīs

ex parte cōplexionis formalis similior sit colere q̄ flegmati. Vnde ratione cōplexionis, coleram confortat, & ratione cōmixtionis pre cedentis formā, quę multū se tenet ex parte materie; flegma multi plicat. Et sic non obstante, q̄ cartamū sit calidū & siccū ex formali cōplexionē in quantū medicina attractiua, tamen ratione cōmixti onis inquantū cibus; est frigrde & humide cōplexionis. Si attrahe re non posset quia in debili dosi est exhibitū, vel quia natura non in tendit emittere flegma; quia eo indiget, tunc huiusmodi medicina a corpore expellitur, uel si digerat in flegma conuertitur. Et sic cartamū per eandē proprietatē: in flegma cōuertit: & flegma attrahit.

Capit. ix. de aquis artificialibus in particulari.

De Aqua Buglosse.

Aqua Buglosse sit de herba & radicibus simul, quę confortat cor, sanguinē mūdificat, melancoliā remouet, & cerebrū infe ctum humore adusto & melancolico curat, dementes & fatuos sa nat. Amplius huiusmodi aqua est utilis in omni specie scabiei & le pre. Et aliqui addunt in confectioe eius flores buglosse: boraginis & rosarum, rubearū. Et potest bibi per se: & cum bono uino.

De aqua Eufragie.

Mirabilis est in reparatione visus et cōfortatione eiusdē: et spe cialiter in erate & habitudine flegmatica. Et si eufragie ver bena ruta & celidonia simul apponant in alēbico: efficiē aq̄ mirabi lior: in repatiōe & confortatiōe visus: in eratete cōplexiōe frigidis.

De aqua Tartari combusti in igne.

In aqua fontis boni ponatur tartarum cōbustū in igne. Et dein de aq̄ coletur & manus ea lauentur, mundificat: & pellem subti liat: & sanguinem ad cutem trahit & corrugationem remouet: & cutem extendit.

De Aqua Ssopi sicę.

Est bona renibus & mundificat pectus & pulmonē, a materia flegmatica grossa et viscosa: & multū valet in tussi humida & uocem clarificat & valet in epilentia.

De Aqua Salute.

Valet in omnibus egritudinibus neruorum frigidis: in paralisi tremore spafmo & epilentia & similibus passionibus, valet etiā in remollitione dentū: gingiuarū & ad eorum cōmotionē, & multis causis stomachi et matricis, quia sunt membra neruosa. Et huiusmodi aqua possumus uti bibendo / lauando / epithimando / & embrocando, valet enim omnibus istis modis.

De aqua Feniculi.

Valet in caligatione oculorū & in hidropisi & in litargia, &

multis obusat uenenis. ualet etiam in nefreticā passione, & medetur egritudinibus vesice, prouocat urinā & mēstrua; & humores grossos subtiliat / et prouocat lac et sperma

De aqua Anisi.

Hec aperit opilationes / et preseruat a colica uērosa, reſtificat & tollit eructationē acetosam. Et multū ualet mulieribus lactantibus, tollit dolorē renū ex ventositate; & arenulis est bonū remediū, nam facit dolorē quiescere, et mundificat renes ab arenulis / et cibū digerit et bonū colorem facit / lac multiplicat; & in nutribus aquosum lac et indigeffū reſtificat.

De aqua Braminis.

Quē renes mundificat ab arenulis & urinam prouocat, opilationes aperit, & q̄ est precipuū statim dolorē iuncturarū mitigat; & adiuuat materiā morbi ad uias vrinę, quia est diu retica tēperate, & sic magis utilis est inter alias.

De aqua Tringorum.

Stranguriam soluit et vsus eius proficit in uia generationis, q̄a multiplicat sperma.

De aqua Ebulorum.

Ista fit de radicibus & floribus Ebulorū & sambucorū, ventrem soluit & opilatiōes splenis aperit, hidropisim curat; et tumores pedum remouet.

De aqua Absinthij.

Mirabiles habet proprietates et referunt antiquiores, q̄ tanta fuit laus eius apud omnes, q̄ in signū presagij de succo huius herbe dabant illi ad bibendū, qui erat dux exercitus, credentes per hoc habere victoriā de inimicis eorum. Itaq; huiusmodi aqua ualet contra lumbricos & mineras putredinales maxime latentes in locis occultis; & eas aperit dissoluit et consumit, & cū hoc ratioe alicuius stipticitatis confortat locū. Itē huiusmodi aqua stomachū confortat mundificando abstergendo & quodāmodo stipticū faciēdo. Valet etiā contra opilatiōes splenis et epatis, cōtra epilentiā, contra loquelam amissam, contra suffocationē ex fungis, et contra uenēnū. Urinam et mēstrua prouocat, et specialiter resistit ueneno opij et iusquiami. Et eius suffumigijū confert surditati. Et si vulnus lauetur ea / nō fistulatur; nec crescit caro mala. Valet etiam absinthijū contra epidimias et aerē pestilentialē, remouet nauseam et tumore et dolore mēbrorum si ex ea fiat stupha. Valet etiā aqua eius contra tumore linguę et uuulę si fiat ex ea gargarismus.

H

De aqua Alkekengi.

Ec habet mirabilem proprietatem in prouocatione vrinę et

mundificatione renū et vesice a materia arenosa, et multū valet vberibus renū et mīctui sanguinis.

De aqua Rosismarini.

Sive fiat per modū decoctionis et infusionis, siue p modū distillationis et extractione virtute solis, siue fiat per viam sublimationis, proprietates habet mirabiles et valde utiles nostris corporibus. Est enim utilis in omnibus egritudinibus frigidis, rectificat appetitū et spiritum confortat, et calorem innatū sua aromaticitate qua natura delectat; et sua sūpticitate per quā substantia mēbrorū aggregatur /et specialiter confortat cerebrū et omnia mēbra nervosa. Et si cū huiusmodi aq̄ lauetur caput, capillos retinet & cōfortat & multiplicat. Et vsus huius aq̄ p̄seruat ab antrace & malis fistulis. Et confortat substantiā cordis, & cōsumit flegma & melancoliā, & facit acquirere iuuenescentiā, & forsan qui assiduauerit huiusmodi aquā intus & extra, non putrefiet eius corpus longo tēpore. Item ablutio oris huiusmodi aq̄: rectificat dentes & gingiuas & curat cancrū & fistulam, vulneraq; & vlcera desiccet & rectificat. Item valet in cordiacis passionibus; in nausea & fluxibus ventris; rectificat etiā matrices mulierū & prodest ad conceptū.

De aqua Rose.

Cor refrigerat & omnia mēbra principalia confortat /& mēbra custodit ne dissoluantur; & si sint dissoluta ea reparat, & sua aromaticitate spiritū & calorē innatū roborat & putrefactionē prohibet. Valet in dissenteria et lienteria et indefectu contētiue virtutis, et in sincopi et in uomitu; et contra sudores diaforeticos; et cōfortat gingiuas; et facit bonū odorem oris. Etiā lotio cum ea facit carnē et bene coloratū. Et si ponat in oculo cū pauco vino /mūdificat et desiccet et confortat, et precipue si in huiusmodi aq̄ et vino remolliat thucia uel parū aloē et zuccari. Et sola aq̄ rose cū zuccaro albiſſimo; et specialiter cū zuccaro candi abstergit et mūdificat substantiā oculi /cū quadā sūpticitate, et sic multū cōfortat visum.

De aqua Betonice.

Multas et mirabiles habet proprietates cuius aqua caput vigorat pectus /et pulmonē mundificat /epilentiam resoluit, venenū expellit /et morsibus subuenit venenosis /sciatice succurrit; flegma educit a stomacho per vomitū et secessum, confert eruptioni acide, vrinam prouocat et lenit, dolorem splenis placat /stomachum confortat et digestionem adiuuat, valet contra sputum sanguinis, confert dolori renum et vesice; et prouocat menstrua; & confert in spute saniei pectus et pulmonis. Cōfert etiā in ictericia & in consolidata vulnera in capite; et extrahit a uulneribus fragmenta ossium, confert etiā dolori dentium; et obscuritati visus. Corize

et catarro & difficultati partus, & prohibet ebrietatē. Potus huius aque aufert fastidiū a cōualescentibus. Et extrahit venenum canis rabidi. Confert etiā dolori aurīū et surditati / & ad caliginē oculoꝝ & ad eorum lacrimas et ad fluxū sanguinis narium et ad suspiria & vomitū. Ad dolorē emoroidarū & ad quartanā / presertim si exhi beatur añ accessiōem p aliquod spacīū. Hec etiā aqua confert in paralisi in spasmo & tremore. valet ad ventris tumorem & dolorem.

De aqua Plantaginis.

Est frigida circa scđm gradum declinans ad aliqualem siccitatem / & in ea est virtus abstersiua et incarnatiua; multū enī confert vlceribus corrosiuis; & quia est stiptica multū / confert in fluxibus ventris & intestinorum & vlceribus corū bibita & clisteri sata, & aperit opilationes epatis & splenis / et abstergit sanguinem; & extinguit inflammationem sanguinis, & incarnat fistulas. Nam est abstersiua & stiptica; et talis cōpetit in incarnando fistulas & alia vlcera antiqua, & competit in fluxu emoroidarum. Amplius confert doloribus dentium quādo ex ea lauatur os, & ad idē ualet massicatio radices eius. Valet etiā in vlceribus oris. Confert & morsui canis, herispille et cōbustionibus. Item confert sputo sanguinis & vlceribus pectoris et pulmonis, confert & in febre terciana.

De aqua Endiuie.

Est frigida & humida et venarū epatis aperitiua, & confert in apoplematibus calidis & herispilla / & prouocat somnum; & confert in istericia. Et est medicina bona in opilatione narium & corrice. Lac etiā abstergit vlcera quę sūt in tunica oculi. Et confert habentibus coleram in stomacho.

De aqua Humiterre.

Declinat ad paucam caliditatem & stipticitatē, stomachum corroborat; et eius virtus est mundificatiua & prouocatiua vniū. Valet ad scabiem & pruritū, & laxat coleram; & sanguinem mundificat ab humoribus adustis.

De aqua vitis seu lachryma vitis.

Quę frangit & expellit lapidem si bibatur cum vino, & valet contra impetiginem & serpiginem, & lachryma quę exit a fragmentis vitis quā ponit in igne; delet uerrucas et poros et aq̄ foliorū & capreolorū eius valet in fluxu ventris calido, & cōfert sputo sanguinis & habētibus vlcera in intestinis, & cōfert apoplematibus calidis et herispillę, cōfert & pregnantibus habentibus appetitum corruptum.

De aqua Westisse.

Est calida & sicca; confert stomacho frigido humido et iuuat

digestionem, letificat animā & confortat cor & cerebrum, & remo-
uet solitudines & timores qui accidunt in melancholia & a flegma-
te adusto, & valet contra morsum canis et puncturam scorpionis,
valet in dolore dentium, & valet suffocationis humorum malorū
et intestinorum puncturis: et resoluit scrofulas.

De aqua Sparagorum.

Est temperata parum declinans ad siccitatem. Aperit uenas e-
patis & splenis / prouocat urinam, & valet contra ictericiam
& mundificat renes, & valet in dolore lumborum et renū qui fit a
ventositate & flegmate, & in dolore colice / et mollit ventrem: miti-
gatq; dolorem dentium & confert strangurię.

De aqua Mercurialis.

Est calida & sicca / purgat grossum flegma cum facilitate, &
ualet in vlceribus factis ab adustione ignis: et ualet in splene-
tica passione, & fit caputpurgium ex ea, & multum ualet humori-
bus descendentibus ad nares: oculos / aures / et fauces: & mixta cum
vino consolidat vlcera antiqua et magna.

De aqua Centauree.

Est amara & sicca cum quadam stipticitate ad dulcedinem pa-
rumper declinans. Aperit opilaciones incidit et diuidit et sub-
tiliat humores grossos et purgat eos. Si disterizantur cū ea sciatici
& podagrici, educit hūores grossos colericos et flegmaticos, & p-
uocat menstrua et facit abortum, & habet virtutem consolidatiuā
vlcera propter stipticitatē, ualet in duricie splenis et epatis et in icte-
rica et in passione iliaca & in paralisi / et macula oculorum, Cete-
ra vide in Galieno de Centaurea.

De aqua Bismalue.

Est frigida & humida / ventris mollitiua: et apostematū cali-
dorū alteratiua, duricierū remollitiua et eductiua, plurimū
ualet contra morsum apum.

De aqua Scabiose.

Hec est calida & sicca in secundo / est consumptiua & dissolu-
tiua: & ualet in scabie et lepra et impetigine et serpigine et al-
lopicia et emoroidib⁹: stomacho encarisimato. Alleuiat pectus qđ
grauat senectus, & secundū experientiam resoluit & prohibet & a-
postemata pestilentica consumit.

De aqua Cicoree.

Est frigida et sicca: & valet multū cōtra morsus uenenosos bi-
bita & supposita, ualet cōtra opilatiōes epatis & splenis, cō-
tra calefactionē epatis et febres tercianas bibita & epithimata.

De aqua Serpenti.

Ipsa est calida et sicca; de opilat epar & splenem & confortat stomachum frigidum & epar, Et ualet contra morsum venenosum & sedat vomitum / et aperit opilationes narium, et confortat lapidi & distillationi vrinae, et sincopi et torsionibus ventris, & litargie & sode, menstrua autem prouocat magnifice.

De aqua Serpentine.

Que est dissolutiua & mundificatiua. Si ex huiusmodi aqua lauentur manus & facies redduntur nitidiores & clariore & pannu deponit. Et huiusmodi aqua vrinam prouocat & menstrua, opilationes aperit, setum expellit, pectus mundificat, maculas oculorum delet, podagram frigidam curat, & fissuras a frigore factas remouet.

De aqua Citoniorum.

Supra cum pauco vino, stomachu confortat, et uentre restringit.

De Aqua Caluie.

Calida est & sicca / et habet virtutem dissoluendi et attrahendi, & multum competit egritudinibus cerebri & neruoru, sicut in epilensia / paralisi / & tremore membroru, & multum confortat stomachum plenum malis humoribus, & excitat appetitu. Et hoc si ex huiusmodi aqua et pauco aceto et pipere fiat salsamentum cum pauco serpillio.

De aqua Saxifragie.

Et calida et sicca in secundo gradu, lapide frangit vesice et renu, et ualet in stranguria et dysuria, et in passione ictERICA siue bibat, siue ex ea fiat encatisma. Idem intelligas de pipinella.

De aqua Menthe.

Que est calida et sicca, et habet virtutem dissoluendi consumendo et confortando propter aromaticitatem eius. Valet contra opilationem epatis et splenis / et uiaru vrinae. Valet contra fetorem oris ex putredine gingiuaru / stomachu confortat / appetitu incitat / vomitu prohibet. Item valet contra defectionem et sincopim, si panis tostus ponatur in huiusmodi aqua; et aceto uel uino; et naribus et temporibus applicet. Amplius matricem mundificat bibita et cataplasmata, et similiter epithimata, Et dissoluit lac coagulatum in mammillis. Valet etiam huiusmodi aqua contra venenum, et interficit vermes, & ualet contra tussim de humoribus frigidis, et caputpurgium ex ea factu ualet contra frigidu reuma. Etiam vrinam prouocat et coitu.

De aqua Ruffani.

Et calida et sicca in secundo, est subtiliatiua / aperitiua, vrinae

prouocatiua / absterſiua et mundificatiua. & ualet contra impetigi-
nē et ſerpiginem, & aufert citrinitatē cuiuſlibet mēbri corporis, &
mundificat pectus / et clarificat vocē, et ſubtiliat humores groſſos
et viſcoſos qui ſunt in pectore et pulmone, & multū ualet in morſu
ſcorpionis, & confert febribus quartanis / et rigoribus febrīū quar-
tanarū, confert hidropiſi et ictericę, & frangit lapidē, & auget de-
ſideriū coitus, ſtomachū debilitat / et nauſeam facit, & cōfert medi-
cinis mortiferis, et venenofis, & reſoluit humores in cornea oculi, &
delet maculas quę ſunt in facie, reſoluit ſquinantiā & tumorē sple-
nis, & mēſtrua puocat, & cōfert his qui ſumpſerūt fungos malos.

De aqua Scoſopendrię.

A Perit et ſubtiliat, & aufert duriciem ſplenis / et lapidem fran-
git: et confert diſtillatiōi vrinę / et ſingultui / et ictericę.

De aqua Portulacę.

Eſt multū frigida et humida: et eſt lubricatiua et viſcoſa, et au-
fert ſitim & ſtringit ventrem, aufert ſtuporem dentiū, & mul-
tum ualet in ſputo ſanguinis. Valet in apoſtematibus calidis et he-
riſipila et flegmone / et in ardore ſtomachi / et in ſupercalēſtione e-
patis, & cōfert vlceribus inteſtinorū / et fluxui menſtruorū, vomitū
prohibet: ſed debilitat viſum, epithimara ſuper caput prohibet
frenēſim confirmari.

De aqua Semperuiuę.

Eſt multum frigida et parum ſicca, & eſt repercuſſiua / & con-
fert heriſipille et apoſtematibus calidis deambulatiuis / & ſe-
dat dolorem podagre calide, et confert cōbuſtioni ignis. Et cū oleo
roſato confert dolori capitis. Confert fluxui ventris et aque, & vl-
ceribus inteſtinorum, et frenēſim prohibet.

De aqua Virge paſtoris.

Quę eſt multum frigida declinans ad paucā ſiccitatem, & eſt
ſtipitica multū et repercuſſiua: ualet in apoſtematibus calidis
in heriſipilla et flegmōe: et ſpecialiter in principio. Et mul-
tum cōfert ardori et inſlāmacioni ſtomachi et epatis, & cōfert vl-
ceribus et apoſtematibus ad quę humores fluūt, & conſolidat et cō-
glutinat vuluera recentia cum ſuo ſanguine, & cōfert dolori auriū
et deſiccāt ſaniem in eis, & confert vlceribus inteſtinorum et fluxui
menſtruorū / et fluxui ſanguinis undecūq; manat et ueniat. Epithi-
mata ſup anteriōrē partē capitis prohibet frenēſim confirmari.

De aqua Pſili ſtorum & foliorū eius.

Eſt calida et ſicca cū tēperamēto, eſt abſterſiua et mūndificatiua
Et ualet cōtra impetiginē et ſerpiginē, mixta cū melle clarifi-
cat cutē faciei et manuū / ſi ex ea ſit locio et explanatio, et cutē rubi-

ficat temperate, & delet maculas faciei, & prouocat mēstrua, remd
uer duriciē matricis, incarnat vlcera, & multum ualet in cōbustione
ignis /et in morsibus uenenosis.

De aqua radicis Ireos.

Est calida & sicca cū t̄pamento, et est absterfua et maturatiua
grossorū humorū, mundificat pectus et pulmonē, et multū
ualet in ulceribus sordidīs: et in torsionibus uentris /et laxat uentrē.
Et ualet in hidropisi: et euacuat aquā citrinā, & cōfert morsibus ue
nenosis: et spleni et spasmo; et rigoribus febrīū, et puocat mēstrua.
Amplius si mulier lauet cum aq̄ radicis Ireos multū confert dolo
ri matricis /et opilationi orificiorū eius. Et cōfert impetigini: et mū
dificat cutem, et ex ea colirifac̄ oculus, et delet unguam oculi et ei
us maculas, & bene confert dolori dentiū, & bibita confert morfi
bus uenenosis, et eius proprietates est extrahere ossa fracta, et alia in
fixa corpori, & confert dolori lateris /et strangurię et sciaticę.

De aqua Menfaris.

Est frigida et humida multū: somnū inducit, et cōsumit sp̄ma
& membra generatiōis debilitat, et pollutiōes nocturnas re
mouet. Valet in tussi et pleuresi, mollit uentrem, cōfert fluxui anti
quo et ulceribus intestinorum, resoluit apostemata splenis, & ualet
contra albam morpheam.

De Aqua Caude equine.

Est frigida in priō /sicca in sc̄do, et est multū sūptica: et ppter
hoc cōsolidat vulnera, & cōfert vlceribus intestinorū et sp̄to
fanguinis et fluxui intestinorū. Et dicūt aliq̄, q̄ curat ulcera uescicę: et
cōfert ulcerib⁹ stomachi et epatis bibita et epitimata: uel emplastra
ta ulcerib⁹, & cōfert in herispilla bibita et ēplastrata, et ī fluxu san
guinis nariū si trahat et sugat per nares. Eadē dic de Centinodia.

De aqua Cuscutę.

Est calida et sicca in priō, et est aptiua opilationū. ualet in ic̄te
ricia, vrinā prouocat /& uenas mundificat a superfluitatibus
antiquis, uentrē lenit: et epar cōfortat, colerā purgat, febris i fan
tiū cōfert. Eius proprie est expellere supfluitates antiquas: et mūdi
ficare uenas subtiles & grossas, quia est absterfua & mūdificatiua.

De aqua Capillorum ueneris.

Appropinqt̄ t̄pamēto et declinat ad paucā siccitatē, subtiliat:
& dissoluit, & ualet multū in allopicia et furfurib⁹ capitis,
& in retentiōe capillorū capitis, & ī ulceribus cutis, & mūdificat pe
ctus et pulmonē ab humoribus grossis & uiscosis, et fragit lapidē,
& ualet in ic̄tericia, & cōpeit̄ calori splenis et strāgurie: et dissoluit
scrofulas: et mūdificat stomachū et itestina a colericis supfluitatib⁹

De aqua Cathapucie.

Est calida & sicca in secundo gradu, multum deficat et dissoluit: & purgat coleram & flegma & a quosam superfluitate, & ualet in impetigine & serpigine, uomitum & nausam prouocat, & confert ulceribus humidis & scabiei que sit in capite. Et remouet cicatrices sedas & expellit lumbricos.

De aqua Lingue auis.

Calida est in secundo declinans ad humiditatem: prouocat urinam: auget sperma: citat libidinem: et ualet in doloribus laterum et multum confert cordiace passioni & melancolicę, quam digerit humores melancolicos.

De aqua Filicis / masculi & femelle.

Est calida notabiliter declinans ad siccitatem, occidit uermes, eijcit fetum inortuum, facit abortire, & multum ualet in cura fistularum / si fistule lauentur cum huiusmodi aqua & pauco uino. Et dicunt quidam: quod si ex huiusmodi aqua lauentur pedes / uentrem stringit.

De aqua Balsami.

Hec est calida & sicca in secundo, & est multum subtiliatiua, & prouocat urinam & menstrua, expellit secundinam & fetum mortuum, & multum iuuat ad impregnandum, aufert frigiditatem matricis, abstergit tenebrositatem uisus, multum ualet tussientibus: & asmaticis: & epilenticis, & ulceribus antiquis: & in uenenatis: & morsibus uenenosis, et confert malicie digestionis, & doloribus & torsionibus uentris ex materia frigida: & uentosa & flegmatica, & est magna tiriacica uenenis / & ualet contra opium bibitum, & contra fungos malos et uenenosos, & contra adamantem bibitum. Et Auenzoar in Teyfir plurimum laudat eam in fractione calculi.

De aqua Iuniperi.

Est calida & sicca in tertio, multum subtiliatiua & apertiuua et mundificatiua, & est multum conueniens in mundificatione ulcerum fordidorum, prouocat urinam & menstrua cum fortitudine, & extrahit fetum mortuum, et facit abortire, & expellit uenena & uenenoza reptilia. Et aqua decoctionis iuniperi: ualet in doloribus matricis & in neruorum attritione si fiat balneum ex ea.

De aqua Maiorane.

Aqua Maiorane calida est & sicca, confortat cerebrum frigidum. Et confert egritudinibus frigidis / paralisi & passionibus neruorum & reumatibus. Fit ex ea uel succo maiorane caput purgatum bonum, extrahens mucos & flegmata capitis. Confert etiam liuoribus & densigationi membri ex sanguine corrupto, tam aqua quam succus maiorane cum melle commixtus & parti liuide superpositus.

De Aqua Auri potabilis.

AD habendū aquā auri potabilis: siue aurū potabile, oportet primo aurū malagmare, deinde calcinare, et tercio in butirū seu butirosam substantiā cōuerture: et ultio cū aqua uitę cōmiscere. Primū ergo fiat aqua ad calcinandū talis. Recipe salis armoniaci, salis niri añ. ℞ i. sulfuris ʒ. ij. puluerisent et simul misceant, et per uia distillatiōis paulatim fiat aq ℞ i. et ponat in una ampula obturata. Postea recipe florenū i. de bono auro, et foliet, tandē pmisceat simul cū argēto uiuo in crucibulo, ita ut fiat unū corpus, et hoc uocat malagma: seu aurū malagmatū, deinde pmitte infrigidari, Et adde tantundē de sulfure et tere simul: quāto melius possibile est: & postea pone hūc puluerē in crucibulo sup ignē, et incōtinēti incipiet ardere, et ardeat q̄ usq; durabit flāma: deinde remoue ab igne et iterū tere, et in crucibulo pone sup carbones ignis donec crucibulū sit ignitū et tūc remoue: et habebis aurū calcinatū, et erit puluis croceus subtilissimus. Tercio hui⁹ pulueris recipe pondus florenorum duorū et pone in ʒ. i. aque supradicte: et imediate soluet, et in ampula claud bene: et seruet. Hoc facto. Recipe istius aq supradicte ℞ i. et distillet, et postea aurū in huiusmodi aqua distillet sicut prius dictū est. Etiā cū iteratiōe si necesse fuerit, et in fundo vasis inuenietur substantia auri cōuersa in butirū: siue substantiā butirosam. Sic ergo aurū sit primo malagma, deinde sit cinis admodū calcis, deinde sit butirū, uel admodū butiri. Ultimo illud butirū pmisceat cū aqua uitę. Et melius est ut aqua uitę sit infusionis pipinellę: cinamomi: uel alterius aromatis confortantis. Et hoc tibi posui pro magisterio et exercitio, non ut biberes, nec alicui ad bibendū dares, quoniam est res uenenosa. Et uenenū non est cuiq; ppinandū. Vbi cūq; enī ponit auripigmentū / sulfur / nitrum: argentū uiuū et cetera similia, iudica uenenū et ipso non utaris, de quo lege Auerroim in 5. colliget q; tale aurum potabile ppter addita et preparationē, est res uenenosa, et non propinanda. Et ideo magister meus in pparando auro potabili aliū modū tentabat. Nā foliabat aurū tenuissime, et ipm ponebat cum sale cōmuni minerali, seu cū sale gemme, et aceto mellis forti et bene clausum in uno uase, et aliq̄tiens applicabat ad ignē, et post longū tēp⁹ redigebat aurū in puluerē butirosū. Et hic puluis poterit propinari ad bibendū cū aquis cordialibus, aut cū bono uino uel cū aqua uitę. Et q̄ ad huc sal minerale est corrosiuū, sicut et acetū fortissimū. Bonū tibi erit et securius uti auro foliato uel cōtrito, cū confectiōibus, cū aquis cordialibus cōfortantibus, et cū bono uino: obmissis corrosiuis.

Imp̄ssum Cracouię p Hieronymū Victorē. An. x. 5. 22. Men. Sep.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint text at the bottom of the page, possibly a title or reference.

